Πάντειο Πανεπιστήμιο
Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ:
«Συγκριτική ανάλυση λογιστικών σκανδάλων και ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών: περιπτώσεις ENRON και SATYAM »

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΥΜΠΡΙΤΗ ΜΑΛΑΜΑ -ΒΑΡΒΑΡΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΦΙΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΑΘΗΝΑ
31/08/2010

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ

Ακαδημαϊκό έτος: **2009-2010**

Τίτλος Εργασίας: **Συγκριτική ανάλυση λογιστικών σκανδάλων και ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών: περιπτώσεις ENRON και SATYAM**

Επιβλέπων καθηγητής: **κος Φίλος Ιωάννης**

Υπογραφή

_____

Υπεύθυνος προγράμματος: **κος Τσάμης Αναστάσιος**

Δήλωση: Δηλώνω υπεύθυνα ότι το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πως όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς είτε στις παραπομπές είτε στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

ΚΥΜΠΡΙΤΗ ΜΑΛΑΜΑ
Υπογραφή

_____

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική μου εργασία, θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ιωάννη Φίλο για την άριστη συνεργασία, τις εύστοχες παρατηρήσεις και τα εποικοδομητικά σχόλια, που συνετέλεσαν καθοριστικά στη βελτίωση της παρούσας εργασίας.

Επίσης, όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέδωσαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που μου συμπαραστάθηκε και στήριξε την προσπάθειά μου με τον καλύτερο δυνατό τρόπο καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργική λογιστική είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει έντονα τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία όπου πλήθος λογιστικών σκανδάλων συντάραξαν και συνεχίζουν να προκαλούν προβλήματα στην παγκόσμια οικονομία.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει μέσα από τη συγκριτική ανάλυση δύο πολύκροτων λογιστικών σκανδάλων, να μελετήσει τους παράγοντες που ευνοούν την εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής, τις πολυδιάστατες επιπτώσεις των οικονομικών απατών και το ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών στον εντοπισμό τους και στη διασφάλιση της ποιότητας των δημοσιευόμενων οικονομικών καταστάσεων. Το ρυθμιστικό περιβάλλον και η ηθική των διοικούντων αναδεικνύονται σε πολύ σημαντικούς παράγοντες εμφάνισης απάτης, οι λογιστικοί χειρισμοί παραποίησης ομοιάζουν και ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών κρίνεται εξέχουσας σημασίας καθώς αποκαλύπτονται λάθη και παραλείψεις στην ελεγκτική διαδικασία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 9

Α' ΜΕΡΟΣ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ 11
1.1 Ορισμοί Δημιουργικής Λογιστικής και Χειραγώγησης Κερδών 11
1.2 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών Αποτελεσμάτων 14
1.3 Τεχνικές Αλλοίωσης Λογιστικών Μεγεθών 17

Β' ΜΕΡΟΣ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ-ΑΝΑΛΥΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: 1Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ «Η κατάρρευση της Enron και ο ρόλος της ελεγκτικής εταιρίας» 23
3.1 Ιστορικό Πλαίσιο 24
3.2 Το Χρονικό της Πτώσης 25
3.3 Οικονομική Ανάλυση 28
3.4 Λογιστικές Πρακτικές 36
3.4.1 Χρηματοδοτική Μίσθωση 37
3.4.2 Συμμετοχές 37
3.4.3 Συνταξιοδοτικό Ταμείο 38
3.4.4 Εξωχώριες Εταιρίες & Οντότητες Ειδικού Σκοπού 38
3.4.5 Αναγνώριση Εσόδων 40
3.4.6 Λογιστική Αγοραίας Αξίας (Market to market accounting) 41
3.4.7 Πρακτική Snowball 42
3.5 Εταιρική Διακυβέρνηση 42
3.5.1 Αμοιβές Στελεχών 42
3.5.2 Επιτροπή Ελέγχου 44
3.5.3 Κώδικας Ηθικής 44
3.5.4 Διαχείριση Κινδύνου 45
3.5.5 Εξωτερικός Έλεγχος 46
3.6 Επιπτώσεις Σκανδάλου 46
3.6.1 Διοίκηση 47
3.6.2 Εργαζόμενοι 48
3.6.3 Ελεγκτική Εταιρία 48
3.6.4 Χρηματοπιστωτικός Κλάδος 49
3.6.5 Νομοθετικές Ρυθμίσεις 50
3.6.6 Πολιτική Διάσταση 52
3.6.7 Πλήγμα Εμπιστοσύνης στις Αγορές και στην Επενδυτική Δραστηριότητα 53
3.7 Ο Ρόλος της Ελεγκτικής Εταιρίας 53
3.8 Συμπεράσματα Μελέτης Περίπτωσης 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: 2Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ «Σκάνδαλο Satyam.Η Enron της Ινδίας;» 59
4.1 Η Εταιρία 59
4.2 Περιγραφή του Σκανδάλου 60
4.3 Οικονομική Ανάλυση 63

4.4 Συνέπειες....69
4.4.1 Διοίκηση & Εργαζόμενοι....70
4.4.2 Μηνύσεις και Απώλεια Πελατών....71
4.4.3 Κλονισμός Εμπιστοσύνης Αγορών....71
4.4.4 Επιπτώσεις στην Ελεγκτική Εταιρία....72
4.5 Ζητήματα Εξωτερικού Ελέγχου....73
4.6 Συμπεράσματα Μελέτης Περίπτωσης....75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ....78
5.1 Χαρακτηριστικά Οργανισμών....79
5.2 Θέματα Διοίκησης....80
5.3 Στοιχεία Υπόθεσης....83
5.4 Ρυθμιστικό Περιβάλλον....86
5.5 Λογιστικοί Χειρισμοί....88
5.6 Εξωτερικός Έλεγχος....89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ -Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ....92
6.1 Ο Ρόλος του Εξωτερικού Ελεγκτή....93
6.2 Εθνικό Ρυθμιστικό Πλαίσιο Διασφάλισης Έργου Εξωτερικού Ελέγχου....95
6.2.1 Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων....96
6.2.2 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα....98
6.2.3 Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών....98
6.2.4 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας Ελεγκτών....100
6.2.5 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς....100
6.3 Εσωτερικές Διαδικασίες Διασφάλισης Ποιότητας Ελέγχου & Πορίσματα Αξιολόγησης τους....101

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ....103

ΠΗΓΕΣ....108

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ....114

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Κρίσιμοι Λογαριασμοί Ισολογισμού & ΚΑΧ-Enron
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ποσοστιαίες Μεταβολές Κρίσιμων Λογαριασμών-Enron
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Χρηματοοικονομικοί Δείκτες-Enron
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Κρίσιμοι Λογαριασμοί Ισολογισμού & ΚΑΧ-Satyam
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ποσοστιαίες Μεταβολές Κρίσιμων Λογαριασμών -Satyam
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Χρηματοοικονομικοί Δείκτες- Satyam
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Ποσοστιαίες Μεταβολές Κρίσιμων Λογαριασμών-Enron
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Ποσοστιαίες Μεταβολές Κρίσιμων Λογαριασμών -Satyam

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ADR	American Depositary Receipt
ARC	Accounting Regulatory Committee
CEO	Chief Executive Officer
FASB	Financial Accounting Standards Board
FTSE	Financial Times Share (or stock) Exchange
GAAP	Generally Accepted Accounting Principles
IAASB	International and Assurance Standards Board
ICAEW	Institute of Chartered Accountants of England and Wales
ISQC	International Standard on Quality Control
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
SEC	Securities and Exchange Commission
SMEs	Small Medium Enterprises
SPE	Special Purpose Entity
SPV	Special Purpose Vehicle
ΔΕΠ	Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα
ΔΛΠ	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα
ΔΠΔΠ	Διεθνές Πρότυπο Διασφάλισης Ποιότητας
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΔ	Εταιρική Διακυβέρνηση
ΕΕΕ	Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων
ΕΕΠ	Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

ΕΛΤΕ	Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων
ΕΠΕ	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΑΧ	Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης
ΠΣ	Πειθαρχικό Συμβούλιο
Σ ή Ε	Συγχωνεύσεις ή Εξαγορές
ΣΛΟΤ	Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης
ΣΟΕΛ	Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
ΣΠΕ	Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο», Ian Griffiths,1986.

Την πεποίθηση αυτή, επαληθεύει το πλήθος των λογιστικών σκανδάλων που ξέσπασαν στις αρχές της δεκαετίας και οι βαρύτατες συνέπειες που προκάλεσαν στη διεθνή οικονομία. Καθώς μεγάλα λογιστικά σκάνδαλα εξακολουθούν να συμβαίνουν, παρά τις σημαντικές προσπάθειες βελτίωσης του ρυθμιστικού πλαισίου περί αποτροπής των οικονομικών απατών, το θέμα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παραμένει επίκαιρο.

Σκοπός της εργασίας είναι, μέσα από τη συγκριτική ανάλυση δύο πολύκροτων σκανδάλων δημιουργικής λογιστικής, να μελετηθούν οι παράγοντες που ευνοούν την εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής, οι πολυδιάστατες επιπτώσεις των οικονομικών απατών και ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών στον εντοπισμό τους και στη διασφάλιση της ποιότητας των δημοσιευόμενων οικονομικών καταστάσεων.

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, στο πρώτο μέρος επιχειρείται μια εννοιολογική προσέγγιση της δημιουργικής λογιστικής μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση. Στο δεύτερο μέρος, αρχικά παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και στη συνέχεια παρατίθενται δύο μελέτες περίπτωσης (case study), με στόχο μέσα από αυτές να αναδειχθεί το πλαίσιο που ευνοεί τη δημιουργία λογιστικών σκανδάλων και να ερευνηθεί ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών στις συγκεκριμένες απάτες.

Η πρώτη μελέτη περίπτωσης αφορά στην υπόθεση της αμερικανικής ενεργειακής εταιρίας Enron και η δεύτερη στην υπόθεση της ινδικής εταιρίας σχεδιασμού λογισμικών προϊόντων Satyam. Η επιλογή των συγκεκριμένων λογιστικών σκανδάλων μέσα από πλήθος άλλων οικονομικών απατών, βασίστηκε στις σημαντικές ομοιότητες που χαρακτηρίζουν τις δύο υποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για δύο εταιρίες κολοσσούς, που εμφάνιζαν αλματώδη ανάπτυξη, ήταν εισηγμένες σε διεθνή χρηματιστήρια, όπως αυτό των ΗΠΑ, η διοίκηση τους επεδίωξε την ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών, αδιαφορώντας για την πορεία της εταιρίας και το συμφέρον των μετόχων, υπήρξε αναποτελεσματική εφαρμογή των αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης και λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, καθοριστικός παράγοντας ήταν τα κοινά στοιχεία όσον αφορά στο ρόλο της ελεγκτικής εταιρίας, καθώς και στις δύο περιπτώσεις το ρόλο του εξωτερικού ελεγκτή είχαν αναλάβει για μακροχρόνιο διάστημα μεγάλες, πολυεθνικές, ελεγκτικές εταιρίες,

που βρέθηκαν αντιμέτωπες με θέματα ανεξαρτησίας και σύγκρουσης συμφερόντων λόγω της παράλληλης παροχής και άλλου είδους υπηρεσιών, και για τις οποίες εντοπίστηκαν λάθη και παραλείψεις στη διενέργεια του ελεγκτικού έργου. Παράγοντα για την επιλογή της υπόθεσης Satyam αποτέλεσε και το γεγονός ότι δεν μπόρεσε να εντοπιστεί κάποιο αντίστοιχο case study, καθώς πρόκειται για αρκετά πρόσφατο σκάνδαλο.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ακολουθεί η καταγραφή των ομοιοτήτων των δύο μελετών περίπτωσης, σε μια προσπάθεια να συσχετιστεί η παρατιθέμενη θεωρία περί των χαρακτηριστικών της δημιουργικής λογιστικής και του ρόλου των εξωτερικών ελεγκτών στα λογιστικά σκάνδαλα με τα πραγματικά γεγονότα. Στο έκτο κεφάλαιο, επιχειρείται η σύνδεση του θέματος της παρούσης εργασίας με την ελληνική πραγματικότητα. Το κεφάλαιο ξεκινάει με την περιγραφή του ρόλου του εξωτερικού ελεγκτή και της συμβολής του στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις, και ακολουθεί η παράθεση του εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου που στοχεύει στην ενίσχυση της ποιότητας του ελεγκτικού έργου. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στη διαδικασία εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόζουν υποχρεωτικά οι ελεγκτικές εταιρίες και παρατίθενται τα βασικά σημεία του απολογισμού του ποιοτικού ελέγχου, που διενεργήθηκε πρόσφατα από την αρμόδια αρχή. Η μελέτη κλείνει με την παράθεση συμπερασμάτων και προτάσεων για μελλοντική έρευνα.

Α' ΜΕΡΟΣ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

1.1 Ορισμοί Δημιουργικής Λογιστικής και Χειραγώγησης Κερδών

Η έννοια της δημιουργικής λογιστικής (creative accounting) έχει απασχολήσει έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και τους επαγγελματίες που ασχολούνται με το αντικείμενο της ελεγκτικής. Αν και έχει τις ρίζες της αρκετές δεκαετίες πίσω, μαζικές απόπειρες απόδοσης ενός πλήρους και αντικειμενικού ορισμού πραγματοποιήθηκαν, όπως είναι αναμενόμενο, την εποχή των μεγάλων ελεγκτικών σκανδάλων (Enron, WorldCom, Parmalat κλπ), που είχαν ως αποτέλεσμα τον κλυδωνισμό των κεφαλαιαγορών παγκοσμίως, αλλά και την αμφισβήτηση της ελεγκτικής επιστήμης.
Στη διεθνή βιβλιογραφία, παράλληλα με τον όρο creative accounting, συναντάμε τους όρους window dressing, cosmetic accounting, juggle the numbers, cook the books και άλλους παρόμοιους που επίσης αναφέρονται στην επινοητική λογιστική. Στη συνέχεια παρατίθενται οι ορισμοί που έχουν δοθεί διαχρονικά στη δημιουργική λογιστική από αξιόλογους επιστήμονες του κλάδου.
Ο Jameson (1988) προσπάθησε να ορίσει την έννοια της δημιουργικής λογιστικής πριν από μία εικοσαετία ως εξής «χαρακτηριστικό συστατικό της λογιστικής διαδικασίας είναι η υποκειμενική κρίση που επικρατεί για να αντιμετωπιστούν τα διαφορετικά συμφέροντα (conflict of interest) που προκύπτουν κατά την παρουσίαση των λογιστικών γεγονότων. Αυτή η ευχέρεια κρίσης δίνει δυνατότητα για χειραγώγηση, απάτη και παραποίηση. Οι ενέργειες αυτές, οι οποίες επιχειρούνται από ασυνείδητους επαγγελματίες του λογιστικού κλάδου, έχουν γίνει γνωστές ως δημιουργική λογιστική[1].»
Ως δημιουργική λογιστική κατά τον Naser (1993) ορίζεται «ο μετασχηματισμός των λογιστικών πόρων από το τι πραγματικά είναι στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις επιθυμούν να είναι εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες ή/και αγνοώντας όλους ή ορισμένους από αυτούς[2].»
Ο Fielding (1996) αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική συνίσταται στην παραγωγή κερδών εκεί όπου δεν υπάρχουν τέτοια στην πραγματικότητα[3].»

[1] ,[2] Gowthorpe C. & John Blake, (1998), "The ethics of creative accounting", Routledge, London
[3] Φίλιος Β., (2003), «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα

Σύμφωνα με τον Μπαραλέξη (2004), η «Δημιουργική Λογιστική ορίζεται ως η εκμετάλλευση των αδυναμιών των διαφόρων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και η παραβίαση αυτών, ώστε να παρουσιάσει μια επιχείρηση τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις προς όφελός της[4].»

Οι Gowthorpe & Amat (2005) επισημαίνουν ότι η «Δημιουργική Λογιστική αναφέρεται στη σκόπιμη διαστρέβλωση της επικοινωνίας μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων μέσω εκείνων που συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και επιδιώκουν να μεταβάλλουν το περιεχόμενο των μηνυμάτων που μεταδίδονται[5].»

Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο No 240, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των οικονομικών καταστάσεων, ο όρος «παραποίηση» αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα, ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους, που έχουν ως αποτέλεσμα την ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Μελετώντας τις ανωτέρω προσπάθειες που έγιναν κατά καιρούς για να αποδώσουν την έννοια της δημιουργικής λογιστικής, γίνεται φανερό ότι δεν υπάρχει πλήρης συμφωνία των ειδικών ως προς το τι συνιστά δημιουργική λογιστική. Παρόλα αυτά, οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στο ότι πρόκειται για τη διαδικασία υιοθέτησης λογιστικών πρακτικών, που μπορεί να ακολουθούν, μπορεί και όχι, τους εκάστοτε λογιστικούς κανόνες, αλλά σίγουρα αποκλίνουν από το πνεύμα και την ουσία αυτών. Πεδίο εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής αποτελεί το περιεχόμενο όλων των οικονομικών καταστάσεων[6] :

(α) ισολογισμού,

(β) κατάστασης λογαριασμού αποτελεσμάτων,

(γ) κατάστασης μεταβολών των ίδιων κεφαλαίων,

(δ) κατάστασης ταμειακών ροών

(ε) σημειώσεων που περιλαμβάνουν περίληψη των σημαντικών λογιστικών πολιτικών και άλλες επεξηγηματικές σημειώσεις

[4] Baralexis S., (2004), "The a priori relevance of earnings management to Greek financial reporting" http://www.hfaa.gr/Docs/10/BARALEXIS.pdf

[5] Gowthorpe C. & Amat O., (2005), "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", Journal of Business Ethics, pp.55-64

[6] Κουμανάκος Ε, (2007), «Χειρισμός των δημοσιευμένων κερδών από τις ελληνικές επιχειρήσεις», Διδακτορική Διατριβή,σελ.21

Γενικότερα, υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι με τους οποίους η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα την ακρίβεια των οικονομικών αποτελεσμάτων της[7]:

- Η πρώτη περίπτωση αφορά την ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου. Ενώ, δηλαδή, έχει θεσπιστεί ένα πρότυπο που καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης ενός λογιστικού θέματος, η διοίκηση το παραβλέπει και εφαρμόζει τους δικούς της κανόνες έτσι ώστε να παρουσιάσει την εικόνα που αυτή επιθυμεί. Η αντιμετώπιση αυτή, αγγίζει τα όρια της απάτης και δεν τιμωρείται μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της Πολιτείας.
- Η δεύτερη περίπτωση αφορά τα κενά που το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει σε πολλά ζητήματα, όταν δηλαδή δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα, οπότε η δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης είναι αναπόφευκτη.
- Η τρίτη περίπτωση αφορά τα περιθώρια επιλογών που τα ίδια τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων. Ενώ, δηλαδή, υπάρχουν λογιστικά πρότυπα που ρυθμίζουν ένα θέμα, είναι κατά τέτοιο τρόπο διατυπωμένα που αφήνουν τεράστια περιθώρια υποκειμενισμού και άσκησης κρίσης από την πλευρά της διοίκησης.

Σ' αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι παρόλο που πολλές φορές χρησιμοποιούνται εναλλακτικά οι όροι δημιουργική λογιστική και διαχείριση κερδών (earnings management), δεν αποτελούν ταυτόσημες έννοιες. Η διαχείριση κερδών είναι μια έκφανση της δημιουργικής λογιστικής και μάλιστα η σπουδαιότερη, καθώς τα κέρδη αποτελούν για πολλούς, και ιδιαίτερα για τους επενδυτές, το πιο σημαντικό μέγεθος των οικονομικών καταστάσεων.

Και στην περίπτωση της διαχείρισης κερδών έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να δοθεί ένας περιεκτικός ορισμός. Δύο πολύ επικρατείς ορισμοί είναι οι εξής[8]: η Shipper (1989) αναφέρει πως διαχείριση των κερδών είναι «η επί σκοπού παρέμβαση στην διαδικασία γνωστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων μιας επιχείρησης για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους», ενώ οι Healy και Wahlen (1999) την ορίζουν ως «την υπό την κρίση της διοίκησης παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της

[7] Καζαντζής Χ., (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»,εκδόσεις Business Plus

[8] Κουμανάκος Ε, (2007), «Χειρισμός των δημοσιευμένων κερδών από τις ελληνικές επιχειρήσεις», Διδακτορική Διατριβή,σελ.23-24

επιχείρησης με τρόπο τέτοιο ώστε χωρίς να παραβιάζονται οι λογιστικοί κανόνες και τα πρότυπα να παραπλανούνται οι ενδιαφερόμενοι για την πραγματική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης»[9].

Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται σαφές ότι η χρήση λογιστικών τεχνασμάτων από τις επιχειρήσεις δεν συνιστά αναγκαστικά παράνομη ενέργεια. Έτσι, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται, αφενός, στην επάρκεια των λογιστικών προτύπων και αφετέρου, στην ικανότητα των εμπλεκομένων, όπως είναι οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, αλλά, κυρίως, οι ελεγκτές να διαγνώσουν και να μετριάσουν, αν όχι να επιλύσουν, το πρόβλημα.

1.2 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών Αποτελεσμάτων

Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των λογιστικών πληροφοριών διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων σε επίπεδο κεφαλαιαγορών, οικονομίας αλλά και κοινωνίας. Παρά τα πολλαπλά οφέλη για τις ίδιες τις επιχειρήσεις από τη δημοσίευση αντικειμενικών και ακριβοδίκαιων οικονομικών καταστάσεων, πολλές διοικήσεις επιλέγουν να παραποιούν τα πραγματικά αποτελέσματα. Ποιά είναι όμως τα κίνητρα που ωθούν τις διοικήσεις σε αυτή την κατεύθυνση;

Μια αναλυτική ταξινόμηση των κινήτρων είναι η ακόλουθη[10]:

1. Κίνητρα που απορρέουν από τη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς

Πολλές εμπειρικές μελέτες καταλήγουν ότι αυτή η κατηγορία κινήτρων είναι η πιο σημαντική. Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο έχουν ισχυρότατα κίνητρα να επηρεάσουν τα αποτελέσματα τους. Ένα από τα κίνητρα της κατηγορίας αποτελεί η πίεση των χρηματοοικονομικών αναλυτών. Οι αναλυτές λειτουργούν κυρίως προς όφελος των θεσμικών επενδυτών, καταρτίζοντας προϋπολογιστικές καταστάσεις και κάνοντας προβλέψεις για τα επιτευχθέντα από την επιχείρηση οικονομικά μεγέθη. Όταν τα πραγματοποιηθέντα μεγέθη διαφέρουν από τα προβλεπόμενα τότε ασκείται πίεση στη διοίκηση να παραποιήσει τα αποτελέσματα και να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις,

[9] Healy P. & Wahlen. J. M., (1999), "A review of the earnings management literature and its implications for standard setting", Accounting Horizons, pp. 365–383

[10] Καζαντζής Χ., (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»,εκδόσεις Business Plus

αφού στην αντίθετη περίπτωση, η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική. Έρευνα των Skinny & Sloan (2001) διαπίστωσε σημαντικά χαμηλές αποδόσεις για τις επιχειρήσεις εκείνες που δεν καταφέρνουν να παρουσιάσουν οικονομικά αποτελέσματα αντίστοιχα των προβλέψεων των αναλυτών.

Από τη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς απορρέει και το κίνητρο της άντλησης κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών. Μάλιστα, εμπειρικές μελέτες έχουν διαπιστώσει ότι δεν υπάρχει καλύτερη χρονική περίοδος για μια επιχείρηση να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της, και αυτό γιατί τα οικονομικά της μεγέθη θα επηρεάσουν τους όρους με τους οποίους θα διατεθούν οι μετοχές της. Παρόμοιο κίνητρο αποτελεί και ο δανεισμός από τράπεζες, όπου η δανειοληπτική τους ικανότητα σχετίζεται με τα οικονομικά αποτελέσματα, ωθώντας με αυτό τον τρόπο τις επιχειρήσεις να εμφανίσουν παραποιημένα θετικά αποτελέσματα.

Άλλα κίνητρα αποτελούν ο ανταγωνισμός μεταξύ των οικονομικών μονάδων, όπου οι επιχειρήσεις είτε βελτιώνουν τα μεγέθη τους για να δείξουν ισχυρότερη οικονομική θέση είτε υποβαθμίζουν την κερδοφορία τους σε μια προσπάθεια να αποθαρρύνουν την είσοδο νέων ανταγωνιστών στον κλάδο, και οι συγχωνεύσεις και εξαγορές όπου η παραποίηση αποβλέπει κυρίως στην ωραιοποίηση των αποτελεσμάτων με σκοπό την εξασφάλιση ευνοϊκότερων όρων και απόκτηση περισσοτέρων μετοχών από τη Σ ή Ε.

Η διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων, καθώς η αστάθεια και η μεταβλητότητα υποδηλώνουν ύπαρξη κινδύνου και η τιμή της μετοχής ενδέχεται να μειωθεί, και η μερισματική πολιτική της επιχείρησης, την οποία η διοίκηση συνήθως επιθυμεί να εμφανίζει σταθερά αυξανόμενη προς ικανοποίηση και διατήρηση των μετόχων, είναι τα τελευταία κίνητρα που εντάσσονται σ' αυτή την κατηγορία.

2. Κίνητρα που σχετίζονται με συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης

Όταν η επιχείρηση λειτουργεί με δανειακά κεφάλαια, το κίνητρο τήρησης των όρων των δανειακών συμβάσεων καθίσταται πολύ ισχυρό. Συχνά στις δανειακές συμβάσεις περιλαμβάνονται όροι όπως η δυνατότητα των δανειστών να αυξήσουν το επιτόκιο ή ακόμη και να ζητήσουν άμεση αποπληρωμή του δανείου σε περίπτωση που η επιχείρηση δεν επιτύχει συγκεκριμένα αποτελέσματα ή δεν καλύπτει συγκεκριμένους οικονομικούς δείκτες. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν μεθόδους επηρεασμού των αποτελεσμάτων και των δεικτών ώστε να εναρμονιστούν με τους όρους της σύμβασης.

Εδώ τοποθετείται και το κίνητρο των αμοιβών της διοίκησης, όπου οι επιχειρήσεις συχνά συνδέουν το ύψος των κερδών με το ύψος των αμοιβών των στελεχών σε μια προσπάθεια να αυξήσουν την απόδοση των στελεχών και να ωφεληθούν παράλληλα και οι μέτοχοι. Η πρακτική αυτή όμως δημιουργεί ισχυρά κίνητρα για παραποίηση των αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με τον Healy (1985), όταν τα κέρδη βρίσκονται κάτω από το όριο για την απόκτηση της επιπλέον αμοιβής χειραγωγούνται προς τα πάνω ενώ όταν υπερκαλύπτουν το όριο χειραγωγούνται προς τα κάτω και η διαφορά εμφανίζεται τα επόμενα έτη.

3. Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης

Η διατήρηση της διοικητικής θέσης ενός manager ή ακόμη και η προαγωγή του σε ανώτερη θέση στην ιεραρχική πυραμίδα είναι τα κίνητρα που υπάγονται στη συγκεκριμένη κατηγορία. Καθώς η ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων συχνά συνδέεται με την απόδοση και την αξία των στελεχών, είναι πιθανό οι managers να οδηγηθούν σε πρακτικές παραποίησης προκειμένου να παραμείνουν στη θέση που έχουν ή να προαχθούν εκπληρώνοντας τις προσωπικές τους φιλοδοξίες.

4. Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων

Ορισμένοι κλάδοι, όπως ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός και οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, διέπονται από έντονες ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ρυθμίσεις για συγκεκριμένα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας που επιβάλλονται στις τράπεζες. Οι ρυθμίσεις αυτές δημιουργούν κίνητρα στις επιχειρήσεις να επηρεάσουν τα οικονομικά τους μεγέθη προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών.

Παρόμοιο κίνητρο αποτελούν και οι ρυθμίσεις κατά των μονοπωλιακών καθεστώτων. Έτσι, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις, οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν υψηλά κέρδη έχουν συμφέρον να εμφανίσουν μειωμένα αποτελέσματα αποφεύγοντας έτσι την αναλυτική διερεύνηση τους από το κράτος.

Το φορολογικό κίνητρο είναι το τελευταίο κίνητρο της κατηγορίας αλλά, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (SMEs), αρκετά ισχυρό. Στην προσπάθεια τους να πληρώσουν λιγότερο φόρο ή και καθόλου, οδηγούνται σε πρακτικές μείωσης των πραγματικών αποτελεσμάτων τους.

5. Κίνητρα που απορρέουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα

Σ’ αυτή την τελευταία κατηγορία κινήτρων ανήκει ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της επιχείρησης, όπου η διοίκηση επιδιώκει να επιτύχει τους στόχους κερδοφορίας που της έχουν τεθεί αδιαφορώντας για τη μακροπρόθεσμη απόδοση της επιχείρησης. Σ’ αυτό το πλαίσιο είναι συνηθισμένη τακτική να κεφαλαιοποιούν έξοδα που θα έπρεπε κανονικά να βαρύνουν τη χρήση για να δείξουν μεγαλύτερο αποτέλεσμα και τα έξοδα αυτά να εμφανιστούν τελικά σε μεταγενέστερες χρήσεις.

Τέλος, εδώ εντάσσονται και οι μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης τα οποία τίθενται υπό τη λογική ότι όταν ο πήχης είναι ψηλά τα στελέχη θα προσπαθήσουν να τον ξεπεράσουν. Όταν όμως οι στόχοι είναι πολύ υπερεκτιμημένοι είναι πολύ πιθανό η διοίκηση να καταφύγει σε πρακτικές παραποίησης των αποτελεσμάτων στην προσπάθεια να τους επιτύχει.

Τα κίνητρα που οδηγούν στη χρήση πρακτικών δημιουργικής λογιστικής είναι σε μεγάλο βαθμό όμοια με αυτά που αναπτύχθηκαν προηγουμένως, καθώς όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω η χειραγώγηση των αποτελεσμάτων αποτελεί έκφανση της επινοητικής λογιστικής.

Από την ανάλυση των κινήτρων που προηγήθηκε προκύπτει το συμπέρασμα ότι το είδος των κινήτρων που οδηγούν στην παραποίηση των κερδών ποικίλει. Η διοίκηση μπορεί να οδηγείται στη χειραγώγηση είτε από προσωπικά κίνητρα όπως οι αμοιβές, τα bonus απόδοσης, τα μεγαλύτερα μερίσματα, η διατήρηση θέσης, η προαγωγή είτε για εταιρικά συμφέροντα όπως η βελτίωση της πιστοληπτικής ικανότητας, η αύξηση της τιμής της μετοχής, η μη επιβολή αντιμονοπωλιακών προστίμων, η αποφυγή φόρων είτε ακόμη και από ένα συνδυασμό προσωπικών και εταιρικών κινήτρων. Κατά την ελεγκτική διαδικασία θα πρέπει να εξετάζεται αναλυτικά το εξωτερικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση αλλά και η κουλτούρα της, το όραμα της, η στρατηγική της, το ήθος του ανθρώπινου δυναμικού της ώστε να εντοπίζονται τυχόν κίνητρα που αυξάνουν την πιθανότητα εφαρμογής τεχνικών παραποίησης.

1.3 Τεχνικές Αλλοίωσης Λογιστικών Μεγεθών

Οι τεχνικές που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις για την αλλοίωση των λογιστικών μεγεθών τους είναι πολυάριθμες και είτε εφαρμόζονται γενικευμένα είτε αποτελούν επινόημα των ίδιων των οικονομικών στελεχών της κάθε επιχείρησης.

Στη συνέχεια, γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης των κυριότερων περιπτώσεων που χρησιμοποιούνται σε μεγάλο εύρος στις περισσότερες από τις γνωστές υποθέσεις παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Οι τεχνικές αυτές κατηγοριοποιούνται στις εξής πέντε περιπτώσεις[11]:

Α. Εικονικά έσοδα

Η κατηγορία των εικονικών εσόδων περιλαμβάνει τις τεχνικές που έχουν στόχο κυρίως να διογκώσουν το πραγματικό μέγεθος των εσόδων και κατά συνέπεια, το πραγματικό κέρδος και να βελτιώσουν μια σειρά δεικτών όπως το καθαρό περιθώριο κέρδους (Καθαρά Κέρδη/Πωλήσεις), την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων (Καθαρά Κέρδη/Συνολικά Ίδια Κεφάλαια), την αποδοτικότητα των συνολικών κεφαλαίων(Καθαρά Κέρδη/Συνολικό Ενεργητικό). Οι κυριότερες από τις τεχνικές αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. Η διόγκωση εσόδων (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μετακίνηση εσόδων από συμβόλαια μισθώσεων)
2. Παροχή προσφορών επιπλέον προϊόντων σε πελάτες και μετέπειτα καταγραφή τους στις πωλήσεις
3. Προώθηση μεγάλων ποσοτήτων αποθεμάτων σε χονδρέμπορους και άμεση καταγραφή τους στις πωλήσεις (channel stuffing)
4. Καταγραφή εσόδων από μελλοντικά συμβόλαια παροχής υπηρεσιών
5. Καταγραφή εσόδων από κλείσιμο συμφωνιών, για παράδειγμα με διαφημιστές και εφοδιαστές, με ανταλλάγματα και όχι με χρηματικά ποσά. Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται ευρέως και στον τομέα της ενέργειας κατά την εκτέλεση συναλλαγών με ανταλλάγματα και όχι με χρηματικά ποσά
6. Περίεργες ανταλλαγές με άλλες εταιρείες με σκοπό την αύξηση των εσόδων (side agreements)
7. Καταγραφή εσόδων ενώ υπήρχε απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων
8. Αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων
9. Καταγραφή δανείων στα έσοδα, θεωρώντας τα ως ασφάλιστρα. Η τεχνική αυτή αφορά κυρίως τις ασφαλιστικές εταιρείες

[11] Φίλος Ι., (2007), «Έλεγχος απάτης», Σημειώσεις Μέρος Α, Αθήνα

10. Αύξηση εσόδων μέσω αλλαγής των συνδρομών των πελατών χωρίς τη συγκατάθεσή τους
11. Συναλλαγές με εταιρίες ‘κάλυψης’
12. Παραπλανητική διόγκωση των εσόδων από παρατυπίες κατά τη συγχώνευση με άλλες εταιρείες

Β. Χρονικές διαφορές

Ο χρόνος είναι έννοια εξαιρετικής σημασίας στη λογιστική, καθώς καθορίζει πολύ βασικά της ζητήματα, όπως το πότε θα αναγνωριστεί ένα έσοδο ή έξοδο, πότε πρέπει να αναγνωριστεί μια ζημία ή ένα κέρδος. Πολλές φορές, η επιλογή της χρονικής στιγμής της αναγνώρισης είναι αυθαίρετη και κρύβει προθέσεις παραποίησης. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την αρχή του δεδουλευμένου, τα έσοδα λογίζονται κατά το χρόνο της πραγματοποίησης τους και όχι κατά το χρόνο είσπραξής τους. Ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις καταστρατηγούν την αρχή αυτή και αναγνωρίζουν έσοδα είτε νωρίτερα είτε αργότερα από το χρονικό σημείο που προβλέπει η αρχή. Αν η χρήση βρίσκεται στο τέλος της και η επιχείρηση έχει ήδη επιτύχει τις προβλέψεις της ενδέχεται να αναγνωρίσει τα έσοδα σύμβασης που έχουν πραγματοποιηθεί εντός της τρέχουσας χρήσης, την επόμενη χρήση ώστε να διευκολύνει τη επίτευξη των νέων στόχων. Αντίθετα, αν η τρέχουσα χρήση κλείνει με κέρδη μικρότερα από τα αναμενόμενα, η επιχείρηση σπεύδει να αναγνωρίσει έσοδα από μελλοντικές συμβάσεις που δεν έχουν καταστεί δεδουλευμένα ακόμη.

Γ. Ακατάλληλες αποτιμήσεις

Η αποτίμηση είναι βασική διαδικασία της λογιστικής καθώς καθορίζει την αξία με την οποία θα εμφανιστούν οι διάφοροι λογαριασμοί, κυρίως, στον Ισολογισμό. Έτσι κατά τη διενέργεια των αποτιμήσεων μπορούν να γίνουν διάφοροι χειρισμοί ώστε να αυξηθεί είτε να μειωθεί η αξία των λογαριασμών αυτών. Συνήθως, τα οικονομικά στελέχη εφαρμόζουν τεχνικές που έχουν στόχο την αύξηση της αξίας των στοιχείων του Ενεργητικού και μείωση της αξίας των στοιχείων του Παθητικού ώστε να βελτιώσουν ορισμένους δείκτες εξέχουσας σημασίας, όπως τους διάφορους δείκτες ρευστότητας και τις κυκλοφοριακές ταχύτητες των κατηγοριών του Ενεργητικού και του Παθητικού. Οι βασικότερες τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την αύξηση της αξίας των στοιχείων του Ενεργητικού είναι οι εξής:

13. Διόγκωση κεφαλαιοποιημένων δαπανών. Η πρακτική αυτή περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα ΔΛΠ και για αυτό κατά την πρώτη εφαρμογή τους διαγράφηκαν πολλά από τα άυλα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία κατά την ελληνική νομοθεσία εμφανίζονταν στο ενεργητικό
14. Αύξηση της ωφέλιμης ζωής των παγίων με αποτέλεσμα αύξηση των κερδών
15. Καταγραφή εικονικών απαιτήσεων από πελάτες. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται σε μεγάλη έκταση στη φαρμακοβιομηχανία
16. Καταμέτρηση ελαττωματικών προϊόντων στα αποθέματα της εταιρείας
17. Εμφάνιση ανύπαρκτων καταθέσεων σε τράπεζες. Η συγκεκριμένη τεχνική συνήθως επιτυγχάνεται μέσω πλαστογράφησης εγγράφων

Δ. Απόκρυψη υποχρεώσεων / εξόδων

Άλλη μια περίπτωση παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είναι η απόκρυψη υποχρεώσεων και εξόδων, όπως απόκρυψη χρεών, ζημιών και δανείων. Η κατηγορία αυτή διαφέρει από την προηγούμενη καθώς τα μεγέθη αυτά δεν εμφανίζονται καθόλου στις οικονομικές καταστάσεις ενώ στην περίπτωση των αποτιμήσεων εμφανίζονται μεν, σε παραποιημένη αξία δε. Με την απόκρυψη αυτών των λογιστικών μεγεθών επιδιώκεται η ωραιοποίηση των καταστάσεων και των δεικτών, κυρίως, της κεφαλαιακής διάρθρωσης και φερεγγυότητας. Ο χρήστης των καταστάσεων είναι δύσκολο να ανακαλύψει αυτή τη μορφή απάτης καθώς δεν δίνεται κανένα στοιχείο για την ύπαρξη των λογαριασμών αυτών, για παράδειγμα ζημιά από καταστροφή ανασφάλιστων εμπορευμάτων. Συνήθως, οι απάτες αυτές ανακαλύπτονται σε επίπεδο εξωτερικού ελέγχου.

Ε. Ακατάλληλες γνωστοποιήσεις

Η γνωστοποίηση πληροφοριών αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Για τη σύνταξη του Προσαρτήματος των οικονομικών καταστάσεων βάσει της ελληνικής νομοθεσία χρειάζονται μερικές σελίδες ενώ οι αντίστοιχες Σημειώσεις των ΔΛΠ μπορεί να φτάσουν τις εκατοντάδες. Οι γνωστοποιήσεις είναι τεράστιας σημασίας για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Την ουσιώδη αυτή σημασία των γνωστοποιήσεων την γνωρίζουν οι συντάκτες των καταστάσεων, οι οποίοι συχνά εσκεμμένα παραλείπουν να γνωστοποιήσουν γεγονότα ή δίνουν ελλιπείς ή και ψευδείς γνωστοποιήσεις. «Οι απαιτήσεις για γνωστοποιήσεις που επιβάλλουν τα πρότυπα, ικανοποιούνται μόνο κατά ένα ποσοστό. Κάποιες που θα

έπρεπε να εμφανίζονται δεν εμφανίζονται καθόλου, ενώ για κάποιες άλλες, οι πληροφορίες που παρέχονται είναι ατελείς, σε σχέση με τις ρυθμίσεις των προτύπων. Έτσι πολλά πράγματα αφήνονται στην πρωτοβουλία των επιχειρήσεων. Οι αιτίες είναι πολλές(…) Το τελικό θύμα αυτής της κατάστασης είναι ο χρήστης, αλλά και ο ελεγκτής, που δεν ξέρει κάθε φορά τι ψάχνει να βρει και που θα το βρει.(…) Αν «σκάσει» όμως μία εταιρία και οι καταστάσεις της γίνουν αντικείμενο ενδελεχούς έρευνας, θα προκύψουν οι ατέλειες στην πληροφόρηση, για γνωστοποιήσεις που δεν έγιναν καθόλου ή για γνωστοποιήσεις που η πληροφόρηση δεν ήταν πλήρης. Η διοίκηση, οι ελεγκτές, οι εποπτικές αρχές θα αντιμετωπίσουν προβλήματα, που θα μπορούσαν να αποφύγουν. Γιατί όλη η λογική των προτύπων, βασίζεται στην εκτενή και ειλικρινή πληροφόρηση των χρηστών. Αν αυτή έχει γίνει, μειώνονται οι συνέπειες μίας αρνητικής εξέλιξης για την εταιρία. Αν όμως δεν έχει γίνει, η αρνητική εξέλιξη μπορεί να συνδεθεί με προσπάθεια παραπλάνησης του χρήστη, ανεξάρτητα αν κάτι τέτοιο δεν ήταν στην πρόθεση κανενός από τους εμπλεκόμενους.» (Ντζανάτος,2010)[12]

[12] Ομιλία κ. Ντζανάτου, (Μάρτιος 2010), «Γνωστοποιήσεις ΔΛΠ και fair value», Συνέδριο για τα ΔΠΧΠ, Αθήνα

Β' ΜΕΡΟΣ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ-ΑΝΑΛΥΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία βασίστηκε στη συνδυαστική χρήση ποιοτικών μεθόδων έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε **η θεωρητική έρευνα (desk research)** με την οποία συλλέχθηκαν στοιχεία από την επισκόπηση της σχετικής διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας με επισκέψεις στις βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, της σχετικής αρθρογραφίας σε επιστημονικά περιοδικά και επίσημες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, των διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών με ανάλογο αντικείμενο, από τη μελέτη της σχετικής νομολογίας, από διαλέξεις καθηγητών στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος, από πορίσματα εποπτικών αρχών, από την παρακολούθηση συναφών με το θέμα της εργασίας σεμιναρίων, συνεδρίων, ομιλιών και οπτικών μέσων. Η ανωτέρω θεωρητική έρευνα είχε ως στόχο τη συλλογή δεδομένων που, κυρίως, αφορούσαν στις έννοιες, στα κίνητρα και στις τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, στο ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών, στο ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου και χρησιμοποιήθηκαν ιδιαίτερα για τη σύνταξη του πρώτου και έκτου κεφαλαίου της εργασίας.

Η δεύτερη μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν **η μελέτη περίπτωσης (case study)**, καθώς η συγκεκριμένη μέθοδος παρέχει τη δυνατότητα εστίασης και λεπτομερέστερης περιγραφής των βαθύτερων χαρακτηριστικών ενός ζητήματος. Επιλέχθηκαν δύο ελεγκτικά σκάνδαλα, αυτό της ενεργειακής εταιρίας Enron και αυτό της εταιρίας λογισμικού Satyam, τα οποία εμφανίζουν σημαντικές ομοιότητες που καθιστούν δυνατή και βάσιμη τη συσχέτιση τους. Αρχικά, παρουσιάστηκαν οι υποθέσεις των δύο περιπτώσεων με τη χρήση δεδομένων που προέκυψαν από τη θεωρητική έρευνα. Στη συνέχεια, επιχειρήθηκε μια περιορισμένη σε έκταση, αλλά, όσο το δυνατόν πιο περιεκτική, οικονομική ανάλυση με τη χρήση ποσοτικών δεδομένων που προέκυψαν από τη μελέτη των οικονομικών καταστάσεων των δύο υπό εξέταση οργανισμών. Η ανωτέρω ανάλυση στηρίχθηκε στη χρήση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών αριθμοδεικτών, που επιλέχθηκαν κατόπιν μελέτης σχετικών ερευνών και επιστημονικών άρθρων, και θεωρήθηκαν οι πιο σημαντικοί για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης. Στο τέλος κάθε μελέτης περίπτωσης παρατίθενται τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν και αφορούν

κυρίως στα αίτια των λογιστικών σκανδάλων και στο ρόλο που διαδραμάτισαν οι εξωτερικοί ελεγκτές στην εξέλιξη της υπόθεσης.
Ακολούθησε η καταγραφή των ομοιοτήτων των δύο μελετών περίπτωσης, σε μια προσπάθεια να συσχετιστεί η παρατιθέμενη θεωρία περί των χαρακτηριστικών της δημιουργικής λογιστικής και του ρόλου των εξωτερικών ελεγκτών στα λογιστικά σκάνδαλα με τα πραγματικά γεγονότα. Αφού συλλέχθηκαν όλες οι ομοιότητες, κατατάχθηκαν σε έξι κατηγορίες ανάλογα τη φύση τους.
Τέλος, επιχειρήθηκε η σύνδεση του θέματος με την ελληνική πραγματικότητα, κάνοντας χρήση της σχετικής νομολογίας περί λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος και διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου, καθώς και των πρόσφατων πορισμάτων της αρμόδιας ελεγκτικής αρχής για την ποιότητα της ελεγκτικής διαδικασίας που εφαρμόζουν οι ελεγκτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: 1^{Η} ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ «Η κατάρρευση της Enron και ο ρόλος της ελεγκτικής εταιρίας»

Το σκάνδαλο Enron είναι ίσως το διασημότερο λογιστικό σκάνδαλο όλων των εποχών και αυτό γιατί εμπλέκει όλα εκείνα τα στοιχεία που κάνουν ένα σκάνδαλο τόσο ενδιαφέρον: τεράστια ποσά χρημάτων, παιχνίδι εξουσίας, λογιστικές ατασθαλίες, τεράστιες απώλειες, πολιτική ίντριγκα, έλλειψη ηθικής. Πλειάδα άρθρων, βιβλίων, μελετών, ερευνών, έχουν γραφτεί για την περίπτωση του αμερικανικού ενεργειακού κολοσσού, που ενώ μέχρι τις αρχές του 2001 συγκαταλεγόταν στα blue chips, κατάφερε ως το τέλος του έτους να κηρύξει πτώχευση. Η μελέτη της υπόθεσης διδάσκεται σε αρκετά πανεπιστήμια του εξωτερικού και αποτέλεσε αντικείμενο και δύο κινηματογραφικών παραγωγών.
Η κατάρρευση της εταιρίας, πέρα από ότι οδήγησε πάνω από 20.000 εργαζόμενους στην ανεργία εκτοξεύοντας τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα στον αέρα, έπληξε ένα μεγάλο αριθμό ενδιαφερομένων μερών (stakeholders), όπως τους μετόχους, τους διάφορους πιστωτές, τους πελάτες και το κράτος. Το σκάνδαλο πήρε τόσο μεγάλες διαστάσεις που έγινε ευρέως γνωστό με τον όρο «Enrongate», που παραπέμπει στο σκάνδαλο «Watergate», εξαιτίας του οποίου υποχρεώθηκε να παραιτηθεί ο πρόεδρος Νίξον.

3.1 Ιστορικό Πλαίσιο

Η Enron δημιουργήθηκε το 1986, στο Χιούστον του Τέξας από τον Kenneth Lay με τη συγχώνευση δύο εταιριών διανομής φυσικού αερίου, της Houston Natural Gas και της InterNorth[13]. Η ανάπτυξη της ήταν ταχύτατη, κυρίως στον κλάδο της εμπορίας και της διανομής ενέργειας, αλλά και στα τηλεπικοινωνιακά και ενεργειακά δίκτυα. Σ' αυτό συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας στις αρχές του 1990.

Το 1999, η Enron ξεκίνησε τη λειτουργία της EnronOnline, μιας διαδικτυακής υπηρεσίας συναλλαγών, η οποία χρησιμοποιούταν από σχεδόν όλες τις ενεργειακές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Δεκατέσσερα χρόνια μετά τη δημιουργία της αποτελούσε την έβδομη από άποψη μεγέθους επιχείρηση στις ΗΠΑ, απασχολούσε περισσότερους από 21.000 εργαζομένους και τα κέρδη της ανέρχονταν σε $100 δις. Το περιοδικό Fortune της απένειμε το βραβείο της πιο καινοτόμου επιχείρησης για έξι συναπτά έτη από το 1996 ως το 2001 και το 2000 η Financial Times την ανακήρυξε «ενεργειακή εταιρία της χρονιάς».

Πίσω από αυτή τη λαμπερή εικόνα υπήρχαν κάποια άλλα γεγονότα που εκτυλίσσονταν κρυφά και παράλληλα, συμπληρώνοντας το σκηνικό της υπόθεσης. Όπως αποκαλύφθηκε στη συνέχεια, η Enron είχε δημιουργήσει εταιρίες offshore, μονάδες που χρησιμοποιούνταν για φορολογικό σχεδιασμό και φοροαποφυγή, οι οποίες όχι μόνο κάλυπταν τις ζημίες της επιχείρησης αλλά συνέβαλαν στην εικονική εκτόξευση της κερδοφορίας της.

Οικονομικός Διευθυντής της εταιρίας ήταν ο Andrew Fastow, ο οποίος καθοδηγούσε την ομάδα που δημιούργησε τις εταιρίες-οχήματα και αξιοποιούσε την εσωτερική πληροφόρηση για τις συμφωνίες της επιχείρησης ώστε να εξασφαλίσει για τον ίδιο, την οικογένεια και τους φίλους του, εκατοντάδες εκατομμυρίων δολαρίων εγγυημένων εισοδημάτων, εις βάρος του οργανισμού τον οποίο έπρεπε να υπηρετεί.

Το τρίτο «μεγάλο» κεφάλι της εταιρίας, ο πρόεδρος και Γενικός Διευθυντής Παραγωγής Jeffrey Skilling συνηγορούσε στην καινοφανή ιδέα ότι η εταιρία δε χρειαζόταν πραγματικά στοιχεία υπό την κατοχή της[14]. Εφαρμόζοντας στο έπακρο διεισδυτική επενδυτική στρατηγική, κατέστησε την Enron το μεγαλύτερο

[13] "Rise and fall of an energy giant", (28 Nov. 2001) http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/1681758.stm
[14] Zellner Wendy and Anderson Stephanie, (Dec. 2001), "The Fall of Enron", http://www.businessweek.com/magazine/content/01_51/b3762001.htm

χονδρέμπορο αερίου και ενέργειας, με $27 δις συναλλαγές ανά τρίμηνο πουλώντας απλά χαρτιά, τις μετοχές, χωρίς να υπάρχει αντίκρισμα σε πραγματικά αγαθά. Τα νούμερα της εταιρίας, μολαταύτα, έπρεπε να εμφανίζονται στην ονομαστική τους αξία. Με τον Skilling, η Enron υιοθέτησε τη λογιστική της αγοραίας αξίας, με την οποία προβλεπόμενα μελλοντικά κέρδη από οποιαδήποτε συμφωνία λογίζονταν επιτόπου στα βιβλία της. Συνεπώς, η εταιρία σημείωνε κέρδη από οτιδήποτε θα μπορούσε με το χρόνο να ανατραπεί και να μεταβληθεί σε απώλεια.

Στην αρχή της δεκαετίας, οι πρώτες φωνές αμφισβήτησης για την πορεία της εταιρίας άρχισαν να ακούγονται. Ο αναλυτής της Wall Street, Richard Grubman σχολίασε τις ασυνήθιστες λογιστικές πρακτικές της εταιρίας καθώς ήταν η μοναδική εταιρία που δε δημοσίευε τον ισολογισμό της μαζί με την κατάσταση αποτελεσμάτων[15]. Οι προβληματισμοί άρχισαν να πληθαίνουν και αρκετοί να ανησυχούν με το θολό τοπίο που δημιουργούσαν οι οικονομικές αποκαλύψεις. Παρόλα αυτά, στα μέσα του Ιουλίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε κέρδη $50,1 δις, σχεδόν τα τριπλάσια από τις αρχές του Ιανουαρίου, καταρρίπτοντας τις εκτιμήσεις των αναλυτών κατά 3 σεντς ανά μετοχή.

3.2 Το Χρονικό της Πτώσης

Τα βασικότερα σημεία της χρονικής αποκάλυψης του σκανδάλου είναι τα εξής[16]-[17]:

Αύγουστος 2000: η μετοχή της Enron εκτοξεύεται στα $90,65 και γίνεται η έβδομη από άποψη μεγέθους επιχείρηση στις ΗΠΑ, ένας πραγματικός κολοσσός

14 Αυγούστου 2001: ο Jeffrey Skilling ανακοινώνει πως θα αποχωρήσει από τη θέση του σε έξι μήνες[18]. Παράλληλα, είχε πουλήσει τουλάχιστον 450.000 μετοχές της Enron σε αξία γύρω στα $33 εκατ., αν και κατείχε ακόμη ένα εκατομμύριο μετοχές κατά την ημέρα που έφυγε. Ο Kenneth Lay, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, διαβεβαιώνει τους αναλυτές πως δεν υπήρχαν λογιστικά, συναλλακτικά, αποθεματικά ή γενικότερα άλλα ζητήματα σε εκκρεμότητα καθώς και ότι θα αναλάβει ξανά ο ίδιος

[15] Pasha Shaheen, (April 2003) "Skilling comes out swinging", http://money.cnn.com/2006/04/10/news/newsmakers/enron_trial/index.htm

[16] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

[17] Thomas William, (April 2002), "The rise and Fall of Enron", Journal of Accountancy http://www.journalofaccountancy.com/Issues/2002/Apr/TheRiseAndFallOfEnron.htm

[18] Oppel, Richard A., Jr.& Alex Berenson, (15 Aug 2001), "Enron's Chief Executive quits after only 6 months in job", New York Times http://www.nytimes.com/2001/08/15/business/enron-s-chief-executive-quits-after-only-6-months-in-job.html?pagewanted=1

τη θέση του γενικού διευθυντή που είχε παραχωρήσει στον Skilling λίγους μήνες νωρίτερα. Την επομένη όμως ημέρα ο Skilling παραδέχθηκε ότι ένας πολύ βασικός λόγος της αποχώρησής του από την Enron ήταν η αξία της εταιρίας που κατρακυλούσε στην αγορά[19]

Σεπτέμβριος 2001: η New York Times γράφει «Κάτι είναι σάπιο στο βασίλειο της Enron» και την ανησυχία για την πραγματική πορεία της εταιρίας ενίσχυαν οι παρατηρήσεις των οικονομικών αναλυτών ότι οι επενδυτές της Enron βρίσκονταν σε δεινή θέση εξαιτίας της αδυναμίας να κατανοήσουν τις διοικητικές πρακτικές της εταιρίας και της δυσκολίας της να εκφράσει τα μεγέθη της επακριβώς σε μια οικονομική κατάσταση. Ο Lay ισχυρίζεται ότι η διοίκηση μιας επιχείρησης όπως η Enron είναι ένα σύνθετο ζήτημα και εξηγεί πως η πολυπλοκότητα της διοίκησης μιας τέτοιας εταιρίας οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό σε θέματα φορολογικού σχεδιασμού και στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου

Οκτώβριος 2001: η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen καταστρέφει αρχεία που σχετίζονται με τους ελέγχους της Enron

17 Οκτωβρίου 2001: η Enron ανακοινώνει ότι τα αποτελέσματα του τρίτου τριμήνου της ήταν αρνητικά, εξαιτίας απρόσμενης χρέωσης περισσοτέρων από $1 δις. Η διοίκηση της εταιρίας ισχυρίζεται ότι οι απώλειες οφείλονταν κυρίως σε επενδυτικές ζημιές, μαζί με χρεώσεις ύψους περίπου $180 εκατ. σε λεφτά που ξοδεύτηκαν για την ανοικοδόμηση της προβληματικής μονάδας διευρυμένων συναλλαγών

22 Οκτωβρίου 2001: η τιμή της μετοχής της εταιρίας πέφτει στα $20,65 με απώλεια $5,40 σε μια μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC πως διερευνά ποικίλες ύποπτες συμφωνίες που έκανε η Enron, τονίζοντας πως πρόκειται για μερικές από τις πιο θολές συναλλαγές εντός ομίλου που παρατηρήθηκαν ποτέ

23 Οκτωβρίου 2001: ο Lay συμμετέχει σε μια τηλεφωνική διάσκεψη, κατά την οποία προσπαθεί να διαβεβαιώσει τους επενδυτές ότι τα χρηματικά αποθέματα της εταιρίας ήταν επαρκή και πως δεν προβλέπονται άλλες έκτακτες χρεώσεις. Ο Lay αποπειράθηκε επιπλέον να καθησυχάσει τους συνδιασκεπτόμενους τονίζοντας πως όλες οι χρηματοοικονομικές και λογιστικές κινήσεις είχαν εξεταστεί εξονυχιστικά από τον εξωτερικό τους ελεγκτή, την Arthur Andersen

[19] Healy P. & Palepu K., (Spring 2003), "The Fall of Enron", Journal of Economics Perspectives, Volume 17, Number 2

25 Οκτωβρίου 2001: ο Lay απομακρύνει τον Fastow από τη θέση του. Οι μετοχές της Enron πλέον συναλλάσσονται στα $15,41, έχοντας απολέσει τη μισή τους αξία σε λιγότερο από μία εβδομάδα

28 Οκτωβρίου 2001: Ο Lay επικοινωνεί με τον υπουργό Οικονομίας, Paul ο' Neill, και τον ενημερώνει για τη δεινή θέση της εταιρίας ενώ εκείνος αρνείται οποιαδήποτε βοήθεια

30 Οκτωβρίου 2001: Η Moody's ρίχνει την πιστοληπτική ικανότητα της Enron σε Baa2, δύο επίπεδα κάτω από τη λεγόμενη junk- status (θέση για τα σκουπίδια) του Baa1. Ακολουθεί η Standard and Poor's υποβαθμίζοντας την στο BBB+

31 Οκτωβρίου 2001: η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς επιδιώκει πλέον επίσημη έρευνα, μετά από τις ερωτήσεις που αναφέρονταν με στις συναλλαγές της Enron με τα συγγενικά της μέλη. Παράλληλα, γνωστοποιείται πως η διοίκηση της Enron επιζητούσε επιμόνως νέες επενδύσεις ή μια επί τόπου εξαγορά. Όμως, οι προσπάθειές της δεν ευοδώνονται. Ο επενδυτής Warren Buffett προσεγγίζεται, αλλά απορρίπτει την πρόταση. Μετά από πολλές απορρίψεις, η διοίκηση της εταιρίας φαίνεται να βρίσκει αγοραστή στο πρόσωπο της Dynegy, μιας άλλης εταιρίας εκμετάλλευσης ενέργειας με έδρα το Χιούστον του Τέξας

7 Νοεμβρίου 2001: το συμβούλιο της Dynegy υπερψηφίζει αργά τη νύχτα την αγορά της Enron σε «τιμή ευκαιρίας» για περίπου $8 δις σε μετοχές

9 Νοεμβρίου 2001: γνωστοποιείται και άλλη μία μεγάλη διόρθωση στα κέρδη της Enron με μια μείωση περίπου $591 εκατ. στα δηλωθέντα έσοδα των ετών 1997-2000. Οι διορθώσεις έχουν ως αποτέλεσμα ουσιαστικά στον εκμηδενισμό των κερδών της χρήσης 1997, με σημαντικές απώλειες στα επόμενα χρόνια

19 Νοεμβρίου 2001: η Enron αποκαλύπτει στο κοινό περαιτέρω στοιχεία της κακής κατάστασης των υποθέσεών της. Πιο κρίσιμο ήταν το γεγονός ότι η εταιρία αντιμετώπιζε υποχρεώσεις αποπληρωμής $9 δις μέχρι το τέλος του 2002

21 Νοεμβρίου 2001: Η τιμή της μετοχής της Enron βουτάει στα $7

28 Νοεμβρίου 2001: Η Dynegy αποδεσμεύεται μονομερώς από την προτεινόμενη συγχώνευση και η πιστοληπτική ικανότητα της Enron υποβιβάζεται σε junk-status. Η εταιρία, έχοντας πολύ λίγα μετρητά για τη λειτουργία της, βρίσκεται μόνη, πνιγμένη στα χρέη. Η τιμή της μετοχής της πέφτει στα $0,61 στο τέλος της ημέρας

30 Νοεμβρίου 2001: Οι ευρωπαϊκές λειτουργίες της Enron κηρύσσουν πτώχευση και αναζητούν προστασία του Κεφαλαίου 11 προστασίας στις ΗΠΑ.

2 Δεκέμβρη 2001: «Ο Τιτανικός βυθίστηκε με τα φώτα αναμμένα» όπως αναφέρει ένας από τους πρωταγωνιστές του ντοκιμαντέρ " The smartest guys in the room" που παρουσιάζει το χρονικό της πτώσης της Enron. Η εταιρία καταθέτει αίτηση προστασίας από τους πιστωτές, ενώ η μετοχή της έχει πέσει στα $0,40. Οι εργαζόμενοί της ενημερώνονται πως πρέπει να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πως έχουν διορία 30 λεπτών να εκκενώσουν το κτίριο

3.3 Οικονομική Ανάλυση

Σύμφωνα με το πρώτο πρότυπο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία δομημένη οικονομική παρουσίαση της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Σκοπός των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες είναι σχετικές με την οικονομική θέση, την απόδοση και τις ταμειακές ροές της επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε μια ευρεία ομάδα χρηστών προκειμένου με την αξιοποίησή τους να λαμβάνουν οικονομικές αποφάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν επίσης τα αποτελέσματα της διοίκησης ως προς τη διαχείριση των πόρων που της έχουν εμπιστευτεί οι μέτοχοι[20].

Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων διακρίνονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η Διοίκηση, οι εργαζόμενοι και οι μέτοχοι ενώ στη δεύτερη οι εξωτερικοί ελεγκτές, οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές, οι επενδυτές, τα πιστωτικά ιδρύματα, οι πελάτες και οι προμηθευτές της επιχείρησης, οι ρυθμιστικές αρχές, όπως η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, οι δημόσιες υπηρεσίες και άλλες ομάδες ενδιαφερομένων, όπως ακαδημαϊκοί, φοιτητές, δημοσιογράφοι.

Όπως γίνεται αντιληπτό, οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν αντικείμενο μελέτης για λόγους που ποικίλουν ανάλογα με το ποιος τις χρησιμοποιεί. Πριν το σκάνδαλο της Enron, οι καταστάσεις της εταιρίας είχαν μελετηθεί από διάφορες κατηγορίες ενδιαφερόμενων, μεταξύ των οποίων οι εξωτερικοί ελεγκτές, η Επιτροπή Ελέγχου, οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές, τα πιστωτικά ιδρύματα, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Τα στοιχεία που παρουσιάζονταν στις οικονομικές καταστάσεις είχαν παραποιηθεί από τον Οικονομικό Διευθυντή και τα στελέχη που γνώριζαν και συνετέλεσαν στην

[20] «Διεθνή λογιστικά πρότυπα I.F.R.S. - Αναλυτική παρουσίαση», Grant Thornton , 2004, Αθήνα

απάτη. Μια προσεκτική ανάλυση των παραποιημένων καταστάσεων έδινε λαβές για αμφισβητήσεις ως προς την ποιότητα τους.

Στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια, μέσα από τη μελέτη ουσιωδών μεγεθών του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης της εταιρίας όπως αυτές δημοσιεύτηκαν για τις χρήσεις 1996 ως το 2000, να προκύψουν κάποια συμπεράσματα για τις ενδείξεις απάτης που είχαν στα χέρια τους οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και πόσο μάλλον οι εξωτερικοί ελεγκτές. Κάποια από τα στοιχεία δεν ανταποκρίνονται στα πραγματικά μεγέθη, καθώς είναι προϊόντα εφαρμογής δημιουργικής λογιστικής αλλά το ενδιαφέρον εστιάζεται στην εντύπωση που σχημάτιζε κάποιος χρήστης για την ποιότητα των δημοσιευόμενων καταστάσεων κατά την περίοδο πριν αποκαλυφθεί το σκάνδαλο. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται τα στοιχεία των παραποιημένων καταστάσεων και όχι των αναθεωρημένων που συντάχθηκαν μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου με στόχο να αποβληθεί κυρίως η επιρροή της λογιστικής μεθόδου market to market και των εσόδων από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

Στον Πίνακα 1 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι αξίες με τις οποίες εμφανίζονταν οι κρίσιμοι λογαριασμοί των Εσόδων, των Λειτουργικών Εξόδων, των Καθαρών Κερδών, του Κέρδους και Μερίσματος ανά Μετοχή, του συνόλου του Ενεργητικού, των Υποχρεώσεων και των Ιδίων Κεφαλαίων στις οικονομικές καταστάσεις των χρήσεων 1996-2000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 ΚΡΙΣΙΜΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΑΧ

σε εκατ.$ (εκτός από τα στοιχεία για τη μετοχή)	**2000**	**1999**	**1998**	**1997**	**1996**
Έσοδα	100,789	40,112	31,260	20,273	13,289
Λειτουργικά Κόστη &Έξοδα	98,836	39,310	29,882	20,258	12,599
Καθαρά Κέρδη	979	893	703	105	584
Κέρδη ανά μετοχή	1.12	1.10	1.01	0.16	1.08
Μέρισμα κοινής μετοχής	0.50	0.50	0.48	0.46	0.43
Σύνολο Ενεργητικού	65,503	33,381	29,350	22,522	16,137
Σύνολο Υποχρεώσεων	54,033	23,811	22,302	16,904	-[21]
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων	11,470	9,570	7,048	5,618	-[22]

[21], [21] Τα στοιχεία δεν βρέθηκαν

Ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από τον Πίνακα 1 είναι ότι οι αξίες των λογαριασμών έχουν διαχρονικά αυξητική τάση, με εξαίρεση τα καθαρά κέρδη, τα κέρδη ανά μετοχή και το μέρισμα κοινής μετοχής που μειώθηκαν τη χρήση 1997.
Οι απόλυτες τιμές δίνουν μια γενική εικόνα για την πορεία των λογαριασμών, οι πληροφορίες όμως αυτές αξιοποιούνται καλύτερα στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 2) όπου υπολογίζονται οι ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές ανά λογαριασμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Ποσοστιαίες Μεταβολές:	**2000-1999**	**1999-1998**	**1998-1997**	**1997-1996**
Έσοδα	+151.27%	+28.32%	+54.20%	+52.55%
Λειτουργικά Κόστη &Έξοδα	+151.43%	+31.55%	+47.51%	+60.79%
Καθαρά Κέρδη	+9.63%	+27.03%	+569.52%	-82.02%
Κέρδη ανά μετοχή	+1.82%	+8.91%	+531.25%	-85.19%
Μέρισμα κοινής μετοχής	00.00%	+4.17%	+4.35%	+6.98%
Σύνολο Ενεργητικού	+96.23%	+13.73%	+30.32%	+39.57%
Σύνολο Υποχρεώσεων	+126.92%	+6.77%	+31.93%	-
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων	+19.85%	+35.78%	+25.45%	-

Από τη μελέτη του Πίνακα 2 προκύπτει ότι τα έσοδα διαχρονικά παρουσιάζουν μεγάλες αυξήσεις. Ειδικά την τελευταία χρήση, η αύξηση ξεπέρασε το 150%. Μεταβολές τέτοιου μεγέθους χτυπούν «καμπανάκι» στους χρήστες ότι ίσως κάτι να μην πηγαίνει καλά με την αντικειμενικότητα των αξιών, ειδικά αν αυτές οι αυξήσεις δεν αιτιολογούνται επαρκώς. Σε συνδυασμό μάλιστα με το γεγονός ότι η Dynegy η δεύτερη μεγαλύτερη εταιρία του κλάδου δημοσίευσε κύκλο εργασιών ύψους $30 εκατ. δημιουργεί ερωτηματικά για την αξιοπιστία των αριθμών. Εταιρίες που εμφανίζουν συνεχόμενη ανοδική τάση των εσόδων έχουν υψηλό κίνητρο για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων τους όταν η τάση αυτή αρχίσει να αντιστρέφεται, καθώς δημιουργεί πίεση στη διοίκηση να συνεχίσει την αυξητική πορεία του κύκλου εργασιών της[23]. Με παρόμοιους ρυθμούς όμως μεταβάλλονται και

[23] Cynthia Harrington, (2005), "Analysis ratios for detecting financial statement fraud", Fraud Magazine

τα λειτουργικά κόστη, με αποκορύφωμα επίσης την τελευταία χρήση, που παρουσίασαν ισόποση περίπου αύξηση με τα έσοδα.

Τα καθαρά κέρδη εμφανίζουν έντονες διακυμάνσεις, που γίνονται ιδιαίτερα αισθητές στο Διάγραμμα 1 που ακολουθεί, γεγονός που στην χρηματοοικονομική ανάλυση και την ελεγκτική αποτελεί «red flag».

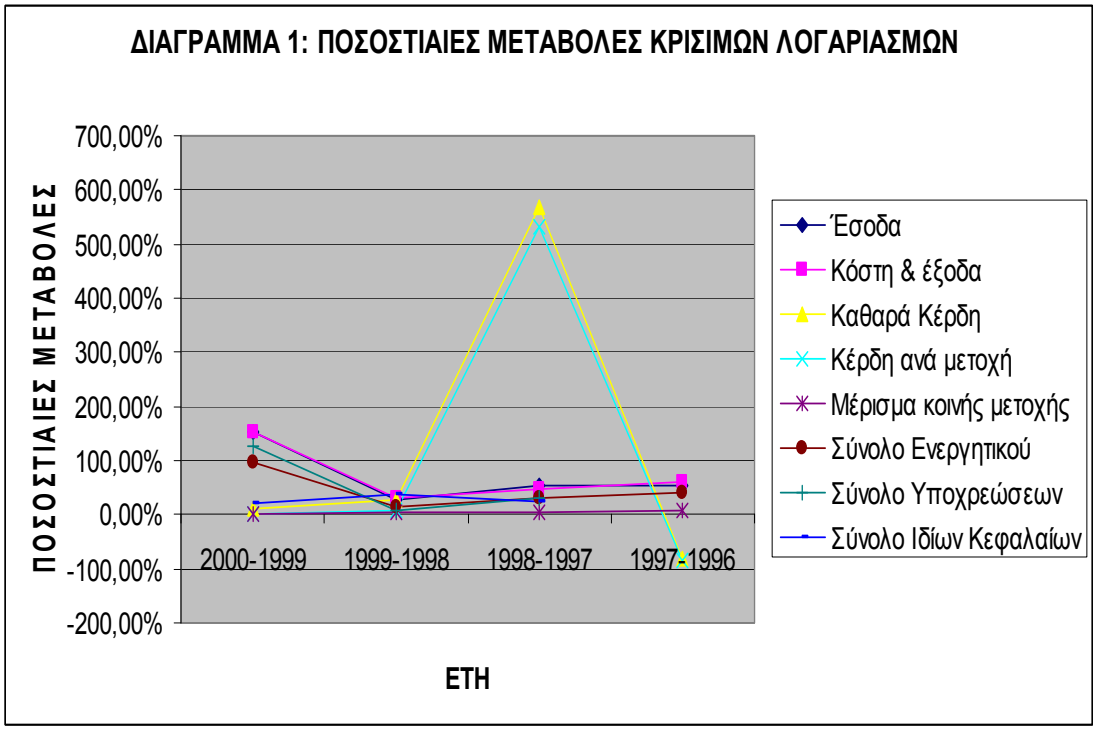

Τη δεύτερη υπό εξέταση χρήση σημειώνουν σημαντική μείωση, την τρίτη χρήση υπερβολική αύξηση που αγγίζει το 570% ενώ στην ίδια χρήση τα μεγέθη των εσόδων και των λειτουργικών εξόδων αυξάνονται με πολύ χαμηλότερο ρυθμό, γεγονός που δεν δικαιολογεί την τεράστια αύξηση στα καθαρά κέρδη. Έντονες και ανάλογες είναι και οι διακυμάνσεις στα κέρδη ανά μετοχή που σημειώνουν αντίστοιχη πτώση την δεύτερη χρήση και αύξηση κατά 530% περίπου την τρίτη χρήση. Το μέρισμα ανά μετοχή ακολουθεί μια αυξητική πορεία αλλά χαμηλής εντάσεως, η οποία την τελευταία χρήση μηδενίζεται. Το μέρισμα ανά μετοχή είναι ένα μέγεθος του οποίου το ύψος καθορίζεται από τη Διοίκηση και τη Γενική Συνέλευση οπότε διαμορφώνεται κατά βούληση. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι επιθυμία της εταιρίας ήταν να διανέμει ένα, σε γενικές γραμμές, σταθερά αυξανόμενο ποσό κάθε χρήση στους κοινούς μετόχους της, άσχετα από τα κέρδη που παρουσίαζε. Έτσι, ακόμη και το οικονομικό έτος 1997 που παρουσίασε σημαντική πτώση στα καθαρά κέρδη, έδωσε μέρισμα

ανώτερο από τα κέρδη ανά μετοχή και αυξημένο κατά 4.35% συγκριτικά με την προηγούμενη χρήση.

Το συνολικό Ενεργητικό βαίνει αυξανόμενο γεγονός που σημαίνει ότι τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης αυξάνονται, αντίστοιχα όμως αυξάνονται και οι υποχρεώσεις της. Κατά την τελευταία χρήση το σύνολο του Ενεργητικού σχεδόν διπλασιάζεται ενώ οι συνολικές Υποχρεώσεις αυξάνονται κατά 127%. Η αύξηση αυτή του Ενεργητικού οφείλεται σε μεγάλο μέρος στην αύξηση του κυκλοφορούντος Ενεργητικού (Current Assets), το οποίο κατά την τελευταία χρήση σχεδόν εξαπλασιάστηκε. Τα μετρητά και τα ταμειακά ισοδύναμα (Cash & Cash equivalents) αυξήθηκαν κατά 377% και οι τραπεζικές καταθέσεις (Deposits) κατά 2.903%! Αντίστοιχα, η αλματώδης αύξηση του συνόλου των Υποχρεώσεων κατά τη χρήση 2000 οφείλεται κυρίως στην αύξηση των βραχυπρόθεσμων Υποχρεώσεων (Current Liabilities), οι οποίες μεταβλήθηκαν κατά 320%. Ένας χαρακτηριστικός λογαριασμός στον οποίο παρατηρείται αξιοσημείωτη μεταβολή είναι οι Προκαταβολές Πελατών (Customers Deposits) που αυξήθηκαν κατά 9.620%. Το σύνολο των Ιδίων Κεφαλαίων ακολουθεί μια αυξητική αλλά πιο σταθερή πορεία από τους δύο προηγούμενους λογαριασμούς, που αναπαριστάται με τη μπλε γραμμή στο ανωτέρω Διάγραμμα 1.

Η ανάλυση συνεχίζεται με τη χρήση αριθμοδεικτών. Οι αριθμοδείκτες εκφράζουν μια μαθηματική σχέση μεταξύ ενός ποσού, το οποίο περιέχεται στον αριθμητή, και ενός άλλου, το οποίο περιέχεται στον παρονομαστή του αριθμοδείκτη. Ένας αριθμοδείκτης είναι σημαντικός εάν η σχέση μεταξύ των δύο ποσών μπορεί να ερμηνευθεί, είναι δηλαδή μια λογική και κατανοητή σχέση, και εάν μπορεί να επηρεάσει τη λήψη κάποιων χρηματοοικονομικών αποφάσεων[24].

Το βασικό πλεονέκτημα που εμφανίζει η χρήση των αριθμοδεικτών είναι ότι με απλές αριθμητικές πράξεις εξάγονται χρήσιμες πληροφορίες για την κερδοφορία, την αποδοτικότητα, την πιστωτική φερεγγυότητα, τη βραχυπρόθεσμη χρηματοοικονομική θέση της υπό εξέταση επιχείρησης, συνοψίζοντας τον όγκο των λογιστικών πληροφοριών που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις. Επίσης, η ανάλυση των αριθμοδεικτών δίνει ενδείξεις για τη μελλοντική πορεία της επιχείρησης και διευκολύνει τις προβλέψεις. Μειονέκτημα των αριθμοδεικτών είναι ότι η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να αναλάβει ενέργειες οι οποίες έχουν ως αποκλειστικό στόχο την επιρροή τους και την εμφάνιση μιας επιθυμητής εικόνας στους χρήστες

[24] Γκίκας Δημήτρης, (2002), «Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

των λογιστικών καταστάσεων, δεν λαμβάνουν υπόψη ποιοτικούς παράγοντες, επηρεάζονται από αλλαγές στο επίπεδο τιμών και ότι η συγκρισιμότητα τους με άλλες επιχειρήσεις περιορίζεται από τη χρήση διαφορετικών λογιστικών μεθόδων. Οι κυριότερες κατηγορίες αριθμοδεικτών είναι οι δείκτες αποδοτικότητας, ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας και δομής κεφαλαίων.

Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί υπολογίζονται οι τιμές πέντε αριθμοδεικτών, του Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους, της Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων, της Αποδοτικότητας του Συνολικού Κεφαλαίου, της Κυκλοφοριακής Ταχύτητας του Ενεργητικού, του Δείκτη Δανειακών Κεφαλαίων, η συμπεριφορά και οι τιμές των οποίων αποτελούν «red flag» για την πορεία της επιχείρησης αλλά και την ύπαρξη παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων[25].

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες:	**2000**	**1999**	**1998**	**1997**	**1996**
Περιθώριο Καθαρού Κέρδους (ΚΚ/Πωλήσεις)	00.97%	2.22%	2.25%	00.52%	4.39%
Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων (ΚΚ/ΣΙΚ)	8.54%	9.33%	9.97%	1.87%	-
Αποδοτικότητα Συνολικού Κεφαλαίου (ΚΚ/ΣΕ)	1.49%	2.68%	2.40%	00.47%	3.62%
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Ενεργητικού (Πωλήσεις/ΣΕ)	1.54	1.20	1.07	0.90	0.82
Δείκτης Δανειακών Κεφαλαίων (Ξένα/Συνολικά Κεφάλαια)	82.49%	71.33%	75.99%	75.06%	-

Το **Περιθώριο Καθαρού Κέρδους (Net Profit Margin)** είναι δείκτης αποδοτικότητας και προκύπτει από τον λόγο των Καθαρών Κερδών της εταιρίας προς το ύψος των Πωλήσεων. Ο συγκεκριμένος δείκτης είναι πολύ σημαντικός καθώς δείχνει τη λειτουργική αποδοτικότητα της επιχείρησης, όσο πιο μεγάλες είναι οι τιμές που παίρνει τόσο πιο επικερδής είναι η επιχείρηση. Η μέση τιμή του δείκτη αυτού διαφέρει σημαντικά από κλάδο σε κλάδο. Γι αυτό είναι σημαντικό οι συγκρίσεις να

[25] Η επιλογή των συγκεκριμένων δεικτών έγινε μετά τη μελέτη άρθρων όπως:
Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος, Σπαθής Χαράλαμπος, Δούμπος Μιχάλης, (2002), «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», Οικονομικός Ταχυδρόμος, τεύχος 38, 21-9-2002, σελ. 58-59
Grove Hugh & Tom Cook, (2004), "Lessons for auditors: Quantitative and Qualitative red flags", Journal of Forensic Accounting, Vol.5, pp 131-146
Harrington Cynthia, (March/April 2005), "Analysis ratios for detecting financial statement fraud", Fraud Magazine http://www.acfe.com/resources/view.asp?ArticleID=416

γίνονται με εταιρίες του ίδιου κλάδου που εμφανίζουν όμοια χαρακτηριστικά, όπως στη δομή των κεφαλαίων. Η τιμή του δείκτη σημαίνει ότι για παράδειγμα στη χρήση 2000 στα $100 πωλήσεων η εταιρία είχε καθαρό κέρδος $0.97. Το Περιθώριο Καθαρού Κέρδους διαχρονικά μειώνεται και ενώ το 2006 ανέρχεται σε ικανοποιητικό νούμερο, το 2000 μειώνεται δραματικά. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αλματώδη αύξηση του μεγέθους των πωλήσεων, ειδικά την τελευταία χρήση, δημιουργεί ερωτηματικά για την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Για να βγουν ασφαλή συμπεράσματα βέβαια πρέπει το μέγεθος του δείκτη να συγκριθεί με αυτό άλλων εταιριών του κλάδου. Παρόλα αυτά, τα ποσοστά που σημειώνει η εταιρία, ειδικά την τελευταία χρήση, είναι εξαιρετικά χαμηλά και καταδεικνύουν μια χαμηλή λειτουργική αποδοτικότητα της επιχείρησης.

Ο βασικός δείκτης της κερδοφορίας της επιχείρησης είναι η **Αποδοτικότητα των Ιδίων Κεφαλαίων (Return On Equity)**. Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως το κλάσμα των Καθαρών Κερδών δια του Συνόλου των Ιδίων Κεφαλαίων και απεικονίζει την κερδοφόρα δυναμικότητα της επιχείρησης. Επιπλέον, παρέχει ένδειξη του κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποίησης ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος από τη χρήση των κεφαλαίων του μετόχου. Με άλλα λόγια, μετρά την αποτελεσματικότητα με την οποία τα κεφάλαια των φορέων της επιχείρησης απασχολούνται σε αυτήν. Αποτελεί το βασικό δείκτη τον οποίο η διοίκηση μιας εταιρείας σε περίπτωση θετικού αποτελέσματος τείνει να προβάλει με τον πιο επιφανή τρόπο στον ετήσιο απολογισμό χρήσης. Από τον Πίνακα 3 προκύπτει ότι το οικονομικό έτος 1997 ο δείκτης λαμβάνει μια πολύ χαμηλή τιμή της τάξεως του 1.87% που δείχνει ότι τα Ίδια Κεφάλαια δεν χρησιμοποιούνται με αποδοτικό τρόπο. Την επόμενη χρήση ο δείκτης σημειώνει μια τεράστια αύξηση 433% και κατά τις επόμενες χρήσεις μειώνεται, γεγονός που αποτελεί αρνητική ένδειξη για την γονιμότητα των Ιδίων Κεφαλαίων της εταιρίας. Οι τιμές του δείκτη συγκρινόμενες με αυτές του μέσου όρου του κλάδου που κυμαίνονται από 9-16%[26] χαρακτηρίζουν, όντως, αρνητικά την απόδοση της εταιρίας.

Ο δείκτης της **Αποδοτικότητας του Ενεργητικού ή των Συνολικών Κεφαλαίων (Return On Assets)** είναι ο λόγος των Καθαρών Κερδών προς το Σύνολο του Ενεργητικού και δείχνει τα ποσοστιαία κέρδη που τα επενδυμένα κεφάλαια αποφέρουν στην επιχείρηση. Όταν συγκρίνονται παρόμοιες επιχειρήσεις, ο δείκτης αυτός αξιολογεί το βαθμό χρησιμοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού των

[26],[25] Grove Hugh & Tom Cook, (2004), "Lessons for auditors: Quantitative and Qualitative red flags", Journal of Forensic Accounting, Vol.5, pp 131-146

επιχειρήσεων και δείχνει ποια απ' όλες χρησιμοποιεί τα στοιχεία του ενεργητικού της περισσότερο αποδοτικά. Ο μέσος όρος του κλάδου για τον εν λόγω δείκτη για τη χρήση 2000 κυμαινόταν από 8 ως 12%[27] επομένως το, μόλις, 1.49% που πέτυχε η Enron χαρακτηρίζει αρνητικά την αποδοτικότητα της διαχείρισης του ενεργητικού και αποτελεί ταυτόχρονα «red flag» για τους χρήστες.

Ο δείκτης της **Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ενεργητικού** δίνεται από τον λόγο των Πωλήσεων προς το Συνολικό Ενεργητικό και παρέχει ενδείξεις για το πόσο εντατικά χρησιμοποιεί η επιχείρηση τα περιουσιακά της στοιχεία προκειμένου να πραγματοποιεί τις πωλήσεις της. Από αυτό φαίνεται αν υπάρχει υπερεπένδυση κεφαλαίων στην επιχείρηση σε σχέση με το ύψος των πωλήσεών της. Βέβαια, τα στοιχεία αυτού του δείκτη επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη μέθοδο των αποσβέσεων που ακολουθεί η διοίκηση της εταιρείας, δηλαδή από το αν ακολουθείται πολιτική αυξανόμενης ή σταθερής απόσβεσης. Γενικότερα, όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης αυτός τόσο πιο αποτελεσματικά έχουν χρησιμοποιηθεί τα περιουσιακά της στοιχεία. Επίσης, είναι χρήσιμο να γίνεται σύγκριση του δείκτη με τις ισορροπίες του κλάδου. Από τον Πίνακα 3 προκύπτει ότι ο εν λόγω δείκτης βαίνει αυξανόμενος διαχρονικά, ακόμη και τη χρήση 1997 όπου η εταιρία σημειώνει κάμψη στους υπόλοιπους υπό εξέταση δείκτες. Μέσα σε 5 χρήσεις ο δείκτης σχεδόν διπλασιάζεται με αποκορύφωμα το οικονομικό έτος 2000 που φτάνει τις 1,54 φορές. Σε μια πρώτη ανάλυση ο δείκτης αυτός λαμβάνει καλές τιμές και δείχνει ότι η επιχείρηση χρησιμοποιεί το ενεργητικό της αποτελεσματικά για τη δημιουργία πωλήσεων.

Ο δείκτης **Δανειακών Κεφαλαίων (Dept Ratio)** ανήκει στην κατηγορία δομής κεφαλαίων και είναι ο λόγος των Ξένων προς τα Συνολικά Κεφάλαια. Δείχνει τι ποσοστό του συνόλου των κεφαλαίων ή του ενεργητικού αποτελούν τα ξένα κεφάλαια και είναι ενδεικτικός του βαθμού προστασίας των πιστωτών από το σύνολο των κεφαλαίων μιας επιχείρησης. Ένας σχετικά χαμηλός δείκτης Ξένων προς Συνολικά Κεφάλαια είναι επίσης ενδεικτικός της ικανότητας δανεισμού μιας επιχείρησης, καθώς οι πιστωτές είναι συνήθως πρόθυμοι να χορηγήσουν πρόσθετες πιστώσεις μόνον όταν υπάρχει ένας σχετικά υψηλός βαθμός προστασίας τους από μια

[27] Grove Hugh & Tom Cook, (2004), "Lessons for auditors: Quantitative and Qualitative red flags", Journal of Forensic Accounting, Vol.5, pp 131-146

ενδεχόμενη χρεοκοπία[28]. Συνεπώς, μέσω αυτού προσδιορίζονται τα περιθώρια περαιτέρω ξένης χρηματοδότησης. Όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης τόσο καλύτερα για την επιχείρηση γιατί υψηλή δανειακή επιβάρυνση δείχνει ότι το ενεργητικό χρηματοδοτείται από δανειακά κεφάλαια, γεγονός που αυξάνει την επικινδυνότητα της επιχείρησης, καθώς αυξάνονται τα επιτόκια δανεισμού και η πιθανότητα αδυναμίας αποπληρωμής των χρεών. Η εταιρία εμφανίζει διαχρονικά έναν υψηλό δείκτη δανειακής πίεσης, γεγονός που δυσχεραίνει την ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Την τελευταία χρήση μάλιστα η τιμή του δείκτη αυξάνεται στο 82.5 %, που σημαίνει ότι το 82.5% του συνόλου του ενεργητικού χρηματοδοτείται από ξένα κεφάλαια, γεγονός που καθιστά μια χρεοκοπία πολύ πιθανή.

Συμπερασματικά, από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει ότι τα υπό εξέταση μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων **υπόκεινται σε έντονες διακυμάνσεις και μεταβολές, γεγονός που αποτελεί «red flag» για την ύπαρξη απάτης και επισημαίνει την αναγκαιότητα περαιτέρω ανάλυσης**. Από τη συμπεριφορά των αριθμοδεικτών προκύπτουν αντιφατικές ενδείξεις για την κερδοφορία και την αποδοτικότητα της επιχείρησης. Ενώ εμφανίζει μια ικανοποιητική Κυκλοφοριακή Ταχύτητα του Ενεργητικού, ο δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων και ο δείκτης Αποδοτικότητας Συνολικών Κεφαλαίων χαρακτηρίζονται αρνητικοί. Παράλληλα, ενώ οι πωλήσεις σημειώνουν αλματώδη αύξηση το Περιθώριο Καθαρού Κέρδους μειώνεται και πέφτει κάτω από το 1%. **Αυτή η αντίφαση στη πορεία των δεικτών αποτελεί ένδειξη ότι πιθανόν οι τιμές κάποιου από αυτούς είναι «κατασκευασμένες» από τη διοίκηση.** Προβληματισμό δημιουργεί και η διαχρονική αύξηση του Δείκτη Δανειακών Κεφαλαίων, καθώς δείχνει ότι η εταιρία στηρίζεται επί το πλείστον σε ξένα κεφάλαια τα οποία δεν διαχειρίζεται αποδοτικά, γεγονός που αυξάνει την πιθανότητα μιας ενδεχόμενης πτώχευσης.

3.4 Λογιστικές Πρακτικές

Οι λογιστικές πρακτικές που εφαρμόζει κάθε επιχείρηση αποτελούν τα θεμέλια του λογιστικού της συστήματος, επηρεάζουν απόλυτα την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύει και την αξιοπιστία των

[28] Γκίκας Δημήτρης, (2002), «Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

παρεχόμενων πληροφοριών. Εξετάζοντας το λογιστικό σύστημα της Enron, έρχονται στην επιφάνεια μια σειρά από αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές, πολλές από τις οποίες εναντιώνονται εξαρχής με τα GAAP (Generally Accepted Accounting Principles), αλλά και άλλες που εκμεταλλεύονται τα κενά του ρυθμιστικού πλαισίου.
Στη συνέχεια αναλύονται ορισμένα βασικά λογιστικά θέματα τα οποία, όπως φαίνεται εκ του αποτελέσματος, δεν αντιμετωπίστηκαν ορθά από τη διοίκηση της Enron αλλά και δεν απέσπασαν την απαιτούμενη προσοχή από τους εξωτερικούς ελεγκτές και χρηματοοικονομικούς αναλυτές.

3.4.1 Χρηματοδοτική Μίσθωση

Ένα πεδίο στο οποίο δεν έγιναν οι δέοντες λογιστικοί χειρισμοί αφορά το εργαλείο της χρηματοδοτικής μίσθωσης. Το χρηματοδοτικό αυτό εργαλείο προβλέπει τη χρήση ενός παγίου από το μισθωτή, ο οποίος, σε αντίθεση με τη λειτουργική μίσθωση, διακρατεί όλα τα οφέλη και τους κινδύνους που προκύπτουν από αυτή τη σύμβαση. Παρά ταύτα, δεν έχει την κυριότητα του παγίου, όπως ορίζει ο νόμος.
Κατά την περίοδο στην οποία αναφέρεται το σκάνδαλο, η επιχείρηση δεν όφειλε να το εμφανίζει στις λογιστικές του καταστάσεις ούτε και να διενεργεί αποσβέσεις. Σύμφωνα όμως με το ΔΛΠ 17, κατά την έναρξη της μισθωτικής περιόδου, οι μισθωτές πρέπει να αναγνωρίζουν τις χρηματοδοτικές μισθώσεις ως περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις στους ισολογισμούς τους και να διενεργούν τις ανάλογες αποσβέσεις. Αν οι μισθώσεις δεν απεικονιστούν στον ισολογισμό του μισθωτή, τούτο θα προκαλέσει παραμόρφωση των οικονομικών δεικτών της οντότητας, αφού θα υπάρχει υποεκτίμηση τόσο των οικονομικών πόρων, όσο και του ύψους των υποχρεώσεων της. Η Enron διενεργούσε μεν, αποσβέσεις χωρίς όμως να δείχνει από πού αυτές πηγάζουν και δεν εμφάνιζε τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

3.4.2 Συμμετοχές

Η Enron είχε επενδύσει σε πολλές θυγατρικές εταιρίες, που είχαν ως αντικείμενο τις εξορύξεις και την αξιοποίηση ενεργειακών πόρων, κοιτασμάτων πετρελαίου και άλλες δραστηριότητες. Η πολυπλοκότητα του συμμετοχικού της σχήματος της έδινε την ευκαιρία να ακολουθεί δημιουργικούς χειρισμούς και να εμφανίζει κέρδη, καταστρατηγώντας τις αρχές των GAAP, γεγονός το οποίο δεν επεσήμαναν οι εξωτερικοί ελεγκτές της. Επιπλέον, οι ελεγκτές δεν ήλεγχαν τις θυγατρικές της ώστε να επιβεβαιώσουν τα νούμερα που εμφάνιζε η Enron με αποτέλεσμα, εφόσον στα

λογιστικά της βιβλία η εταιρία εμφάνιζε κέρδη, να προβαίνει και σε διανομή κερδών, διακυβεύοντας τη θέση των πιστωτών.

3.4.3 Συνταξιοδοτικό Ταμείο

Για τις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων της η Enron χρησιμοποιούσε το λογαριασμό 401(κ), που προβλεπόταν από το λογιστικό σχέδιο και στον οποίο αρχικά συγκεντρώνονταν οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων και της επιχείρησης και στη συνέχεια, τα χρήματα επενδύονταν στη μετοχή της ίδιας της επιχείρησης. Αυτή η πρακτική, που εφαρμοζόταν από πολλές αμερικανικές επιχειρήσεις, είχε ως αποτέλεσμα με την πτώχευση της Enron και την καταβαράθρωση της μετοχής της, να εξανεμιστούν οι εισφορές των εργαζομένων.

3.4.4 Εξωχώριες Εταιρίες & Οντότητες Ειδικού Σκοπού

Η Enron χρησιμοποιούσε περίπλοκα και νεφελώδη σχήματα, όπως θυγατρικές σε εξωχώρια χρηματοοικονομικά κέντρα, εταιρίες-οχήματα ειδικών σκοπών και περίπλοκες χρηματοοικονομικές συναλλαγές, με σκοπό τη φοροδιαφυγή, τη μεταφορά ζημιών, τη διαχείριση κινδύνων και τη μείωση της ικανότητας των επενδυτών να αντιληφθούν τις δραστηριότητές τους.

Σύμφωνα με το Ν.3091/2002, ως «εξωχώρια εταιρία νοείται η εταιρία που έχει την έδρα της σε αλλοδαπή χώρα και με βάση τη νομοθεσία της οποίας, δραστηριοποιείται αποκλειστικά σε άλλες χώρες και απολαμβάνει ιδιαίτερα ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης». Η Enron, πρωτοπόρος χρήστης της επιθετικής λογιστικής (aggressive accounting), είχε δημιουργήσει 900 περίπου θυγατρικές εταιρίες σε φορολογικούς παραδείσους, μεταξύ των οποίων 692 στα νησιά Cayman, 119 στα νησιά Turks and Caicos, 43 στον Μαυρίκιο, 8 στις Βερμούδες, με κυριότερη επιδίωξη την αποφυγή επιβολής φορολογίας. Η βασική τεχνική της μεθόδου ήταν να περνούν τα κέρδη της σε θυγατρικές που υποβάλλονταν σε φόρο βάσει διαφορετικού φορολογικού συστήματος από αυτό των ΗΠΑ και μόλις αποδοθούν οι όποιες απαιτήσεις βάρυναν τα κέρδη αυτά βάσει του συστήματος του φορολογικού παραδείσου, να επιστρέφονται «καθαρά» στη μητρική εταιρία και μη αποδεχόμενα επιπλέον φόρου.

Η εταιρία απέφευγε να πληρώσει φόρους και για ακόμη έναν σοβαρό λόγο, τις φοροαπαλλαγές λόγω των δικαιωμάτων προαίρεσης επί μετοχών (stock options). Βάσει νομοθεσίας, όταν τα στελέχη ασκούν το δικαίωμα προαίρεσης, η εταιρία έχει δικαίωμα να μειώσει τα φορολογητέα κέρδη της με το ποσό που αντιστοιχεί στο

κέρδος που πραγματοποιούν τα στελέχη. Τα πλεονεκτήματα από τη συγκεκριμένη ρύθμιση μπορεί να είναι τεράστια, ειδικά σε περιόδους εκτόξευσης της τιμής της μετοχής, λόγω άσκησης πολλών δικαιωμάτων. Από την πρακτική αυτή, η Enron όχι μόνο απέφυγε να πληρώσει φόρους ύψους $112 εκατ. το 2000, αλλά δημιούργησε δικαίωμα επιστροφής από το κράτος $287 εκατ. Στην πραγματικότητα, η εταιρία πλήρωσε φόρους μόνο μια φορά στο διάστημα 1996 έως 2000[29].

Η Εταιρία Ειδικού Σκοπού (Special Purpose Vehicle - SPV, ή Special Purpose Entity - SPE), είναι μια εταιρία που ιδρύεται ειδικά με σκοπό την πραγματοποίηση συγκεκριμένων και βραχυπρόθεσμων στόχων, όπως να απομονώσει τον χρηματοοικονομικό κίνδυνο μιας επιχείρησης. Οι εταιρίες αυτές έχουν διάφορες νομικές μορφές αλλά συνήθως έχουν την οργάνωση μιας ΕΠΕ. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του ΄90 εκατοντάδες μεγάλες επιχειρήσεις άρχισαν να ιδρύουν SPEs. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τις χρησιμοποιούσαν για να χρηματοδοτήσουν την απόκτηση ενός στοιχείου του ενεργητικού ή την κατασκευή ενός έργου. Ανεξάρτητα από αυτό όμως, το κρυφό κίνητρο για τη δημιουργία μιας SPE ήταν η απόκρυψη οφειλών. Με άλλα λόγια, οι οντότητες αυτές διέθεταν ένα μηχανισμό που επέτρεπε στις μεγάλες εταιρίες να αυξήσουν την απαιτούμενη χρηματοδότηση για την πραγματοποίηση διάφορων στόχων, χωρίς να απαιτείται να εμφανίσουν την υποχρέωση στον Ισολογισμό τους[30].

Τα επίμαχα λογιστικά και χρηματοοικονομικά θέματα που είχαν προκύψει από τις SPEs είχαν προβληματίσει την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων, που όμως δεν παρείχαν επίσημη καθοδήγηση στις εταιρίες και στους λογιστές τους. Πλέον, σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης και τη Διερμηνεία 12, επιβάλλεται η ενοποίηση των οικονομικών καταστάσεων της Οικονομικής Οντότητας και της εκχωρούσας επιχείρησης, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται τόσο οι απαιτήσεις, όσο και οι υποχρεώσεις στον ισολογισμό.

Η Enron χρησιμοποιούσε εκατοντάδες SPVs, τα πιο γνωστά ονόματα αυτών JEDI, Chewco, Whitewing, LJM και Raptors, με τη βοήθεια των οποίων υποτιμούσε τις υποχρεώσεις της και υπερτιμούσε τα Ίδια Κεφάλαια που εμφάνιζε στον Ισολογισμό.

---

[29] Johnston David, (Jan. 2002), "How Offshore Havens Helped Enron Escape Taxes", New York Times http://www.uni-muenster.de/PeaCon/global-texte/sem-notes/enron-offshore.htm

[30] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», Εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

Παράλληλα, κάλυπτε τις ζημίες και αύξανε τα κέρδη που εμφάνιζε στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, πουλώντας τους στοιχεία του Ενεργητικού της σε υπερβολικά υψηλές τιμές, δημιουργώντας έτσι τεράστια πλασματικά κέρδη. Για τις συναλλαγές με τις Οντότητες αυτές αποκάλυπτε ελάχιστες πληροφορίες στις Σημειώσεις της. Το μόνο που έδινε ως πληροφορία ήταν ότι με τη δημιουργία αυτών των οντοτήτων επεδίωκε διαχείριση των κινδύνων της και μερικά εικονικά οικονομικά στοιχεία. Δεν προχωρούσε σε ενοποίηση και η ελεγκτική εταιρία, όχι μόνο, δεν εξέφραζε καμία επιφύλαξη στις καταστάσεις, αλλά δεν επέβαλε και τη διαγραφή των οντοτήτων αυτών από τον Ισολογισμό από τη στιγμή που κατέστησαν ζημιογόνοι χωρίς πιθανότητα ανάκαμψης[31].

3.4.5 Αναγνώριση Εσόδων

Ο τρόπος με τον οποίο η ενεργειακή εταιρία αναγνώριζε έσοδα στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης (ΚΑΧ), συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων της και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως λογιστική πρακτική.

Η εταιρία τα τελευταία χρόνια της κατακόρυφης ανάπτυξης της είχε μετατοπίσει τις δραστηριότητες της από την παροχή φυσικού αερίου και λοιπών ενεργειακών προϊόντων σε εμπόριο τίτλων διαπραγμάτευσης των προϊόντων αυτών στο χρηματιστήριο. Βάσει των αμερικανικών λογιστικών κανόνων, τα συμβόλαια χρηματοοικονομικών προϊόντων που κατέχει κάθε επιχείρηση, αποτιμώνται περιοδικά και στο τέλος κάθε χρήσης, και το όποιο κέρδος ή ζημία προκύπτει από μεταβολές της τιμής καταγράφεται στην ΚΑΧ, στο λογαριασμό trading gains and losses. Όταν το συμβόλαιο πωληθεί η τιμή πώλησης δεν αναγνωρίζεται ως έσοδο. Η μέθοδος αυτή είναι γνωστή ως «καθαρή»(net). Σε αντίθεση με τους κανόνες που προβλέπονταν, η Enron καταχωρούσε ως έσοδο ολόκληρο το ποσό πώλησης του συμβολαίου τη στιγμή της πώλησης, έδειχνε αφαιρετικά και τα σχετικά κόστη και εμφάνιζε αποτέλεσμα, που πολλές φορές συνέπιπτε με αυτό που δίνει η «καθαρή» μέθοδος με τη διαφορά ότι εμφάνιζε υπέρογκα ποσά στο λογαριασμό των εσόδων της ΚΑΧ[32]. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής ήταν η Enron να εμφανίζει κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από κολοσσούς όπως η IBM, General Electric και η City Group.

[31] Reinstein Alan & Thomas It Weirich, (Dec.2002), "Accounting Issues at Enron", CPA Journal, Vol. 72, Issue 12, pg 20-25

[32] Loomis Carol, (April 2002), "The Revenue Games People (Like Enron) Play", Fortune

Η υπέρμετρη προσπάθεια της εταιρίας να εμφανίσει ιλιγγιώδη έσοδα, στόχευε όχι τόσο στην κάλυψη των χρεών αλλά στη δημιουργία εικόνας ταχύτατης ανάπτυξης, καινοτομίας, εντυπωσιακής επιχειρησιακής απόδοσης. Την πρακτική της στην αναγνώριση εσόδων ακολούθησαν και άλλες εταιρίες του κλάδου που ήθελαν να μείνουν ανταγωνιστικές ως προς τον κύκλο εργασιών της Enron.

3.4.6 Λογιστική Αγοραίας Αξίας (Market to market accounting)

Όταν ξεκίνησε η Enron έχοντας ως μόνη δραστηριότητα τη διανομή αερίου, η λογιστική αρχή που εφάρμοζε ήταν αυτή του δεδουλευμένου. Αναγνώριζε έξοδα όταν προμηθευόταν το αέριο και έσοδα όταν το πουλούσε. Η μέθοδος αυτή άλλαξε όταν ο Skilling ανέλαβε τη θέση του Γενικού Διευθυντή και η εταιρία προχώρησε στο εμπόριο χρηματοοικονομικών προϊόντων[33]. Επέβαλε την εφαρμογή της λογιστικής της αγοραίας αξίας, σύμφωνα με την οποία, όταν η εταιρία αναλάμβανε ένα μακροπρόθεσμο συμβόλαιο υπολόγιζε και κατέγραφε έσοδα στην παρούσα αξία με προεξόφληση των αναμενόμενων καθαρών ταμειακών ροών. Ο αξιόπιστος υπολογισμός όμως των ροών αυτών, καθώς και των σχετικών κοστών, είναι υπόθεση εξαιρετικά δύσκολη.

Έτσι, σε αρκετές περιπτώσεις, τα πραγματικά έσοδα που πραγματοποιούσε η εταιρία ήταν σημαντικά κατώτερα των προβλεπόμενων χωρίς όμως να προβαίνει σε αντιστροφή των κερδών που εμφάνισε σε προηγούμενα έτη. Αντιθέτως, σε μια προσπάθεια να τέρψει τους επενδυτές, έπρεπε να εμφανίζει όλο και περισσότερα έσοδα δηλαδή να κλείνει όλο και περισσότερες συμφωνίες με αβέβαια οικονομικά αποτελέσματα. Πολλές φορές μάλιστα, κάποια συμβόλαια ακυρώνονταν όμως η εταιρία εξακολουθούσε να παρουσιάζει κέρδη από τις δραστηριότητες αυτές.

Η μέθοδος αυτή είχε γίνει δεκτή από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ μόνο για τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures) επί του φυσικού αερίου, όμως η εταιρία γενίκευσε τη χρήση της σε όλες τις δραστηριότητες με αποτέλεσμα οι παραγόμενες οικονομικές καταστάσεις να δίνουν μια παραπλανητική εικόνα στους χρήστες.

[33] McLean Bethany & Peter Elkind, (2003), "The Smartest Guys in the Room", Portfolio

3.4.7 Πρακτική Snowball

Ακόμη μία πρακτική που υιοθετήθηκε από την εταιρία ήταν η λεγόμενη "snowball". Βάσει αυτής, είχε δοθεί εντολή έργα που ακυρώνονται να καταχωρούνται στον Ισολογισμό ως περιουσιακά στοιχεία με τη λογική ότι δεν υπήρχε κανένα επίσημο έγγραφο που να αποδεικνύει την ακύρωση του έργου. Το όριο των έργων αυτών ήταν αρχικά $90εκατ. αλλά αργότερα επεκτάθηκε στα $200 εκατ.

3.5 Εταιρική Διακυβέρνηση

Ο όρος Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance) αναφέρεται σε συστήματα που έχουν σαν βασικό στόχο τη διασφάλιση διαφανούς, χρηστής και αποτελεσματικής διοίκησης που μεγιστοποιεί την οικονομική αξία της επιχείρησης, προστατεύοντας ταυτοχρόνως τα συμφέροντα όλων των μετόχων και πιστωτών. Το κέντρο ενδιαφέροντος των σύγχρονων συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης είναι το Διοικητικό Συμβούλιο, η οργάνωσή του, και η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας του από τους μεγαλομετόχους και τα ανώτατα διευθυντικά στελέχη της εταιρείας[34].

Η Enron έδειχνε ένα προφίλ εταιρίας πρωτοπόρου σε θέματα Εταιρικής Διακυβέρνησης που είχε εφαρμόσει αρκετές αρχές της, τις οποίες μάλιστα «διαφήμιζε» και στην ετήσια οικονομική έκθεση της. Η Επιτροπή Ελέγχου απαρτιζόμενη από επιφανή στελέχη και ακαδημαϊκούς, η Επιτροπή Αξιολόγησης Επίδοσης, ο πολυσέλιδος Κώδικας Ηθικής είναι μερικές μόνο από τις ενέργειες της εταιρίας που έκαναν πολλούς να πιστεύουν ότι όντως ενδιαφερόταν για την εφαρμογή αρχών ΕΔ. Στην πραγματικότητα, τίποτα από τα ανωτέρω δεν λειτουργούσε όπως προβλέπεται και όλα γίνονταν για τη δημιουργία εντυπώσεων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα προβληματικά θέματα στη λειτουργία των αρχών της ΕΔ.

3.5.1 Αμοιβές Στελεχών

Η απόδοση των στελεχών της εταιρίας αξιολογούταν από την Επιτροπή Αξιολόγησης Επίδοσης (Performance Review Committee), η οποία απέκτησε τη φήμη της πιο αυστηρής επιτροπής αξιολόγησης εργαζομένων σε ολόκληρη την Αμερική. Η κριτική στηριζόταν στο μοντέλο RICE το οποίο βασιζόταν στις τέσσερις αξίες της εταιρίας: σεβασμός (respect), ακεραιότητα (integrity), επικοινωνία (communication), αριστεία

[34] Τραυλός Ν. Γ., (Φεβ.2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση: Έννοιες και Εμπειρικά Πορίσματα», Athens laboratory of business administration

(excellence). Παρόλα αυτά, μεταξύ των συνεργατών υπήρχε η αίσθηση ότι το μόνο πραγματικό μέτρο που μετρούσε στην αξιολόγηση τους ήταν τα κέρδη που παρήγαγαν προς όφελος της εταιρίας. Όποιος λάμβανε χαμηλές αξιολογήσεις, απολυόταν εντός 6 μηνών ενώ όποιος έπαιρνε την υψηλότερη βαθμολογία κέρδιζε αυτόματα την εύνοια του Γενικού Διευθυντή[35].

Εφόσον η κουλτούρα του συστήματος αμοιβών επικεντρωνόταν στα κέρδη, τα στελέχη ήταν προσηλωμένα στην επίτευξη βραχυπρόθεσμων κερδών με όποιο τίμημα, αρκεί να πετύχαιναν τους στόχους τους και να έπαιρναν τα bonus. Όπως ήταν αναμενόμενο, εμμονή όλων ήταν η τιμή της μετοχής. Μάλιστα, ο Γενικός Διευθυντής ανέπτυσσε τον προϋπολογισμό αποτελεσμάτων ανάλογα με την επιθυμητή τιμή της μετοχής ώστε αυτή να συνεχίσει να ανεβαίνει. Έτσι πολλές φορές τα στελέχη έκλειναν συμφωνίες χωρίς να εξετάζουν τις μελλοντικές ταμειακές ροές και τη φερεγγυότητα του πελάτη μόνο και μόνο για να ανεβάσουν την απόδοση τους.

Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό του συστήματος αμοιβών ήταν τα δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών (stock options). Στόχος των δικαιωμάτων αυτών είναι η ταύτιση των μακροπρόθεσμων προσωπικών επιδιώξεων των ανωτέρων στελεχών με τα συμφέροντα της εταιρίας και των μετόχων της. Όμως, τα προγράμματα αμοιβών που συνδέονται με μετοχές και που δεν είναι σχεδιασμένα με τις απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας π.χ καθορισμένο μεταγενέστερο χρόνο ωρίμανσης των δικαιωμάτων, προϋποθέσεις, περιορισμούς ποσοστού άσκησης, βάζουν τα διευθυντικά στελέχη στον πειρασμό να αυξήσουν βραχυπρόθεσμα την τιμή της μετοχής, δίνοντάς τους την ευκαιρία να ρευστοποιήσουν τα ποσοστά τους, ζημιώνοντας μακροπρόθεσμα τόσο την εταιρία όσο και τους μετόχους. Αυτό συνέβη στην περίπτωση της Enron, που σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν υπήρχε υποχρέωση ανακοίνωσης των συναλλαγών στις μετοχές που έκαναν τα στελέχη της εταιρίας, έδωσε τη δυνατότητα στον πρόεδρο της εταιρίας να πουλήσει, λίγο πριν την κατάρρευση, μετοχές που απέκτησε από δικαιώματα προαίρεσης ύψους εκατομμυρίων δολαρίων και παράλληλα να λέει στους εργαζόμενους ότι η μετοχή της εταιρείας ήταν εξαιρετική συνιστώντας να την αγοράσουν.

[35] Thomas William, (2002), "The Rise and Fall of Enron", Journal of Accountancy, pp. 41-45, 47-48

3.5.2 Επιτροπή Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) έχει ως βασικό έργο τη συνδρομή στο Διοικητικό Συμβούλιο για την εκπλήρωση της εποπτικής του ευθύνης όσον αφορά στη διαδικασία οικονομικής πληροφόρησης και ενημέρωσης, στη συμμόρφωση της εταιρίας με το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας, στη διαδικασία του συστήματος ελέγχου και στην άσκηση της εποπτείας επί της ελεγκτικής λειτουργίας. Η Επιτροπή Ελέγχου πρέπει να αποτελείται από μη εκτελεστικά μέλη, που σκόπιμο είναι στη πλειοψηφία τους να είναι ανεξάρτητα, και για την εκπλήρωση του έργου της λαμβάνει ενημέρωση από το Διοικητικό Συμβούλιο και τους εξωτερικούς ελεγκτές[36].

Στην περίπτωση της Enron, η Επιτροπή Ελέγχου αποτελούταν από μη εκτελεστικά και κάποια, φαινομενικά, ανεξάρτητα μέλη, διακεκριμένες προσωπικότητες στον κλάδο της λογιστικής, της χρηματοοικονομικής και τραπεζικής, και του management. Πολλά, όμως, από αυτά αντιμετώπιζαν συγκρούσεις οικονομικών συμφερόντων, οι οποίες εν μέρει μόνο προέκυπταν από τις δωρεές της Enron στις φιλανθρωπικές οργανώσεις με τις οποίες συνδέονταν. Γι αυτό και τα συμβούλια της είχαν τυπικό χαρακτήρα, ήταν μικρής διάρκειας με μεγάλη ατζέντα θεμάτων προς συζήτηση χωρίς να εγείρονται ερωτήσεις προς τη Διοίκηση και τους εξωτερικούς ελεγκτές για τις περίπλοκες πρακτικές της εταιρίας, όπως η δημιουργία Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού και οι αδιαφανείς συναλλαγές με τρίτα μέρη[37].

Είναι χαρακτηριστικό ότι η ελεγκτική εταιρία παράλληλα με τον εξωτερικό έλεγχο ασκούσε και τον εσωτερικό έλεγχο και αυτό είτε δεν προβλημάτισε τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου είτε δεν είχαν τη δύναμη να θέσουν σχετική ερώτηση. Όμως ακόμη και στη δεύτερη περίπτωση δεν επιτέλεσαν το ρόλο τους όπως προβλέπεται από τις αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης.

3.5.3 Κώδικας Ηθικής

Η εταιρία είχε συντάξει Κώδικα Ηθικής 64 σελίδων με τον οποίο ενημέρωνε τους εργαζομένους για τα δικαιώματα τους, τις υποχρεώσεις τους, τις κυρώσεις αθέτησης των κανόνων, για θέματα που σχετίζονταν με τη διαχείριση προβλημάτων σύγκρουσης συμφερόντων, για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου, την ευθύνη

[36] Μούζουλας Α., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 371-372

[37] Lublin Joann, (Feb.2002), "Enron Audit Panel Is Scrutinized For Its Cozy Ties With the Firm", The Wall Street Journal

αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και παραβάσεων του εν λόγω κώδικα, τις υποχρεώσεις συμμόρφωσης με νόμους antitrust, περιβαλλοντικούς, κατά της διαφθοράς, και πολλά ακόμη θέματα[38]. Όπως φάνηκε εκ του αποτελέσματος, η ύπαρξη του κώδικα ήταν ήσσονος σημασίας για την διοικητική βαθμίδα και ο μόνος σκοπός που εξυπηρετούσε ήταν να αποσπά τα θετικά σχόλια των εξωτερικών αναλυτών για την επιχειρηματική ηθική της Enron και να συμβάλλει στην απόκτηση διακρίσεων από τα οικονομικά περιοδικά. Σ' αυτό το συμπέρασμα συνηγορεί και η κατάθεση της Watkins, πρώην υπαλλήλου της εταιρίας, σύμφωνα με την οποία, η Enron είχε υπεροπτική και απειλητική συμπεριφορά και απέτρεπε τους υπαλλήλους να αναφέρουν και να διερευνούν ηθικές παρεκκλίσεις και αμφισβητήσιμες επιχειρηματικές συμφωνίες[39].

3.5.4 Διαχείριση Κινδύνου

Θεωρητικά, η Enron ήταν η πιο καινοτόμος ενεργειακή εταιρία του κλάδου. Ενώ αρχικά ξεκίνησε με βασική δραστηριότητα τη διανομή φυσικού αερίου, λίγα χρόνια αργότερα κατέληξε να έχει ως αντικείμενο την πώληση χρηματοοικονομικών προϊόντων και να πραγματεύεται το φυσικό αέριο σαν άυλο τίτλο. Η δραστηριότητα όμως αυτή απαιτούσε την ανάπτυξη κατάλληλων χρηματοοικονομικών εργαλείων για να αντισταθμιστεί ο κίνδυνος τιμής και προμήθειας που συνδέεται με τη φύση των ενεργειακών προϊόντων.

Σκοπός της επιτυχημένης διαχείρισης κινδύνου είναι μετά τη λήψη των κατάλληλων μέτρων ο κίνδυνος να μεταφέρεται, να μειώνεται ή να εξαλείφεται. Η Enron, για να διαχειριστεί τους κινδύνους της, χρησιμοποιούσε κυρίως τις Οντότητες Ειδικού Σκοπού, όπως αναφέρθηκαν ανωτέρω, μόνο που ουσιαστικά ο κίνδυνος δεν μεταβιβαζόταν σε άλλον καθώς τα SPVs ανήκαν στην ίδια, δηλαδή ουσιαστικά «έκανε business με τον εαυτό της»[40]. Οι λογιστικές πρακτικές που μετερχόταν ο Οικονομικός Διευθυντής ήταν γνωστές στη διοίκηση, η οποία όχι μόνο δεν έφερνε αντιρρήσεις για τη στρατηγική του επί του risk management αλλά επικροτούσε τις ικανότητες του.

---

[38] Enron, (July 2000), "Code of Ethics
http://www.thesmokinggun.com/graphics/packageart/enron/enron.pdf

[39] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

[40] Rosen Robert, (Jan.2004), "Risk Management and Corporate Governance: The Case of Enron", paper, University of Miami

3.5.5 Εξωτερικός Έλεγχος

Η Arthur Andersen, που είχε αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο της Enron, απέτυχε να αποκαλύψει τις λογιστικές απάτες είτε γιατί εμποδιζόταν από εσωτερική σύγκρουση συμφερόντων, καθώς η ενεργειακή εταιρία ήταν από τους μεγαλύτερους πελάτες της και της παρείχε και συμβουλευτικές υπηρεσίες εκατομμυρίων δολαρίων, είτε γιατί οι υπάλληλοι της δεν είχαν τα κατάλληλα προσόντα για να διενεργήσουν ελέγχους σε μια εταιρία με τόσο σύνθετες δραστηριότητες.

Το γεγονός ότι η ελεγκτική εταιρία δεν έλεγχε τις οικονομικές καταστάσεις των θυγατρικών, κέρδη των οποίων προσαύξαναν σε μεγάλο ποσοστό τα κέρδη της μητρικής, καθώς και η αδυναμία της να πείσει τη διοίκηση της Enron να διαγράψει από τον Ισολογισμό της Οντότητες Ειδικού Σκοπού που δεν θα ήταν κερδοφόρες ποτέ και να εμφανίσει την αντίστοιχη ζημία στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, συνηγορεί στο ότι υπήρξε πλημμέλεια κατά την άσκηση των καθηκόντων.

Από την άλλη πλευρά, η πρακτική που ακολουθούσε η Enron να αναθέτει περιστασιακά έργα σε άλλες ελεγκτικές εταιρίες ώστε να δημιουργεί κλίμα ανασφάλειας και φόβους αντικατάστασης στην ελεγκτική εταιρία αναμφισβήτητα οδηγούσε σε σύγκρουση συμφερόντων. Επιπλέον, προσλάμβανε ορκωτούς λογιστές που ήταν μέλη της Επιτροπής Χρηματοοικονομικών Προτύπων (Financial Accounting Standards Board) ώστε να της παρέχουν συμβουλές για να εξοικονομήσει κεφάλαια και να της υποδείξουν τρόπους να εκμεταλλευτεί τα κενά και τις αδυναμίες των προτύπων προς όφελος της, γεγονός που χρησιμοποιούσε και ως ισχυρισμό απέναντι στην ελεγκτική για να δικαιολογήσει τους περίπλοκους λογιστικούς χειρισμούς.

3.6 Επιπτώσεις Σκανδάλου

Οι επιπτώσεις που είχε η αποκάλυψη ότι η, μέχρι τότε, πιο καινοτόμος και εξελισσόμενη εταιρία των ΗΠΑ παραποιούσε για χρόνια τις οικονομικές της καταστάσεις ήταν πολυδιάστατες, με πολλούς αποδέκτες, και σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις, ολέθριες.

3.6.1 Διοίκηση

Οι επιπτώσεις που είχε η αποκάλυψη του σκανδάλου στις τρεις προσωπικότητες που θεωρήθηκαν οι δημιουργοί και κύριοι υπεύθυνοι της τεράστιας αυτής απάτης, έχουν ιδιαίτερη σημασία. Οι τρεις ισχυροί άντρες της Enron παραπέμφθηκαν στη δικαιοσύνη, σε μία δίκη που ξεκίνησε αρχές του 2006 και διήρκησε πενήντα τέσσερις μέρες.

Ο Kenneth Lay, ιδρυτής και πρόεδρος της εταιρίας, δήλωσε αθώος, το δικαστήριο όμως τον έκρινε ένοχο και στις έξι κατηγορίες που τον βάρυναν, μεταξύ των οποίων για σύσταση συνομωσίας και απάτη[41]. Ένα μήνα μετά την απόδοση κατηγοριών και ενώ τον Οκτώβριο αναμενόταν η τελική απόφαση για τουλάχιστον εικοσαετή κάθειρξη, ο Lay υπέστη καρδιακή προσβολή στην οικία του στο Άσπεν.

Ο Jeffrey Skilling, γενικός διευθυντής, δήλωσε επίσης αθώος, παρόλα αυτά κρίθηκε και αυτός ένοχος για δεκαεννιά από τις είκοσι οχτώ κατηγορίες που τον βάρυναν, μεταξύ των οποίων για συνομωσία, απάτη και inside trading στη μετοχή της Enron και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης είκοσι τεσσάρων χρόνων και τεσσάρων μηνών[42]. Εκτίει ήδη την ποινή του ενώ έχει ασκήσει έφεση και η υπόθεση θα επανεξεταστεί το Μάιο του 2010.

Ο Andrew Fastow, οικονομικός διευθυντής, και η γυναίκα του, πρώην στέλεχος της Enron, ήταν οι μόνοι από τους κατηγορούμενους που παραδέχτηκαν την ενοχή τους[43]. Η αρχική ποινή που είχε προταθεί για το πρώην υψηλόβαθμο στέλεχος της Enron ήταν δέκα έτη φυλάκισης, αλλά το δικαστήριο φάνηκε επιεικές καθώς ο Fastow κατέληξε σε συμβιβασμό με τις εισαγγελικές αρχές, αποδεχόμενος την ενοχή του και συνεργάστηκε μαζί τους, με αντάλλαγμα να μην του επιβληθεί ποινή φυλάκισης μεγαλύτερη της δεκαετίας. Επιπλέον, προσφέρθηκε να καταβάλει και μέρος από την περιουσία του για να αποζημιώσει τους επενδυτές. Μετά από τους συμβιβασμούς του επιβλήθηκε εξαετής κάθειρξη.

Άδοξο τέλος είχε και ο Clifford Baxter, πρώην αντιπρόεδρος και υπεύθυνος επενδυτικής στρατηγικής της εταιρίας, που είχε διατηρήσει αυτή τη θέση ως το Μάιο του 2001, καθώς οδηγήθηκε σε αυτοκτονία ενάμιση μήνα μετά την πτώχευση της εταιρίας.

---

[41] Barrionuevo Alexei, (May 2006), "Enron chiefs guilty of fraud and conspiracy", New York Times

[42] Johnson Carrie, (24 Oct. 2006), "Skilling gets 24 years for fraud at Enron", Washington Post

[43] Hays Kristen, (May 2004), "Fastow's wife pleads guilty in Enron case" , http://www.usatoday.com/money/industries/energy/2004-05-06-lea-fastowplea_x.htm

Οι ποινές που επιβλήθηκαν στους κατηγορούμενους ήταν αρκετά αυστηρές σε σχέση με προηγούμενες παρόμοιες υποθέσεις, σε μια προσπάθεια της δικαιοσύνης και της πολιτείας να περάσει το μήνυμα ότι όποιος εμπλέκεται σε οικονομική απάτη θα υποστεί τις σοβαρές κυρώσεις του νόμου.

3.6.2 Εργαζόμενοι

Σε ηθική διάσταση, η μεγαλύτερη επίπτωση της πτώχευσης της Enron ήταν ότι πάνω από 20.000 εργαζόμενοι έχασαν τη δουλειά τους, και πολλοί από αυτούς και τα συνταξιοδοτικά τους προγράμματα, σε μια νύχτα. Για τους υπαλλήλους της εταιρίας το νέο της κατάρρευσης έπεσε ως κεραυνός εν αιθρία ενώ ήδη από τον Οκτώβριο ορισμένα κορυφαία στελέχη της εταιρίας και μια σειρά κυβερνητικών στελεχών γνώριζαν τι επρόκειτο να συμβεί. Αντί μάλιστα να ενημερώσουν τους άμεσα ενδιαφερομένους για την πορεία της εταιρίας, τους καθησύχαζαν λέγοντας τους ότι όλα πάνε καλά ενώ οι ίδιοι έσπευσαν να ρευστοποιήσουν εγκαίρως τις μετοχές τους και να αποκομίσουν κέρδη ύψους $1 δις.

Η Enron αξιοποιώντας τους νόμους για την ιδιωτική ασφάλιση των εργαζομένων χρησιμοποίησε τις εισφορές που πλήρωναν οι εργαζόμενοι στο «πρόγραμμα 401 (k)» για να αγοράσει δικές της μετοχές, με αποτέλεσμα μετά την πτώχευση να εξαφανιστεί ολόκληρο το αποθεματικό. Ως αποτέλεσμα οι υπάλληλοι έχασαν $2δις συνολικά ενώ, μετά από αγωγή που κατέθεσαν, διεκδίκησαν και έλαβαν $85εκατ. από τα οποία αντιστοιχούσαν στον καθένα απ' αυτούς $3.100 [44].

3.6.3 Ελεγκτική Εταιρία

Η κατάρρευση του «ενεργειακού κολοσσού» δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την ελεγκτική εταιρία που είχε αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο αλλά και την παροχή συμβουλών προς την Enron. Καθώς το σκάνδαλο είχε να κάνει με λογιστικά μαγειρέματα, μετά την αποκάλυψη του αναζητήθηκαν, ευλόγως, οι ευθύνες της ελεγκτικής εταιρίας.

Το ρόλο του εξωτερικού ελεγκτή είχε αναλάβει για δώδεκα συναπτά έτη η Arthur Andersen και είχε εγκρίνει τα παραποιημένα αποτελέσματα της περιόδου 1997-2001. Εκτός από τις αγωγές που δέχτηκε από όσους θίχτηκαν από τον αναποτελεσματικό έλεγχο και την ελλιπή πληροφόρηση των επενδυτών, είχε να αντιμετωπίσει ένα

[44] Doran James, (14 May 2004), "Enron staff win $85m", The Times

πρόστιμο $500.000 και την πενταετή επιτήρηση που της επέβαλε το ομοσπονδιακό δικαστήριο, καθώς κρίθηκε ένοχη για παρεμπόδιση της δικαιοσύνης μετά την καταστροφή χιλιάδων εγγράφων που σχετίζονταν με τις ελεγκτικές διαδικασίες που εφάρμοσε στην Enron. Το πρόστιμο που κλήθηκε να πληρώσει η ελεγκτική ως νομικό πρόσωπο ήταν το μεγαλύτερο που είχε επιβληθεί ως τότε σε μια προσπάθεια αποτροπής ανάλογων χειρισμών από τις ελεγκτικές εταιρίες[45].

Αν και κατά την εκδίκαση της εφέσεως οι κατηγορίες αποσύρθηκαν καθώς το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι η κατηγορία για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης δεν είχε στοιχειοθετηθεί σωστά, η απόφαση αυτή δεν απέτρεψε την κατάρρευση της Andersen. Η αποκάλυψη του ρόλου που έπαιξε στην απόκρυψη σημαντικών στοιχείων για τις λογιστικές μεθόδους της Enron στοίχισε στην Andersen πελάτες και τζίρο, ενώ παράλληλα ακυρώθηκε το σχέδιο εξαγοράς της από την Delloitte & Touche. Η φήμη και το κύρος της εταιρίας είχαν πληγεί ανεπανόρθωτα με αποτέλεσμα, λίγους μήνες μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου, να πέσει η αυλαία για τη μια εκ των άλλοτε πέντε μεγάλων ελεγκτικών εταιριών.

3.6.4 Χρηματοπιστωτικός Κλάδος

Από την κατάρρευση της Enron επιπτώσεις υπέστη και ο χρηματοπιστωτικός κλάδος καθώς οι δραστηριότητες της εταιρίας είχαν χρηματοδοτηθεί σε μεγάλο μέρος από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των οποίων οι απαιτήσεις πλέον κρίνονταν επισφαλείς. Για παράδειγμα, η J. P. Morgan ανέφερε ότι οι ζημιές της από την υπόθεση Enron ανέρχονταν σε $2,6 δις. Ανάλογες απώλειες δήλωσαν οι Merrill Lynch και Citygroup, οι οποίες αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο με τα ποσά των αποζημιώσεων που κλήθηκαν να καταβάλλουν τα εν λόγω ιδρύματα για τη πλημμελή προστασία των επενδυτών. Οι αποκαλύψεις αυτές επηρέασαν, όπως είναι αναμενόμενο, και τις χρηματιστηριακές τιμές των τραπεζών οι οποίες σημείωναν σημαντική πτώση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Εκτός όμως από το γεγονός ότι εκτέθηκαν σε κίνδυνο λόγω των δανείων που είχαν χορηγήσει, σε πολλές περιπτώσεις βρέθηκαν μπλεγμένοι στο σκάνδαλο οι ίδιοι οι υπάλληλοι των ιδρυμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τρεις τραπεζικοί υπάλληλοι της NatWest (πλέον Royal Bank of Scotland), οι οποίοι κρίθηκαν ένοχοι για απάτη κατά της τράπεζας και καταδικάστηκαν σε τριάντα επτά

[45] Weber Joseph, (1 July 2002), "Commentary: The Lingering Lessons of Andersen's Fall", http://www.businessweek.com/magazine/content/02_26/b3789017.htm

μήνες κάθειρξης. Οι τρεις τραπεζίτες, γνωστοί και ως το τρίο NatWest, σε συνομωσία με τον οικονομικό διευθυντή της Enron και δρώντας ως σύμβουλοι της τράπεζας, την προέτρεψαν να πουλήσει offshore εταιρία που συνδεόταν με την Enron σε χαμηλότερο τίμημα από την αξία της και στη συνέχεια την αγόρασαν οι ίδιοι και την πούλησαν ξανά αποκομίζοντας σημαντικά οφέλη.

3.6.5 Νομοθετικές Ρυθμίσεις

Οι τεράστιες διαστάσεις που πήρε το σκάνδαλο Enron, αλλά και μια σειρά άλλων οικονομικών σκανδάλων που ακολούθησαν, προκάλεσαν την κινητοποίηση των νομοθετικών αρχών των ΗΠΑ, οι οποίες προέβησαν σε μια σειρά ρυθμίσεων του οικονομικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις με στόχο την αποφυγή επανάληψης παρόμοιων φαινομένων.

Η κατάσταση που ίσχυε μέχρι τότε ήταν η εξής: δεν υπήρχε δημόσια αρχή αρμόδια να εποπτεύει τους ορκωτούς ελεγκτές. Επιπλέον, οι ελεγκτικές εταιρίες μπορούσαν να παρέχουν στους πελάτες που αναλάμβαναν και συμβουλευτικές υπηρεσίες που ήταν περισσότερο προσοδοφόρες. Για να πάρουν όμως αυτές τις δουλειές δεν ασκούσαν με απόλυτο επαγγελματισμό τους λογιστικούς ελέγχους και πολλές φορές έρχονταν σε συμφωνία με τη διοίκηση για απόκρυψη των ευρημάτων. Επίσης, δεν υπήρχε υποχρέωση ανακοίνωσης των συναλλαγών στις μετοχές που έκαναν οι managers των εταιρειών. Η έλλειψη αυτή είχε δώσει τη δυνατότητα στον Kenneth Lay να λέει στους εργαζόμενους ότι η μετοχή της εταιρείας ήταν εξαιρετική συνιστώντας να την αγοράσουν και ταυτόχρονα ο ίδιος να την πουλάει. Σε ανάλογο κλίμα κινούνταν και οι χρηματιστηριακοί αναλυτές οι οποίοι έγραφαν εκθέσεις που συνιστούσαν την αγορά μιας μετοχής, ενώ την ίδια ώρα αντάλλασσαν ηλεκτρονικά μηνύματα με τα οποία την χαρακτήριζαν σκουπίδι. Σημαντικό μειονέκτημα αποτελούσε επίσης η ανεπαρκής χρηματοδότηση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC).

Το κυριότερο νομοθέτημα που προέκυψε από την προσπάθεια οριοθέτησης της εξουσίας της διοίκησης και προστασίας των επενδυτών αλλά και όσων έχουν συμφέρον (stakeholders), είναι το Sarbanes Oxley Act (30 Ιουλίου 2002). Ασχολείται κυρίως με ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης και πληροφόρησης, τα οποία με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο των Ηνωμένων Πολιτειών, απέκτησαν αυξημένη σημασία. Επιπλέον, ο Νόμος επιβάλλει σημαντικά βαρύτερες ποινές από αυτές που ίσχυαν προηγουμένως για μέλη του Δ.Σ., ανώτερα στελέχη, ορκωτούς ελεγκτές, αναλυτές και δικηγόρους στην περίπτωση μη

συμμόρφωσής τους με την κείμενη νομοθεσία. Οι κυριότερες αλλαγές που έφερε ήταν οι παρακάτω[46]:

1. Δημιουργήθηκε η ανεξάρτητη Αρχή Λογιστικής Εποπτείας Εισηγμένων Εταιρειών (PCAOB), που ελέγχει τους ορκωτούς ελεγκτές και όλες τις πτυχές της ελεγκτικής βιομηχανίας με τη θέσπιση νόμων και κανόνων, όπως ελεγκτικά πρότυπα και διαδικασίες, βέλτιστες πρακτικές και διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου

2. Απαγορεύτηκε η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από ορκωτούς ελεγκτές, ο εσωτερικός έλεγχος δεν μπορεί να ανατεθεί πλέον στην ίδια ελεγκτική εταιρία που ασκεί και τον εξωτερικό, όπως συνέβαινε στην Enron

3. Η επιλογή της ελεγκτικής εταιρείας γίνεται πλέον από την Επιτροπή Ελέγχου της κάθε εισηγμένης εταιρείας, η οποία θα επιβλέπει το έργο των εξωτερικών ελεγκτών και θα αποφασίζει για τις αμοιβές τους

4. Η Επιτροπή Ελέγχου απαρτίζεται από ανεξάρτητα μέλη και όχι από τη διοίκηση της εταιρείας

5. Οι διοικήσεις των εταιρειών αναγκάστηκαν να υπογράφουν πλέον για την ακρίβεια των λογιστικών καταστάσεων και να είναι προσωπικά υπεύθυνοι για την εικόνα που παρουσιάζουν

6. Περιορίστηκε η δυνατότητα να γίνονται συναλλαγές που δεν αποτυπώνονται στον ισολογισμό της εταιρείας, ώστε να είναι οι λογιστικές καταστάσεις όσο το δυνατόν ακριβέστερες

7. Τα στελέχη υποχρεώθηκαν να ενημερώνουν το επενδυτικό κοινό εντός 48 ωρών για τις χρηματιστηριακές συναλλαγές που κάνουν επί μετοχών της εταιρείας τους, για την αποφυγή περιπτώσεων inside trading

8. Αυξήθηκαν οι ποινές σε περιπτώσεις απάτης επί των οικονομικών καταστάσεων και πολλές πράξεις, όπως η παραποίηση ή καταστροφή αρχείων με πρόθεση την παρεμπόδιση της ορθής διενέργειας ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης, η ηθελημένη μη διατήρηση όλων των αρχείων ελέγχου από Ορκωτό Ελεγκτή για πέντε χρόνια και η γνώση εκτέλεσης σχεδίου για την παραπλάνηση επενδυτών, ορίστηκαν πλέον ως κακουργήματα

9. Ρυθμίστηκαν ζητήματα σύγκρουσης συμφερόντων των χρηματοοικονομικών αναλυτών, ως απόρροια δικαστικών εξελίξεων στις ΗΠΑ κατά μεγάλων χρηματιστηριακών οίκων (Merill Lynch, SSB), οι οποίοι κατηγορήθηκαν από τη SEC

[46] Stephen D. Makar, Pervaiz Alam & Michael A. Pearson, (March/April 2003), "Earnings Management Revisited Further Suggestions in the Wake of Corporate Meltdowns", The White Paper

ότι δημοσιοποίησαν μη-αντικειμενικές, υπεραισιόδοξες αναλύσεις τους για εταιρείες, επειδή οι τελευταίες ήταν πελάτες τους στα τμήματα επενδυτικής τραπεζικής τους

10. Εισήχθηκαν για πρώτη φορά μέτρα προστασίας των whistle-blowers

11. Αυξήθηκε η χρηματοδότηση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς

Ο Νόμος Sarbanes-Oxley ήταν μια σοβαρή προσπάθεια να οριοθετηθεί η εξουσία της διοίκησης και να ρυθμιστεί το πλαίσιο λειτουργίας των ελεγκτικών εταιριών. Το πλαίσιο του ήταν αυστηρό αλλά ως ένα βαθμό είχε αποτέλεσμα[47]. Εκτός από την Αμερική και άλλες χώρες υιοθέτησαν ανάλογες νομοθετικές ρυθμίσεις και ενσωμάτωσαν σ' αυτές πολλά στοιχεία Εταιρικής Διακυβέρνησης.

3.6.6 Πολιτική Διάσταση

Ακόμη μια διάσταση, που ήρθε στο φως της δημοσιότητας κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, είναι η πολιτική. Η ομάδα του τότε προέδρου George Bush είχε στενές σχέσεις με τον πρόεδρο της Enron, Kenneth Lay, και η εταιρία υπήρξε βασικός χρηματοδότης της προεκλογικής του εκστρατείας, καθώς και αρκετών ακόμη υποψήφιων γερουσιαστών. Η πολιτική πίεση που ασκούσε η ενεργειακή εταιρία στην κυβέρνηση ήταν για πολλούς η κύρια αιτία που οδήγησε στην απελευθέρωση της ενεργειακής αγοράς, κίνηση που οδήγησε στην εκτόξευση του κύκλου εργασιών της Enron.

Πολλοί κατηγόρησαν την κυβέρνηση ότι γνώριζε την κατάσταση της εταιρίας και ότι δεν προέβη σε ενημέρωση του επενδυτικού κοινού ως όφειλε. Συγκεκριμένα, Paul o' Neill, ο τότε υπουργός Οικονομικών, αποκάλυψε ότι ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Enron, είχε ζητήσει από υψηλόβαθμα στελέχη του υπουργείου Οικονομικών τη συμβολή τους για τον διακανονισμό δανείων στα τέλη Οκτωβρίου. Στη συνέχεια ο ίδιος επικοινώνησε τηλεφωνικώς δύο φορές με τον Kenneth Lay και ενημερώθηκε απλώς για την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της Enron, στην οποία δεν προσέφερε καμία διευκόλυνση. Παράλληλα, ο Lay επικοινώνησε και με τον τότε υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας για να ζητήσει βοήθεια για την ανατροπή υποβάθμισης της δανειοληπτικής ικανότητας της εταιρείας του.

[47] Ball R., (2009), "Market and Political/Regulatory Perspectives on the Recent Accounting Scandals", Journal of Accounting Research, vol. 47, issue 2, pp.277-323

Παρόλο που κανένας από τους δύο υπουργούς δεν βοήθησε εν τέλει τον πρόεδρο της Enron, το γεγονός ότι γνώριζαν αλλά κανένας τους δεν ενημέρωσε το επενδυτικό κοινό προκάλεσε έντονη αμφισβήτηση των πολιτών προς την κυβέρνηση.

3.6.7 Πλήγμα Εμπιστοσύνης στις Αγορές και στην Επενδυτική Δραστηριότητα

Μεγάλης σημασίας επίπτωση ήταν η επακόλουθη κρίση εμπιστοσύνης στην αμερικανική οικονομία, στις επιχειρήσεις και στις διοικήσεις τους. Καλώς ή κακώς, η πολυεθνική εταιρεία στις ΗΠΑ αντιμετωπίζεται από τους Αμερικανούς ως σύμβολο αναφοράς. Την εμπιστεύονται περισσότερο από ότι εμπιστεύονται τις κυβερνήσεις τους. Βέβαια, και κατά το παρελθόν είχαν συλληφθεί μερικές πολυεθνικές να ελίσσονται πονηρά αλλά σε μικρότερες παραβάσεις και σαφώς μικρότερης έκτασης.

Μετά τις ολέθριες συνέπειες της κατάρρευσης της Enron, η ακεραιότητα και το ήθος του CEO της εισηγμένης πολυεθνικής τραυματίστηκαν σοβαρά. Το κύρος και η αξιοπιστία των ελεγκτικών εταιρειών, στις εκθέσεις των οποίων επένδυαν οι επενδυτές τις οικονομίες τους, γκρεμίστηκε και αυτή με την εξαφάνιση της Arthur Andersen. Δημιουργήθηκε έντονο κλίμα αμφιβολίας και αμφισβήτησης των θεσμών καθώς αποδείχτηκε ότι εν τέλει οι επενδυτές ήταν απροστάτευτοι απέναντι στα μεγαλεπήβολα σχέδια των οργανισμών και των διοικήσεων τους. Δεν λειτούργησε ούτε η ασπίδα προστασίας από του ελεγκτές ούτε από το χρηματοπιστωτικό σύστημα ούτε από το ίδιο το κράτος. Πριν ξεσπάσει το σκάνδαλο, τα χρηματιστήρια στις ΗΠΑ αντιμετωπίζονταν ως μηχανισμός διάσωσης των συνταξιοδοτικών ταμείων, έπειτα η εμπιστοσύνη στον μηχανισμό διάσωσης έχει μειωθεί δραματικά και κυριάρχησε η επιφύλαξη.

Το κλίμα αυτό οδήγησε στον κλυδωνισμό του χρηματιστηρίου της Ν. Υόρκης, οι τιμές των μετοχών πολλών εταιριών που σχετίζονταν με το σκάνδαλο κατρακύλησαν παρασύροντας μαζί τους και τους γενικούς δείκτες. Ο δείκτης Nasdaq είχε χάσει το 37% της αξίας του από τις αρχές του έτους, ενώ η κρίση μεταφέρθηκε και στα χρηματιστήρια της Ευρώπης με τον δείκτη FTSE 100 του χρηματιστηρίου του Λονδίνου να χάνει το 26% της αξίας του.

3.7 Ο Ρόλος της Ελεγκτικής Εταιρίας

Με την κατάρρευση της η Enron παρέσυρε μαζί της και την ελεγκτική εταιρία που ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο των οικονομικών της καταστάσεων, τη διαπίστωση της

ακριβοδίκαιης απεικόνισης της περιουσιακής κατάστασης, της ορθότητας των συναλλαγών και της ακρίβειας των αποτελεσμάτων της. Η Arthur Andersen ήταν υπεύθυνη των λογιστικών ελέγχων της Enron για δώδεκα έτη και είχε εγκρίνει τα αποτελέσματα της περιόδου 1997-2001, όταν η εταιρία είχε «φουσκώσει» τα κέρδη κατά $600 εκατ. **Το ποσό της παραποίησης υπήρξε τεράστιο, οι λογιστικές παρατυπίες πολυάριθμες και δικαίως αναζητήθηκαν ευθύνες στην ελεγκτική εταιρία για την ποιότητα του έργου της, την δωδεκαετή έκδοση εκθέσεων ελέγχου χωρίς επιφύλαξη, την αδυναμία της να αποκαλύψει τις ατασθαλίες ή ακόμη και για συνομωσία απόκρυψης των ευρημάτων**[48].

Όσον αφορά στις επικρίσεις για κακή ποιότητα του ελέγχου, κατά την ομολογία τους στο δικαστήριο, στελέχη της εταιρείας υπογράμμισαν ότι είχαν προειδοποιήσει την Enron πως η απόκρυψη κρίσιμων στοιχείων για τις δραστηριότητές της στις ΗΠΑ είναι πιθανώς παράνομη. Συγκεκριμένα, ο διευθύνων σύμβουλος της Andersen, Joseph Bernardino, ομολόγησε ενώπιον του Κογκρέσου ότι η εταιρία του ναι μεν είχε σχηματίσει εσφαλμένη κρίση όσον αφορούσε ένα από τα εκτός ισολογισμού νομικά πρόσωπα, την Οντότητα Ειδικού Σκοπού Chewco, αλλά αυτό συνέβη γιατί η Enron είχε αποκρύψει πληροφορίες σχετικά με την Chewco, οι οποίες θα είχαν αναγκάσει την Andersen να επιμείνει στην ένταξή της στον Ισολογισμό[49]. Ισχυρίστηκε επιπλέον, ότι η εταιρία του είχε ελάχιστη ανάμειξη στις συναλλαγές που τελικά οδήγησαν τη μείωση του κεφαλαίου κατά $1,2 δις που ανακοινώθηκε από την Enron τον Οκτώβριο του 2001.

Η κατάθεση του δεν κατάφερε να κατευνάσει τους επικριτές της Andersen. Ακόμη αν αυτά ήταν αλήθεια, αφενός δεν αρκούν από μόνα τους για να καλύψουν την τρύπα των $600 εκ. που κατάφερε να αποκρύψει η Enron, αφετέρου δεν ήταν απάντηση επαγγελματιών με γνώσεις του ελεγκτικού έργου. **Και αυτό γιατί αν οι ελεγκτές διενεργούσαν τον έλεγχο με περισσότερο επαγγελματισμό θα είχαν εντάξει στις ελεγκτικές διαδικασίες και τις θυγατρικές και τις offshore και θα ήταν πιθανότερο να είχαν ανακαλύψει τις παρατυπίες αντί να βασίζονται στους ισχυρισμούς της διοίκησης.** Στην πραγματικότητα, στα μέσα του 2001, οι αντιπρόσωποι της Andersen είχαν πληροφορηθεί την γρήγορη επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της εταιρίας και επιχείρησαν να βοηθήσουν τα διοικητικά

[48] Βλ. Έκθεση Ελέγχου στο Παράρτημα
[49] Cathy Booth, (18 June 2002),"Called to Account",
http://www.time.com/time/business/article/0,8599,263006,00.html

της στελέχη στην αναδιάρθρωση ορισμένων SPVs, προκειμένου αυτές να συνεχίσουν να θεωρούνται επιχειρήσεις μη ενοποιούμενες.

Πέρα όμως από την πλημμελή άσκηση των καθηκόντων τους, οι ελεγκτές της εταιρίας προχώρησαν σε καταστροφή χιλιάδων εγγράφων που σχετίζονταν με τον οικονομικό έλεγχο του ενεργειακού κολοσσού, ρίχνοντας στο σκοτάδι τις έρευνες για τη μεγαλύτερη εταιρική χρεοκοπία της χώρας. Το ομοσπονδιακό δικαστήριο απήγγειλε κατηγορίες εναντίον της λογιστικής εταιρείας για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης. Στο πρώτο στάδιο εκδίκασης της υπόθεσης η Andersen κρίθηκε ένοχη, της επιβλήθηκε πρόστιμο $500.000, το μεγαλύτερο που έχει επιβληθεί ποτέ σε εταιρεία λογιστών, και τέθηκε σε καθεστώς επιτήρησης για πέντε έτη. Κατά την εκδίκαση της εφέσεως **τελικά οι κατηγορίες αποσύρθηκαν καθώς το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι η κατηγορία για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης δεν είχε στοιχειοθετηθεί σωστά.** Η πτώση της ελεγκτικής είχε όμως ήδη αρχίσει, η αποκάλυψη του ρόλου που έπαιξε στην απόκρυψη σημαντικών στοιχείων για τις λογιστικές μεθόδους της Enron της στοίχισε πελάτες και κύκλο εργασιών, και η απόφαση αυτή δεν στάθηκε ικανή να την αναστρέψει την καθοδική πορεία[50].

Η κατάρρευση της Andersen έφερε στην επιφάνεια **τις συνέπειες της σύγκρουσης των ρόλων του ελεγκτή και του συμβούλου, καθώς εκτός από ελεγκτικές υπηρεσίες η εταιρεία προσέφερε στην Enron και συμβουλευτικές υπηρεσίες**. Δηλαδή η ίδια η εταιρεία που υποτίθεται ότι έλεγχε την αξιοπιστία των βιβλίων της, παράλληλα τη συμβούλευε πώς θα φανεί περισσότερο ελκυστική στους επενδυτές, χρησιμοποιώντας, όπως αποδείχθηκε, όχι και τόσο θεμιτά μέσα. Το 2000, η Andersen είχε έσοδα άνω των $9 δισ. δολαρίων, με 85.000 υπαλλήλους σε 84 χώρες. Η Enron αποτελούσε το δεύτερο μεγαλύτερο πελάτη της. Ωστόσο, από τα $52 εκατ. που αποκόμισε η Andersen από αυτή, τα $27 εκατ. δεν προέκυψαν από τον έλεγχο των βιβλίων της, αλλά από την παροχή άλλων υπηρεσιών[51]. Προς αποφυγή αυτής τη σύγκρουσης συμφερόντων, το νομοθέτημα Sarbanes Oxley, που ψηφίστηκε μετά το σκάνδαλο, απαγόρευσε στην εταιρία που διενεργεί τον εξωτερικό έλεγχο να παρέχει παράλληλα και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

---

[50] Delroy Alexander, Burns Greg, Manor Robert, McRoberts Flynn, and Torriero E.A., (1 Nov.2002), "The fall of Andersen", Hartford Courant

[51] Healy P. & Palepu K., (Spring 2003), "The Fall of Enron", Journal of Economic Perspectives, Volume 17, Number 2

Σε μια συνέντευξη του ο επικεφαλής της Andersen, J. Bernardino σχολίασε πως η εταιρία του δεν είχε την ισχύ να αναγκάσει την Enron να αποκαλύψει πως είχε κρυμμένους κινδύνους και ζημίες στις SPEs[52]. Στον ισχυρισμό του αυτό δεν έχει άδικο. **Μια ελεγκτική εταιρία δεν μπορεί να υποχρεώσει τον πελάτη της να εμμένει σε υψηλό επίπεδο ακρίβειας. Στην πραγματικότητα ούτε η Andersen είχε αυτή τη δύναμη. Θα μπορούσε όμως να έχει την αποφασιστικότητα να πει σε τέτοιους πελάτες να ξεκινήσουν αμέσως να ψάχνουν για άλλη ελεγκτική εταιρία.**
Επιπλέον, ο Bernardino ρίχνει μεγάλο μέρος από το φταίξιμο για την πτώχευση της Enron στα λογιστικά πρότυπα, τα οποία κατά την άποψη του «έχουν καλλιεργήσει μια τεχνική νομικίστικη νοοτροπία, που μερικές φορές νοιάζεται περισσότερο για τον τύπο παρά για την ουσία των όσων ανακοινώνονται». Σε κάποιο βαθμό ίσως και να έχει δίκιο, **όμως τα πρότυπα δεν αποτελούν πανάκεια για τα λογιστικά εγκλήματα. Ο ρόλος των ελεγκτών είναι να εξετάζουν αν έχουν εφαρμοσθεί τα πρότυπα και κατ' επέκταση να κάνουν όποιους απαραίτητους ελέγχους εξασφαλίζουν ότι η εικόνα που παρουσιάζουν οι καταστάσεις είναι αξιόπιστη**.
Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι πρώτη φορά που η εταιρία βρέθηκε μπλεγμένη σε σκάνδαλα ανάλογης φύσης. Το 2000, η αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της επέβαλε πρόστιμο $7 εκατ., επειδή είχε εγκρίνει τους λογαριασμούς μιας άλλης επιχείρησης από το Τέξας, της Waste Management, παρά το γεγονός ότι οι λογιστικές της μέθοδοι φαίνονταν σχεδιασμένες, έτσι ώστε να παραπλανούν τους επενδυτές. Αναγκάστηκε επίσης να καταβάλει $110 εκατ., προκειμένου να καταλήξει σε συμβιβαστική λύση μιας αγωγής που είχε ασκηθεί σχετικά με το ελεγκτικό έργο το οποίο είχε επιτελέσει για λογαριασμό της εταιρίας παραγωγής καταναλωτικών αγαθών Sunbeam, η οποία είχε υποβάλει αίτηση κήρυξης σε πτώχευση. Επιπλέον, συνέδεσε το όνομά της με τα λογιστικά σκάνδαλα που ξέσπασαν στις ΗΠΑ μετά την Enron καθώς ήταν η ελεγκτική εταιρία της WorldCom και της Global Crossing.
Η μεγαλύτερη συγκέντρωση στον ελεγκτικό κλάδο μετά την εξαφάνιση της Andersen, προκαλεί προβλήματα στις μεγάλες επιχειρήσεις που χρειάζεται να απασχολήσουν περισσότερες από μία εταιρίες για ελεγκτικές και μη ελεγκτικές υπηρεσίες ξεχωριστά. Επιπλέον, το κόστος στις λογιστικές υπηρεσίες είναι λιγότερο ελαστικό, καθώς οι μεγάλες επιχειρήσεις προτιμούν να επιλέξουν μεταξύ των μεγάλων ελεγκτικών.

[52] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

3.8 Συμπεράσματα Μελέτης Περίπτωσης

Η κατάρρευση της Enron έπεσε ως κεραυνός εν αιθρία για το ευρύ επενδυτικό κοινό που είχε εμπιστευτεί τις οικονομίες του στην ξέφρενη ανοδική πορεία της εταιρίας «φαινόμενο» αλλά και για την πλειοψηφία των εργαζομένων της που, εκτός από την εργασία, έχασαν και τις οικονομίες που είχαν εμπιστευτεί στα συνταξιοδοτικά προγράμματα της εταιρίας.

Η παταγώδης αποτυχία της Enron ήταν αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, πολλοί από τους οποίους ήταν εμφανείς πριν το ξέσπασμα του σκανδάλου. Καταρχάς, σε εταιρικό επίπεδο, κυρίαρχο ρόλο έπαιξαν τα φιλόδοξα στελέχη με δίψα για προσωπικό πλουτισμό και με αμφιλεγόμενη ηθική[53], που επικροτούσαν όλες τις εκφάνσεις της δημιουργικής λογιστικής που εφάρμοζε η εταιρία για να πετύχει την επιθυμητή τιμή της μετοχής, καθώς τα προγράμματα αμοιβών τους συνδέονταν με μετοχές. Τέτοιου είδους προγράμματα, που δεν έχουν τις απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας, βάζουν τα διευθυντικά στελέχη στον πειρασμό να αυξήσουν βραχυπρόθεσμα την τιμή της μετοχής, δίνοντάς τους την ευκαιρία να ρευστοποιήσουν τα ποσοστά τους, ζημιώνοντας μακροπρόθεσμα τόσο την εταιρία όσο και τους μετόχους. Επίσης, αρνητικό ρόλο έπαιξε η Επιτροπή Ελέγχου που απέτυχε να πραγματοποιήσει σωστά το έργο της λόγω έντονης σύγκρουσης συμφερόντων των φαινομενικά ανεξάρτητων μελών της. Εσωτερικός παράγοντας ήταν και το λογιστικό σύστημα της εταιρίας που ενσωμάτωνε πλήθος λογιστικών αλχημειών για να καλύψει, κυρίως, τις αδιαφανείς συναλλαγές με τις Οντότητες Ειδικού Σκοπού.

Σε ρυθμιστικό επίπεδο, ευθύνες μπορούν να αποδοθούν ως ένα βαθμό στα ξεπερασμένα λογιστικά πρότυπα που χρειάζονταν αναθεώρηση καθώς άφηναν πολλά θέματα αρρύθμιστα, όπως τον λογιστικό χειρισμό των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού, καθώς και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς που λόγω της ελλιπούς χρηματοδότησης της δεν εκπλήρωνε στο μέγιστο τον ρόλο της ως θεματοφύλακα (watchdog).

Σε χρηματοοικονομικό επίπεδο, έντονη κριτική ασκήθηκε και στην ανικανότητα των οργανισμών εκτίμησης πιστοληπτικής ικανότητας να εντοπίσουν έγκαιρα τα προβλήματα στις οικονομικές καταστάσεις της Enron, καθώς οι εκτιμήσεις τους

[53] Petrick J. & Robert Scherer, (2003) "The Enron scandal and the Neglect of Management Integrity Capacity", Mid-American Journal of business, Vol.18, No 1, pg 37-49

αποτελούν υπολογίσιμο παράγοντα στη λήψη αποφάσεων, όχι μόνο των θεσμικών επενδυτών, αλλά και του ευρέος επενδυτικού κοινού και των τραπεζικών ιδρυμάτων. Τα ίδια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, βέβαια, πρέπει να πραγματοποιούν δική τους αξιολόγηση των καταστάσεων κάθε εταιρίας που ζητάει χρηματοδότηση, μια αξιολόγηση που στην περίπτωση της Enron είτε δεν έγινε είτε δεν κατάφερε να αποκαλύψει τον κίνδυνο. Στο συγκεκριμένο σκάνδαλο, κάποιες τράπεζες δεν είχαν απλά μια παθητική στάση αλλά βρέθηκαν αναμεμειγμένες στις λογιστικές απάτες, όπως συνέβη με την περίπτωση των υπαλλήλων της NatWest (the NatWest Three case).

Ο ρόλος του εξωτερικού ελέγχου ήταν καταλυτικός, καθώς η ελεγκτική εταιρία δεν έδειξε την δέουσα επιμέλεια κατά την άσκηση των καθηκόντων της και απέτυχε παταγωδώς να εφαρμόσει με σύνεση και επαγγελματισμό το ελεγκτικό έργο, και αυτό γιατί βρισκόταν σε σύγκρουση συμφερόντων. Η συμμετοχή της στην απόκρυψη των λογιστικών τεχνασμάτων της Enron, η καταστροφή χιλιάδων εγγράφων που αφορούσαν στην υπόθεση και η επιβολή σοβαρού προστίμου από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, οι αγωγές των επενδυτών που έδειξαν εμπιστοσύνη στις εκθέσεις ελέγχου της και η γενική καχυποψία που δημιουργήθηκε γύρω από το όνομα της, οδήγησαν, εν τέλει, στην κατάρρευση και της ίδιας της ελεγκτικής εταιρίας, παρόλο που το Ανώτατο Δικαστήριο απέσυρε τελικά την κατηγορία κατά της Arthur Andersen για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης.

Το τίμημα για το λογιστικό-ελεγκτικό επάγγελμα από τη διάλυση της Enron ήταν μεγάλο και δεν περιορίστηκε στην ελεγκτική εταιρία, τους συνεργάτες και τους υπαλλήλους της. Η κατάρρευση του «ενεργειακού κολοσσού», της «πιο καινοτόμου επιχείρησης» δημιούργησε ευρύτατο προβληματισμό για το επάγγελμα και η δημόσια κατακραυγή προκάλεσε την ανάγκη για την ενδυνάμωση των λειτουργιών του ελέγχου και την βελτίωση των λογιστικών και οικονομικών μεθόδων απεικόνισης της περιουσιακής κατάστασης και των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Έτσι, λίγο μετά τη διάλυση της Enron, το FASB επέβαλε αυστηρότερες λογιστικές και οικονομικές οδηγίες για τη απεικόνιση των SPVs. Οι καινούριοι κανόνες απαιτούσαν από πολλές εταιρίες να συμπεριλάβουν τα οικονομικά δεδομένα των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις τους. Το κυριότερο νομοθέτημα που θεσμοθετήθηκε ως απόρροια του σκανδάλου ήταν το Sarbanes-Oxley Act, που ήταν η σοβαρότερη προσπάθεια να οριοθετηθεί η εξουσία της διοίκησης και να ρυθμιστεί το πλαίσιο λειτουργίας των ελεγκτικών εταιριών.

Μεταξύ άλλων, εισήγαγε πολλά στοιχεία Εταιρικής Διακυβέρνησης, απαγόρευσε την ταυτόχρονη παροχή ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών, δημιούργησε την Αρχή Λογιστικής Εποπτείας Εισηγμένων Εταιρειών (PCAOB), που ελέγχει τους ορκωτούς ελεγκτές, και θέσπισε αυστηρότητες ποινές στα εγκλήματα που σχετίζονται με τη δημιουργική λογιστική[54].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: 2Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ «Σκάνδαλο Satyam.Η Enron της Ινδίας;»

Το σκάνδαλο της Enron ακολούθησε ένα πλήθος λογιστικών σκανδάλων στην Αμερική, όπως αυτά των WorldCom και Tyco International, αλλά και στην Ευρώπη, όπως της ιταλικής γαλακτοβιομηχανίας Parmalat. Στις αρχές του 2009, ένα ακόμη σκάνδαλο παραποίησης οικονομικών καταστάσεων τάραξε την παγκόσμια οικονομία και αυτή τη φορά αφορούσε την ινδική εταιρία Satyam. Η υπόθεση παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με αυτή της Enron με αποτέλεσμα πολλοί να την αποκαλούν Enron της Ινδίας.

Μια καινοτόμος επιχείρηση, με θεαματική ανάπτυξη και πολλές διακρίσεις, παραδέχεται ότι επί χρόνια παραποιούσε τις οικονομικές της καταστάσεις. Και σε αυτή την περίπτωση, επικρίσεις δέχονται ο ρόλος της ελεγκτικής εταιρίας, της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, των αναλυτών, των εσωτερικών ελεγκτών, η καταπάτηση των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης από την ίδια την εταιρία και η ηθική των στελεχών της. Ειρωνεία αποτελεί το γεγονός ότι η λέξη «satyam» στα σανσκριτικά σημαίνει «αλήθεια» και έχει μέγιστη θρησκευτική σημασία.

4.1 Η Εταιρία

Η Satyam (πλέον ονομάζεται Mahindra Satyam) δραστηριοποιείται στο σχεδιασμό λογισμικών προϊόντων με έδρα την Ινδία. Ιδρύθηκε το 1987 από τον Ramalinga Raju, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος της από τη δημιουργία της μέχρι την παραίτηση του τον Ιανουάριο του 2009[55]. Τα γραφεία της είναι εγκατεστημένα στην πόλη Χιντεραμπάντ

[54] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

[55] Bhushan Amarendra , (Jan. 2009), "What is Satyam Accounting scandal; India's biggest corporate shame?", CEOWORLD Magazine http://ceoworld.biz/ceo/2009/01/07/what-is-satyam-accounting-scandal-indias-biggest-corporate-shame

(Hyderabad) στη νότια Ινδία. Δραστηριοποιείται σε 66 χώρες με εργατικό δυναμικό που αγγίζει τα 53.000 άτομα, αν και ο αριθμός αυτός αμφισβητείται.

Το 2001 εισήχθη στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, ενώ το 2008 εισήχθη στο χρηματιστήριο Euronext του Άμστερνταμ και έγινε η πρώτη ινδική εταιρία της οποίας οι μετοχές διαπραγματεύονται σε τρία διεθνή χρηματιστήρια. Το 2008 ο κύκλος εργασιών της ξεπέρασε τα $2 δις, πραγματοποιώντας αύξηση 46,3% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, και την κατέταξε ως την τέταρτη μεγαλύτερη επιχείρηση στον κλάδο πληροφορικής στην Ινδία.

Μέχρι πρόσφατα, παρείχε υπηρεσίες σε 654 εταιρείες σε όλον τον κόσμο, από τις οποίες οι 185 συγκαταλέγονται στο Fortune 500, όπως οι παγκόσμιοι κολοσσοί General Electric, Nestle, Qantas Airways και Fujitsu[56]. Με τις διαστάσεις που πήρε η υπόθεση παραποίησης των αποτελεσμάτων της, πολλοί πελάτες διέκοψαν τα συμβόλαια τους και ο αριθμός τους ανέρχεται πλέον στους 400. Το 2007 ήταν η πρώτη ινδική εταιρία που ανέλαβε την επίσημη χορηγία παροχής υπηρεσιών Internet στο Παγκόσμιο Κύπελλο FIFA το 2010 στη Ν. Αφρική και το 2014 στη Βραζιλία και διατήρησε τη θέση και μετά στο σκάνδαλο.

Σε μια προσπάθεια αναδιάρθρωσης της, τον Ιούνιο του 2009 η εταιρία εξαγοράστηκε από τον ινδικό όμιλο Mahindra, μετονομάστηκε σε Mahindra Satyam και καθήκοντα Προέδρου και Γενικού Διευθυντή ανέλαβαν ο Vineet Nayyar και ο C.P Gurnani, αντίστοιχα, οι οποίοι καταβάλουν εντατικές προσπάθειες να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη των συνεργατών και να διατηρήσουν τους πολύτιμους ανθρώπινους πόρους της εταιρίας που την έκαναν να ξεχωρίσει σε διεθνές επίπεδο.

4.2 Περιγραφή του Σκανδάλου

Τα τελευταία έτη η Satyam πραγματοποιούσε μια εξαίρετη πορεία και για πολλούς αποτελούσε μια από τις πιο ανερχόμενες επιχειρήσεις της ινδικής οικονομίας. Η εισαγωγή της το 2008 και στο Χρηματιστήριο Euronext της Ευρώπης ερχόταν να επιβεβαιώσει τις φιλοδοξίες των υποστηρικτών της.

Οι πρώτες αρνητικές ενδείξεις άρχισαν να φαίνονται τον Δεκέμβριο του 2008, όταν η εταιρία επιχείρησε να απορροφήσει την εταιρία Maytas για $1,6 δις, προσπάθεια που απέτυχε όταν αποκαλύφθηκε ότι η Maytas ανήκε στην οικογένεια του ιδρυτή και

[56] Heather Timmons and Bettina Wassener, (Jan. 2009), "Satyam Chief Admits Huge Fraud", New York Times http://www.nytimes.com/2009/01/08/business/worldbusiness/08satyam.html?_r=1

προέδρου της εταιρίας Ramalinga Raju, γεγονός που προκάλεσε την έντονη αντίδραση των επενδυτών. Στη συνέχεια, στα τέλη του ίδιου μήνα η Παγκόσμια Τράπεζα ανακοίνωσε τη διακοπή οποιασδήποτε συνεργασίας με την ινδική εταιρία με την αιτιολογία ότι στελέχη της εταιρίας προσπάθησαν να χρηματίσουν το προσωπικό της. Το σκάνδαλο κλιμακώθηκε στις 7 Ιανουαρίου του 2009 όταν ο ίδιος ο πρόεδρος της εταιρίας, αφού υπέβαλε την παραίτηση του, ομολόγησε με προσωπική ανακοίνωση στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ότι οι οικονομικές καταστάσεις της Satyam είχαν παραποιηθεί για συνεχόμενες χρήσεις[57].

Συγκεκριμένα, στην επιστολή ανέφερε ότι στους ισολογισμούς μέχρι την 30η Σεπτεμβρίου της χρήσης 2008, οι θέσεις ταμειακής και τραπεζικής ρευστότητας εμφανίζονταν «φουσκωμένες» κατά 50,4 δις ρουπίες ($1,04 δις), οι υποχρεώσεις μειωμένες σε σχέση με το πραγματικό τους επίπεδο κατά 12,3 δις ρουπίες ($253,38 εκατ.), οι δεδουλευμένοι τόκοι ύψους 3,76 δις ρουπίες ($77.46 εκατ.) στην πραγματικότητα δεν υπήρχαν και οι θέσεις των χρεωστών εμφανίζονταν αυξημένες κατά 4,9 δις ρουπίες ($100,94 εκατ.). Οι τεχνητές θέσεις ταμειακής και τραπεζικής ρευστότητας επιτεύχθηκαν με την παρουσίαση εικονικού κύκλου εργασιών ύψους 27 δις. ρουπιών και λειτουργικού περιθωρίου 24% ενώ τα πραγματικά στοιχεία ήταν εισόδημα 21,12 δις. ρουπιών και λειτουργικό περιθώριο 3% του κύκλου εργασιών. Αυτό που αρχικά άρχισε ως μια μικρή διαφορά μεταξύ του πραγματικού λειτουργικού κέρδους και αυτού που παρουσιαζόταν στους λογαριασμούς των βιβλίων συνέχισε να αυξάνεται με το πέρασμα των χρόνων. Την αύξηση της απόκλισης επέβαλε και το γεγονός ότι η εταιρεία έπρεπε να βρει συμπληρωματικές πηγές εσόδων και στοιχεία του ενεργητικού για να δικαιολογήσει το υψηλότερο επίπεδο λειτουργιών που έδειχνε ότι επιτύγχανε.

Επίσης, ισχυρίστηκε ότι ούτε ο ίδιος ούτε κάποιος από τα διευθυντικά στελέχη καρπώθηκαν προσωπικά οφέλη από τα υπερτιμημένα έσοδα και ότι κανείς από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου δεν γνώριζε την κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η επιχείρηση. Επιπλέον, ούτε ο ίδιος ούτε ο Γενικός Διευθυντής, συμπεριλαμβανομένων και των γυναικών τους, δεν πούλησαν μετοχές της εταιρίας τα τελευταία οκτώ χρόνια, εκτός από κάποιες περιπτώσεις που είχαν φιλανθρωπικό κίνητρο. Διαβεβαίωσε ότι τα βιβλία των θυγατρικών απεικονίζουν την πραγματική

[57] "Letter from Raju to SEBI Stock Exchange accepting the fraud", Economic times(7 Jan. 2009) http://economictimes.indiatimes.com/photo.cms?msid=3946287

τους κατάσταση και η δημιουργική λογιστική εφαρμόστηκε μόνο στα βιβλία της μητρικής.

Μετά την αποκαλυπτική αυτή επιστολή, η μετοχή της ινδικής επιχείρησης καταποντίστηκε κατά 77% στο εθνικό χρηματιστήριο και εκ των πραγμάτων, πρόκειται για το μεγαλύτερο λογιστικό σκάνδαλο στην ιστορία της Ινδίας.

Δύο μέρες μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου ο Ramalinga Raju συνελήφθη και προφυλακίστηκε αντιμετωπίζοντας σωρεία κατηγοριών. Το αρμόδιο υπουργείο αποφάσισε να παύσει όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρίας και να διορίσει νέα. Παράλληλα, διατάχθηκε έρευνα για το ρόλο της ελεγκτικής εταιρίας στο σκάνδαλο ενώ το Τμήμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος κάλεσε για ανάκριση τον ορκωτό ελεγκτή που υπέγραψε την τελευταία έκθεση ελέγχου, αλλά και αυτόν που ήταν για χρόνια υπεύθυνος του εξωτερικού ελέγχου της εταιρίας, και αποφάσισε την προφυλάκιση τους. Το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ανέστειλε την ίδια μέρα τη διαπραγμάτευση της μετοχής και η αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς διέταξε άμεση διερεύνηση της υπόθεσης. Η Merrill Lynch διέκοψε αμέσως τη συνεργασία της με την εταιρία και η Credit Suisse απέσυρε την κάλυψη της. Ακυρώθηκε το βραβείο Εταιρικής Διακυβέρνησης Golden Peacock που είχε απονεμηθεί στην επιχείρηση το 2008 στους τομείς διαχείρισης κινδύνων και κανονιστικής συμμόρφωσης.

Καθώς η υπόθεση βρίσκεται σε δικαστική εξέλιξη αποκαλύπτονται συνεχώς νέες λεπτομέρειες. Βάσει των τελευταίων στοιχείων, η απάτη υπολογίζεται ότι είναι κατά 40% μεγαλύτερη απ' ότι ισχυρίστηκε στην επιστολή του ο πρώην πρόεδρος της εταιρίας. Επιπλέον, προκύπτει ότι είχαν παραποιηθεί και τα έξοδα μισθοδοσίας καθώς εμφανίζονταν 53.000 εργαζόμενοι ενώ στην πραγματικότητα ήταν 40.000. Η πρακτική των χαλκευμένων αποδείξεων χρησιμοποιήθηκε για να αιτιολογηθούν τα παραποιημένα ποσά και πλαστογραφήθηκαν αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας, ώστε να μπορέσουν χωρίς άδεια να λαμβάνουν δάνεια και πληρωμές εκ των προτέρων για λογαριασμό της. Πλήθος θυγατρικών και συνδεδεμένων επιχειρήσεων, που ανήκαν στην οικογένεια του R.Raju, χρησιμοποιούνταν για να καλύπτονται οι λογιστικές απάτες και να εμφανίζονται εικονικά κέρδη. Σε δεκαπέντε από αυτές τις επιχειρήσεις, μέλος του ΔΣ ήταν η γυναίκα του R.Raju[58]. Η οικογένεια του ιδρυτή και πρώην προέδρου της Satyam βρέθηκε με αχανείς εκτάσεις γης στη

[58] Sharma K.,(Jan.2009), "The great Satyam robbery", Business Today http://sify.com/finance/the-great-satyam-robbery-news-default-jegthjaihjh.html

Νότια Ινδία που αποκαλύπτεται ότι αποκτήθηκαν με χρήματα που υπεξαιρούσαν από την εταιρία. Στην πραγματικότητα, η Satyam ήταν η μοναδική εταιρία πληροφορικής που οι επενδύσεις της στρέφονταν στο real estate.

4.3 Οικονομική Ανάλυση

Οι οικονομικές καταστάσεις της ινδικής εταιρίας είχαν μελετηθεί από τους ορκωτούς ελεγκτές, από τα συνεργαζόμενα πιστωτικά ιδρύματα, από τους διάφορους χρηματοοικονομικούς αναλυτές, από τις εποπτικές αρχές των χρηματιστηρίων που διαπραγματεύονταν τη μετοχή της εταιρίας και από οποιονδήποτε άλλο συνέδεε συμφέρον του με τη λειτουργία της επιχείρησης. Από την εξέλιξη της υπόθεσης, διαπιστώνει κανείς ότι για μακρύ χρονικό διάστημα, τουλάχιστον επτά ετών όπως παραδέχτηκε ο πρόεδρος της, κανένας από τους ανωτέρω δεν διαπίστωσε την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Στο υποκεφάλαιο αυτό γίνεται μια προσπάθεια να παρουσιαστούν βασικά λογιστικά μεγέθη του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσεως, η διαχρονική μεταβολή τους και η εξέταση της πορείας κάποιων σημαντικών χρηματοοικονομικών δεικτών για την κερδοφορία και την αποδοτικότητα της επιχείρησης.

Πριν ξεκινήσει η παρουσίαση των πινάκων, κρίνεται χρήσιμο να επισημανθεί μια ιδιαιτερότητα της λογιστικής χρήσης της ινδικής εταιρίας καθώς αυτή διαρκεί από την $1^{η}$ Απριλίου κάθε έτους μέχρι την $31^{η}$ Μαρτίου του επόμενου. Επιπλέον, για την ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν τα μεγέθη όπως παρουσιάζονται στις Ενοποιημένες Καταστάσεις που δημοσιεύονται στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης με τα μεγέθη εκφρασμένα σε δολάρια και όχι σε ρουπίες, οπότε ίσως υπάρχουν κάποιες μικρές διαφορές με τα αποτελέσματα αναλύσεων των μεγεθών που είναι εκφρασμένα σε ρουπίες.

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί παρουσιάζεται η πορεία των τελευταίων πέντε ετών των λογαριασμών των Εσόδων, του Κόστους Πωλήσεων και των Λειτουργικών Εξόδων, των Καθαρών Κερδών, του Κέρδους και Μερίσματος ανά μετοχή από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης ενώ από τον Ισολογισμό του συνολικού Ενεργητικού, Υποχρεώσεων και Ιδίων Κεφαλαίων και των Μετρητών και Ταμειακών Ισοδύναμων, ξεχωριστά από το Ενεργητικό καθώς ο συγκεκριμένος λογαριασμός υπέστη έντονη παραποίηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 ΚΡΙΣΙΜΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΑΧ

σε εκατ.$ (εκτός από τα στοιχεία για τη μετοχή)	**31/3/08**	**31/3/07**	**31/3/06**	**31/3/05**	**31/12/04**
Έσοδα	2.138,10	1.461,40	1.096,30	793,597	566,372
Κόστος Πωλήσεων & Λειτουργικά Έξοδα	1.729,40	1.169,80	876,6	631,101	445,223
Καθαρά Κέρδη	417	298,40	249,4	153,76	111,86
Κέρδη ανά μετοχή	0.63	0.46	0.39	0.24	0.18
Μέρισμα κοινής μετοχής	0.06	0.13	0.11	0.12	0.08
Σύνολο Ενεργητικού	2.243,30	1.624,10	1.181,20	884,126	713,768
Σύνολο Υποχρεώσεων	381,5	253,1	165,9	96,2	69,879
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων	1.861,80	1.371	994,4	767,924	633,889
Μετρητά & Ταμειακά Ισοδύναμα	290,5	152,2	292,8	129,815	867,3

Στον Πίνακα 4 παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση όλων των μεγεθών εκτός από το μέρισμα της κοινής μετοχής που μειώνεται την τρίτη και την τελευταία χρήση καθώς και το ύψος των ταμειακών διαθεσίμων που μειώνονται την δεύτερη και τέταρτη χρήση. Ειδικά τα μεγέθη της τελευταίας χρήσης δείχνουν μια επιχείρηση με πολύ ικανοποιητικά μεγέθη εσόδων, κόστους, κερδών, ενεργητικού και υποχρεώσεων.
Η παρουσίαση των μεγεθών σε απόλυτες τιμές του προηγούμενου πίνακα δίνει μια πολύ γενική εικόνα για την εταιρία, γι αυτό στον Πίνακα 5 μελετούνται οι ποσοστιαίες μεταβολές των μεγεθών από χρήση σε χρήση για να σχηματιστεί μια πιο ασφαλής εικόνα για την πορεία τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Ποσοστιαίες Μεταβολές:	**2008-2007**	**2007-2006**	**2006-2005**	**2005-2004**
Έσοδα	+46,30%	+33,30%	+38,14%	+40,12%
Κόστος Πωλήσεων &	+47,84%	+33,45%	+38,90%	+41,75%

Λειτουργικά Έξοδα				
Καθαρά Κέρδη	+39,75%	+19,65%	+62,20%	+37,46%
Κέρδη ανά μετοχή	+36,96%	+17,95%	+62,50%	+33,33%
Μέρισμα κοινής μετοχής	-53,85%	+18,18%	-8,33%	+50,00%
Σύνολο Ενεργητικού	+38,13%	+37,50%	+33,60%	+23,87%
Σύνολο Υποχρεώσεων	+50,73%	+52,56%	+72,45%	+37,67%
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων	+35,80%	+37,87%	+29,49%	+21,14%
Μετρητά & Ταμειακά Ισοδύναμα	+90,87%	-48,02%	+125,55%	-85,03%

Τα έσοδα της εταιρίας σημειώνουν άνοδο τις τελευταίες πέντε χρήσεις με μέσο όρο ετήσιας αύξησης που αγγίζει το 40%. Είναι αξιοσημείωτο ότι με ανάλογο ρυθμό αυξάνονται και το κόστος πωλήσεων και τα λειτουργικά έξοδα και σε κάποιες χρήσεις μάλιστα τα ποσοστά των μεταβολών των δύο μεγεθών της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης σχεδόν ταυτίζονται. Τα καθαρά κέρδη αυξάνονται διαχρονικά, ο ρυθμός αύξησης τους όμως δεν ακολουθεί τον σταθερό ρυθμό αύξησης των εσόδων και των λειτουργικών εξόδων και διαγράφει μια έντονη διακύμανση. Ο συσχετισμός της πορείας των μεγεθών των εσόδων και του λειτουργικού κόστους με τα καθαρά κέρδη μπορεί να αποτελέσει ένδειξη «red flag». Τα κέρδη ανά μετοχή ακολουθούν αντίστοιχη αυξητική πορεία με τα καθαρά κέρδη. Η μερισματική πολιτική δεν είναι σταθερή και ενώ τα καθαρά κέρδη αυξάνονται, το μέρισμα που δίνεται στους κοινούς μετόχους τις χρήσεις 2006 και 2008 μειώνεται.

Όσον αφορά στις ποσοστιαίες μεταβολές των μεγεθών του Ισολογισμού, το σύνολο του Ενεργητικού αυξάνεται με ανοδικό ρυθμό με αποτέλεσμα μέσα σε πέντε χρήσεις να έχει τριπλασιαστεί. Η αύξηση του συνολικού Ενεργητικού συνοδεύεται από παράλληλη αύξηση των συνολικών Υποχρεώσεων. Η αύξηση αυτή και στις πέντε χρήσεις υπερτερεί της αύξησης του Ενεργητικού και μάλιστα, η μεταβολή των Υποχρεώσεων κατά τις χρήσεις 2005-2006 είναι υπερδιπλάσια από αυτή του Ενεργητικού. Μπορεί μεν, η εταιρία να αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς αλλά δημιουργεί αντίστοιχα και πολλαπλάσιες υποχρεώσεις. Οι μεταβολές του συνόλου των Ιδίων Κεφαλαίων είναι αυξητικές διαχρονικά και συγκλίνουν με την πορεία του συνολικού Ενεργητικού. Τέλος, ο λογαριασμός των Μετρητών και Ταμειακών Ισοδύναμων υπόκειται σε έντονες μεταβολές. Από την πρώτη στη δεύτερη χρήση

μειώνεται κατά 85% από τη δεύτερη στη τρίτη αυξάνεται κατά 125%, στη συνέχεια υποδιπλασιάζεται και στην τελευταία χρήση σχεδόν διπλασιάζεται. Το γεγονός της έντονης μεταβολής του λογαριασμού, η οποία γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στο Διάγραμμα 2 που ακολουθεί, αποτελεί «red flag» για ενδεχόμενη παραποίηση του και η πορεία του λογαριασμού και των λογιστικών γεγονότων που οδηγούν στις μεταβολές του χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης. Η μεταβλητότητα αυτή μπορεί για παράδειγμα να οφείλεται σε μεταβολή της πιστωτικής πολιτικής της εταιρίας ή σε άλλους λειτουργικούς λόγους αλλά και σε χειραγώγηση του λογαριασμού, όπως και έγινε στην πραγματικότητα στην συγκεκριμένη περίπτωση.

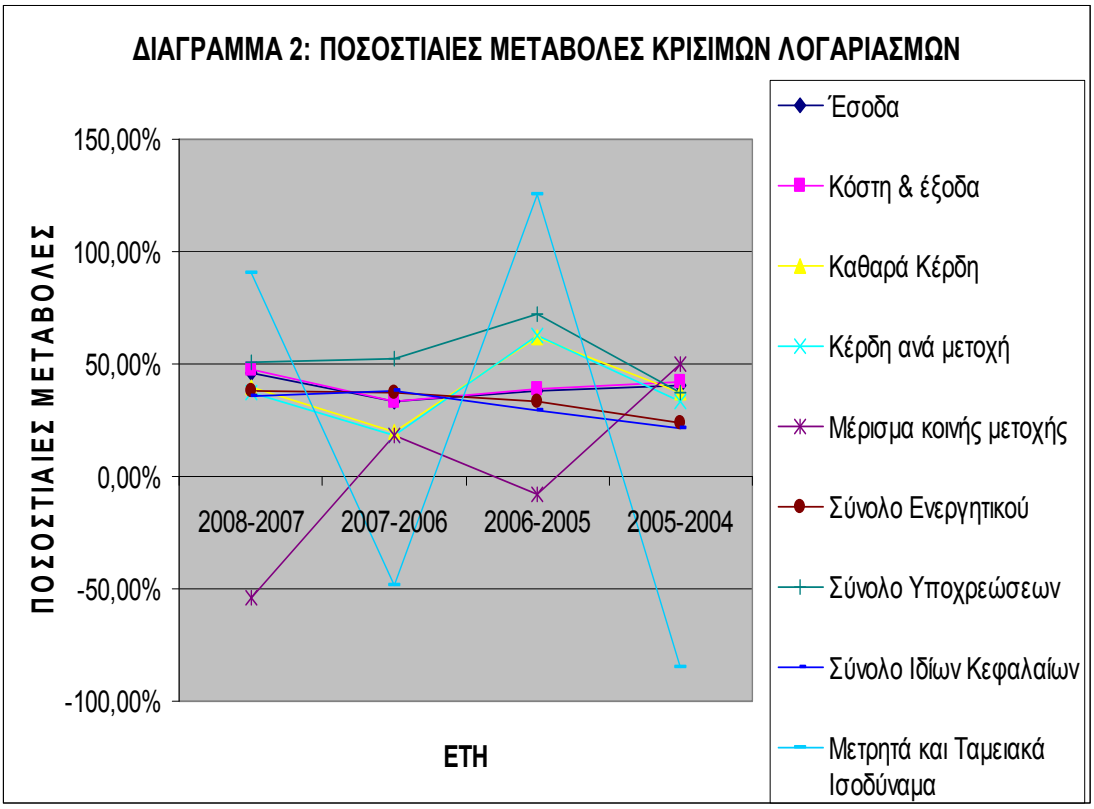

Στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 6) παρουσιάζονται οι τιμές πέντε χρηματοοικονομικών δεικτών για την αντίστοιχη χρονική περίοδο. Οι δείκτες αυτοί είναι οι ίδιοι που χρησιμοποιήθηκαν και στη μελέτη περίπτωσης της Enron[59]: το Περιθώριο Καθαρού Κέρδους, η Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων, η Αποδοτικότητα του Συνολικού Κεφαλαίου, η Κυκλοφοριακή Ταχύτητα του Ενεργητικού, ο Δείκτης Δανειακών Κεφαλαίων, καθώς η συμπεριφορά και οι τιμές τους αποτελούν ένδειξη

[59] Βλ. σελ.28 παρούσης εργασίας για τη σημασία των αριθμοδεικτών και αναλυτικότερη παρουσίαση του καθενός

«red flag» για την πορεία της επιχείρησης αλλά και την ύπαρξη παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες:	**31/1/08**	**31/3/07**	**31/3/06**	**31/3/05**	**31/3/04**
Περιθώριο Καθαρού Κέρδους (ΚΚ/Πωλήσεις)	19,50%	20,42%	22,75%	19,38%	19,75%
Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων(ΚΚ/ΣΙΚ)	22,40%	21,77%	25,08%	20,02%	17,65%
Αποδοτικότητα Συνολικού Κεφαλαίου(ΚΚ/ΣΕ)	18,59%	18,37%	21,11%	17,39%	15,67%
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Ενεργητικού (Πωλήσεις/ΣΕ)	0,9531	0,8998	0,9281	0,8976	0,7935
Δείκτης Δανειακών Κεφαλαίων(ΣΥ/ΣΕ)	17,01%	15,58%	14,05%	10,88%	9,79%

Με τη βοήθεια του Πίνακα 6 γίνεται αντιληπτό ότι η ινδική επιχείρηση πραγματοποιεί **Περιθώριο Καθαρού Κέρδους (Net Profit Margin)** που διαχρονικά ανέρχεται στο 20% κατά μέσο όρο. Αυτό σημαίνει ότι στα $100 πωλήσεων τα $20 είναι καθαρό κέρδος. Ο συγκεκριμένος δείκτης είναι πολύ σημαντικός καθώς δείχνει τη λειτουργική αποδοτικότητα της επιχείρησης, όσο πιο μεγάλες είναι οι τιμές που παίρνει τόσο πιο επικερδής είναι η επιχείρηση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η εταιρία επιτυγχάνει ικανοποιητική λειτουργική αποδοτικότητα σε σύγκριση, μάλιστα, με τις υπόλοιπες εταιρίες του κλάδου[60]. Αυτό που προβληματίζει είναι η συσχέτιση του ύψους του Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους με τα μεγέθη των Εσόδων και του Κόστους Πωλήσεων και των Λειτουργικών Εξόδων, δηλαδή κατά πόσο είναι εφικτό τα μεγέθη αυτά να αυξάνονται παράλληλα και το περιθώριο Καθαρού Κέρδους να παραμένει σταθερό στο 20%.

Ο βασικός δείκτης της κερδοφορίας της επιχείρησης είναι η **Αποδοτικότητα των Ιδίων Κεφαλαίων (Return On Equity)**. Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως το κλάσμα των

[60] Τα συγκριτικά στοιχεία του κλάδου βρίσκονται στην ιστοσελίδα http://investing.businessweek.com/research/stocks/financials/ratios.asp?ticker=SAY:US

Καθαρών Κερδών δια του Συνόλου των Ιδίων Κεφαλαίων και δείχνει το βαθμό αξιοποίησης των Ιδίων Κεφαλαίων, την ικανότητα δηλαδή της διοίκησης να αξιοποιεί τα Ίδια Κεφάλαια και να παράγει από αυτά καθαρά κέρδη. Όπως είναι εύλογο, όσο μεγαλύτερο το ποσοστό τόσο πιο αποδοτικά χρησιμοποιήθηκαν τα κεφάλαια των μετόχων και τόσο μεγαλύτερη η ικανοποίηση τους από το έργο της διοίκησης. Από τον Πίνακα 6 προκύπτει ότι ο δείκτης σημειώνει αύξηση τις τρεις πρώτες χρήσεις με αποκορύφωμα τη χρήση 2006 που ανέρχεται στο 25% ενώ τις δύο επόμενες χρήσεις πέφτει στο 18,5% περίπου. Οι τιμές του συγκεκριμένου δείκτη της ινδικής εταιρίας λαμβάνουν μια από τις πρώτες θέσεις ανάμεσα στις υπόλοιπες επιχειρήσεις του κλάδου, γεγονός που χαρακτηρίζει πολύ θετική την αποδοτικότητα και την κερδοφορία της.

Ο δείκτης της **Αποδοτικότητας του Ενεργητικού ή των Συνολικών Κεφαλαίων (Return On Assets)** είναι ο λόγος των Καθαρών Κερδών προς το Σύνολο του Ενεργητικού και δείχνει τα ποσοστιαία κέρδη που τα επενδυμένα κεφάλαια αποφέρουν στην επιχείρηση. Οι τιμές του δείκτη ακολουθούν αυτές της Αποδοτικότητας των Ιδίων Κεφαλαίων καθώς αυξάνονται μέχρι και την τρίτη χρήση, όπου η τιμή που παίρνει ο δείκτης είναι 21%, και μειώνεται την τέταρτη ανακάμπτοντας ελαφρά την τελευταία χρήση. Και για αυτό το δείκτη αποδοτικότητας η εταιρία κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις του κλάδου γεγονός που δείχνει ότι χρησιμοποιεί τα στοιχεία του ενεργητικού της αρκετά αποδοτικά.

Ο δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ενεργητικού δίνεται από το λόγο των Πωλήσεων προς το Συνολικό Ενεργητικό και παρέχει ενδείξεις για το πόσο εντατικά χρησιμοποιεί η επιχείρηση τα περιουσιακά της στοιχεία προκειμένου να πραγματοποιεί τις πωλήσεις της. Οι τιμές του δείκτη διαχρονικά συγκεντρώνονται στο 0,9 περίπου, που σημαίνει ότι μέσα σε 382 ημέρες η επιχείρηση «ανακυκλώνει», αξιοποιεί και μετατρέπει το Σύνολο του Ενεργητικού σε πωλήσεις. Γενικά, όσο πιο γρήγορα ανακυκλώνει η επιχείρηση το Ενεργητικό της, τόσο καλύτερες τιμές παίρνει ο δείκτης. Κατά την αξιολόγηση, όμως, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η φύση της επιχείρησης και να συγκρίνεται με επιχειρήσεις που παρουσιάζουν αντίστοιχα χαρακτηριστικά. Σε σύγκριση, λοιπόν, με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις του κλάδου επιτυγχάνει μεσαία επίδοση.

Ο τελευταίος δείκτης **Δανειακών Κεφαλαίων (Dept Ratio)** ανήκει στην κατηγορία δομής κεφαλαίων, υπολογίζεται από τον λόγο των Ξένων προς τα Συνολικά Κεφάλαια και δείχνει τι ποσοστό του συνόλου των κεφαλαίων ή του Ενεργητικού

αποτελούν τα ξένα κεφάλαια. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο (3.3), όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης τόσο καλύτερα για την επιχείρηση καθώς υψηλή δανειακή επιβάρυνση δείχνει ότι το Ενεργητικό χρηματοδοτείται από δανειακά κεφάλαια, γεγονός που αυξάνει την επικινδυνότητα της επιχείρησης αφού αυξάνονται τα επιτόκια δανεισμού και η πιθανότητα αδυναμίας αποπληρωμής των χρεών. Η εταιρία εμφανίζει διαχρονικά έναν αυξανόμενο δείκτη δανειακής πίεσης που όμως παραμένει σε σχετικά χαμηλές τιμές και δεν δίνει κάποια ένδειξη δυσχέρειας της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Αντιθέτως μάλιστα, ακόμη και ο δείκτης της τελευταίας χρήσης που είναι και ο υψηλότερος, εκφράζει ότι μόνο το 17% του συνόλου του Ενεργητικού χρηματοδοτείται από ξένα κεφάλαια.

Η μελέτη της ανωτέρω ανάλυσης **δεν δίνει σε γενικές γραμμές αφορμές για έντονη αμφισβήτηση της αξιοπιστίας των οικονομικών στοιχείων, όπως αντιθέτως συνέβαινε στην περίπτωση της Enron, και οι δείκτες δίνουν την εικόνα μιας αναπτυσσόμενης εταιρίας με ικανοποιητική κερδοφορία και θετική αποδοτικότητα με μη διαφαινόμενη πιθανότητα πτώχευσης.**

Η απάτη που οδήγησε στο σκάνδαλο ήταν κυρίως η εμφάνιση ταμειακών και τραπεζικών διαθεσίμων που δεν υπήρχαν. Μια ένδειξη που θα μπορούσε να προϊδεάσει τους χρήστες και ειδικότερα τους εξωτερικούς ελεγκτές για την πιθανότητα παραποίησης του συγκεκριμένου λογαριασμού αλλά και των χρεωστών και των υποχρεώσεων είναι η μεταβλητότητα των εν λόγω λογαριασμών. **Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική, πέρα από τη μελέτη της διαχρονικής μεταβολής των συνολικών μεγεθών όπως του συνολικού Ενεργητικού και Υποχρεώσεων, η διεξοδική μελέτη των λογαριασμών της κάθε κατηγορίας ξεχωριστά όπως του λογαριασμού «Πελάτες», «Αποθέματα», «Καταθέσεις όψεως», «Προμηθευτές» κλπ**. Στην ελεγκτική πρακτική βέβαια, προβλέπεται συγκεκριμένη διαδικασία εξακρίβωσης των μετρητών και των τραπεζικών καταθέσεων που δεν αφήνει περιθώρια μη εντοπισμού της απάτης.

4.4 Συνέπειες

Η αποκάλυψη ότι η τέταρτη μεγαλύτερη ινδική εταιρία σχεδιασμού λογισμικών προϊόντων έκανε για χρόνια χρήση της δημιουργικής λογιστικής για να καλύψει την προβληματική ρευστότητα της και να διογκώσει τα κέρδη της, προκάλεσε μια σειρά επιπτώσεων σε διάφορους τομείς, οι οποίες αναλύονται στη συνέχεια.

4.4.1 Διοίκηση & Εργαζόμενοι

Όσον αφορά, καταρχάς, στον ίδιο τον Πρόεδρο και ιδρυτή της εταιρίας, ο οποίος φαίνεται να έχει και πρωταρχικό ρόλο στην απάτη, μετά την επιστολή βόμβα όπου αποκάλυπτε τις λογιστικές ατασθαλίες και την εισαγγελική παρέμβαση στην υπόθεση, προφυλακίστηκε και αντιμετωπίζει πλήθος κατηγοριών μεταξύ των οποίων: απάτη, καταδολίευση, πλαστογραφία, υπεξαίρεση και inside trading στη μετοχή της Satyam[61]. Το Σεπτέμβριο του 2009 υπέστη καρδιακή προσβολή, νοσηλεύτηκε σε κλινική και επικαλούμενος προβλήματα υγείας δεν κρατείται στις φυλακές μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης. Στη φυλακή βρίσκονται και άλλα έξι στελέχη της εταιρίας τα οποία κατηγορούνται για άμεση συμμετοχή στην υπόθεση, μεταξύ των οποίων ο Γενικός Διευθυντής και αδερφός του Ramalinga Raju, Rama Raju.

Μετά τη φυλάκιση των ανωτέρω στελεχών, η ινδική κυβέρνηση διόρισε τρεις κορυφαίους επιχειρηματίες στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας, τους ανέθεσε τη διάσωση και την εξυγίανσή της και παράλληλα άρχισαν να ερευνούν την πιθανότητα εξαγοράς ή συγχώνευσης. Έπειτα από κάποιες άκαρπες προσπάθειες, η εταιρία εξαγοράστηκε από τον ινδικό όμιλο Mahindra και μετονομάστηκε σε Mahindra Satyam. Καθήκοντα νέου Προέδρου ανέλαβε ο Vineet Nayyar και Γενικός Διευθυντής ο C.P. Gurnani, οι οποίοι καταβάλουν κρίσιμες προσπάθειες να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη της αγοράς[62].

Οι απώλειες σε επίπεδο εργαζομένων δεν προκλήθηκαν από απολύσεις αλλά κυρίως από επιλογή των ίδιων των υπαλλήλων που είδαν το μέλλον της εταιρίας αβέβαιο και αναζήτησαν εργασία σε ανταγωνίστριες επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, 1.602 εργαζόμενοι τον Φεβρουάριο και 746 τον Ιανουάριο του 2009 υπέβαλαν αιτήσεις παραίτησης. Αν και η εταιρία δεν προέβη σε μαζικές απολύσεις, έθεσε σε καθεστώς ημιαπασχόλησης εκατοντάδες εργαζομένων, καθώς όμως ο χρόνος περνάει και η εταιρία σημειώνει βήματα ανάκαμψης τους επαναφέρει σταδιακά σε κανονική απασχόληση. Η νέα διοίκηση ισχυρίζεται ότι επιθυμεί τη διατήρηση του ικανού προσωπικού και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης του.

---

[61] Blakely Rhys, (Jan. 2009), "B.Ramalinga Raju, chairman of Satyam, admits £1bn fraud and quits", The Times (London*)*
http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/technology/article5469536.ece

[62] Limaye Sharang ,(June 2009),"It's official: Satyam is now Mahindra Satyam", Financial Chronicle
http://www.mydigitalfc.com/careers/it%E2%80%99s-official-satyam-now-mahindra-satyam-276

4.4.2 Μηνύσεις και Απώλεια Πελατών

Αρνητική συνέπεια για την εταιρία είναι ότι έχει να αντιμετωπίσει πλήθος μηνύσεων που υπέβαλαν οι επενδυτές που είχαν εμπιστευτεί τα κεφάλαια τους στη μετοχή της, κατηγορώντας την επιχείρηση για εξαπάτηση μετά την παραδοχή παραποίησης των οικονομικών της καταστάσεων.

Η αποκάλυψη του σκανδάλου κόστισε στην εταιρία πελάτες και κύκλο εργασιών, καθώς αρκετοί από αυτούς διέκοψαν τα συμβόλαια τους και κινήθηκαν προς ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2008 παρείχε υπηρεσίες σε 654 επιχειρήσεις και το πρώτο εξάμηνο του 2009 σε λίγο περισσότερες από 400, υπέστη δηλαδή μια μείωση 40%[63]. Πολύ αρνητική συνέπεια ήταν η ανακοίνωση της Παγκόσμιας Τράπεζας, πρώην πελάτη της εταιρίας, ότι δεν θα υπογράψει μαζί της κανένα συμβόλαιο για τα επόμενα οκτώ χρόνια. Συγκεκριμένα, η Παγκόσμια Τράπεζα ανακοίνωσε πως τρεις ινδικές εταιρίες, μεταξύ των οποίων και η Satyam, συγκαταλέγονται στη μαύρη λίστα της και έχουν αποκλεισθεί από οποιαδήποτε συναλλαγή μαζί της. Ο λόγος αποκλεισμού ήταν σύμφωνα με την τράπεζα ότι οι εταιρείες ουσιαστικά δωροδόκησαν ή επιχείρησαν να δωροδοκήσουν το προσωπικό της.

4.4.3 Κλονισμός Εμπιστοσύνης Αγορών

Όπως ήταν αναμενόμενο, η αποκάλυψη της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είχε δραματική επίπτωση στην τιμή της μετοχής της ινδικής επιχείρησης, η οποία την επομένη της ανακοίνωσης καταποντίστηκε κατά 77% στο χρηματιστήριο του Μουμπάι. Στις 10 Ιανουαρίου το 2009 η τιμή της μετοχής σημείωσε το χαμηλότερο της ρεκόρ από το 1998, στις 11,5 ρουπίες από τις 544 ρουπίες το 2008, ενώ παράλληλα στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης η αξία της άγγιξε τα $1,80 σε σύγκριση με τα $ 29,10 το 2008. Ο τίτλος της Satyam αφαιρέθηκε από το βασικό δείκτη Sensex του χρηματιστηρίου του Μουμπάι και το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ανέστειλε τη διαπραγμάτευση του ADR της ινδικής εταιρίας. Την ίδια στιγμή, η Gilford άλλαξε τη σύσταση για τη μετοχή της εταιρίας από «αγορά»(buy) σε «πώληση»(sell). Ο τραπεζικός κλάδος απέσυρε την εμπιστοσύνη του στην εταιρία, καθώς η Citigroup προχώρησε στο πάγωμα περίπου 30 λογαριασμών της Satyam προκειμένου να προστατέψει την έκθεση της στην εταιρία

[63] Heath Nick, (Aug. 2009), "Mahindra Satyam aims to 'win back everybody'", http://www.zdnetasia.com/news/business/0,39044229,62056794,00.htm

που ανέρχεται σε περίπου $70 εκατ., η Merrill Lynch (τώρα Bank of America) διέκοψε τη συνεργασία της με την ινδική εταιρία και η Credit Suisse ανέστειλε την κάλυψη στην εταιρία.

Οι δείκτες στο χρηματιστήριο της Ινδίας σημείωσαν έντονη καθοδική τάση, καθώς το μεγαλύτερο επιχειρηματικό σκάνδαλο στην ιστορία της χώρας έδιωχνε μακριά τους ξένους επενδυτές. Το σκάνδαλο προβληματίζει πολλές εταιρίες παγκοσμίως που είχαν εμπιστευτεί σημαντικά δεδομένα και συστήματα υπολογιστών σε ινδικές εταιρείες outsourcing, ενώ παράλληλα προκαλεί και ζημιά στην επιχειρηματική φήμη της χώρας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2008, όπως και το 2002, η εταιρία είχε κερδίσει το βραβείο «Golden Peacock» για την Εταιρική διακυβέρνηση σε θέματα Διαχείρισης Κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης, το οποίο και της αφαιρέθηκε «κατόπιν εορτής» καθώς η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η Satyam την παραπλάνησε με αναληθή στοιχεία[64].

4.4.4 Επιπτώσεις στην Ελεγκτική Εταιρία

Η διάσταση που πήρε η υπόθεση της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων της ινδικής εταιρίας, προκάλεσε την έντονη κριτική για την ποιότητα του έργου της ελεγκτικής της εταιρίας. Πολλές επιχειρήσεις, επιθυμώντας να μην συνδέσουν το όνομα τους με τη συγκεκριμένη ελεγκτική εταιρία, διέκοψαν τη συνεργασία μαζί της και ανέθεσαν σε ανταγωνιστές τον έλεγχο των οικονομικών τους καταστάσεων. Το ίδιο έπραξε και η Satyam αναθέτοντας σε ανταγωνιστική εταιρία την αναθεώρηση των λογαριασμών της προκειμένου να τονώσει την αξιοπιστία τους και να μειώσει την απώλεια πελατών.

Η μητρική εταιρία Price Waterhouse Coopers, που έχει την έδρα της στο Λονδίνο, σε μια προσπάθεια να αναστρέψει το αρνητικό κλίμα και να ελαχιστοποιήσει την απώλεια πελατών στην αναδυόμενη αγορά της Ινδίας, έστειλε οργανωμένο κλιμάκιο επίλεκτων επαγγελματιών ελεγκτών – λογιστών να ελέγξουν τις καταστάσεις όλων των πελατών της θυγατρικής καθώς και τις ελεγκτικές διαδικασίες που εφαρμόζει η εταιρία και να βοηθήσουν στην κατάλληλη στελέχωση της.

Οι δύο ορκωτοί που είχαν υπογράψει τις εκθέσεις ελέγχου της εταιρίας τα τελευταία επτά χρόνια, προφυλακίστηκαν με την κατηγορία της συνομωσίας σε απάτη και

[64] "Satyam stripped off Golden Peacock Global Awards",(Jan 2009), The Economic Times

περιμένουν την εκδίκαση της υπόθεσης, καθώς τους έχει αρνηθεί η δυνατότητα καταβολής εγγύησης.

4.5 Ζητήματα Εξωτερικού Ελέγχου

Όπως και στην περίπτωση της Enron, έτσι και στο σκάνδαλο της Satyam, η ελεγκτική εταιρία που είχε αναλάβει τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της ινδικής εταιρίας ήταν από τους πρώτους στους οποίους ασκήθηκε έντονη κριτική για συμμετοχή στη λογιστική απάτη. Στην υπόθεση της ινδικής εταιρίας το έργο του εξωτερικού ελέγχου είχε αναλάβει από το 2000 η Price Waterhouse, θυγατρική της PwC, της μεγαλύτερης ελεγκτικής εταιρίας και τρίτης μεγαλύτερης ιδιωτικής επιχείρησης στην Αμερική, που έχει έδρα το Λονδίνο.

Τα παγκόσμια έσοδα της ελεγκτικής εταιρίας αγγίζουν τα $28 δις από τα οποία $180 εκατ. πραγματοποιούνται στην Ινδία[65]. **Αν και προς το παρόν δεν συνεισφέρει σημαντικό ποσοστό στα παγκόσμια έσοδα της, η ινδική αγορά είναι μια αναδυόμενη οικονομία όπου κάθε χρόνο η ζήτηση ελεγκτικών υπηρεσιών σχεδόν διπλασιάζεται και γι' αυτό αποτελεί μια σημαντική αγορά για τις πολυεθνικές εταιρίες του κλάδου. Η συγκεκριμένη θυγατρική αποτελεί την πιο αναπτυσσόμενη εταιρία όλου του ομίλου της PwC ακόμη και μετά την εμπλοκή του ονόματος της στο σκάνδαλο**.

Για να αντιμετωπίσει την αρνητική διάσταση που πήρε η υπόθεση και να περιορίσει την απώλεια πελατών, η μητρική PwC έστειλε στην Ινδία ομάδα εξειδικευμένων ελεγκτών με πολύχρονη εμπειρία για να εξετάσει τις καταστάσεις όλων των πελατών τους στην χώρα. Επίσης, ενημέρωσε τους πελάτες αλλά και το επενδυτικό κοινό ότι θα διεξάγει ποιοτικό έλεγχο και επανασχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόζει η θυγατρική ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα του ελεγκτικού έργου.

Η ελεγκτική εταιρία συμπεριλήφθηκε στις έρευνες που διεξάγονται για τη διαλεύκανση της υπόθεσης και οι εκπρόσωποι της δήλωσαν ότι η εταιρία συνεργάζεται με όλους τους αρμόδιους φορείς και παρέχει οποιαδήποτε πληροφορία της ζητηθεί, παράλληλα όμως έστειλαν εσωτερική ενημέρωση σε όλο το προσωπικό

[65] Lakshman Nandini, (March 2009), "PwC India Struggles to Overcome Satyam Scandal", BusinessWeek
http://www.businessweek.com/globalbiz/content/mar2009/gb20090330_516042.htm?campaign_id=rss_daily

που απαγόρευε τη δημόσια συζήτηση του θέματος. Όπως και στην περίπτωση της Enron, ισχυρίστηκαν ότι ο έλεγχος έγινε βάσει των ελεγκτικών προτύπων και επιρρίπτουν ευθύνες στην ελεγχόμενη εταιρία για απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών και αποπροσανατολισμό του ελεγκτικού έργου.

Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος της ελεγκτικής εταιρίας παραιτήθηκε λίγες λέρες μετά τη δημοσιοποίηση του σκανδάλου ενώ ο ορκωτός που επέγραφε τις εκθέσεις ελέγχου της εταιρίας από το 2000 έως το 2007 και εκείνος που υπέγραψε την έκθεση του τελευταίου ελέγχου το 2008, αντιμετωπίζουν κατηγορίες για συμμετοχή σε απάτη και προφυλακίστηκαν μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης καθώς έχουν απορριφθεί οι αιτήσεις τους για καταβολή εγγύησης και αποφυλάκιση μέχρι την έναρξη της δίκης.

Η προσωρινή διοίκηση που τοποθετήθηκε στη Satyam από την κυβέρνηση, σε μια προσπάθεια να διαχειριστεί την κρίση κάλεσε στα γραφεία την KPMG και την Deloitte, δύο εκ των "Big 4" ελεγκτικών εταιριών να διεξάγουν έρευνα για την απάτη και να προχωρήσουν σε αναθεώρηση των παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων. Λόγω της γραφειοκρατίας του ινδικού κράτους και της ανάμειξης πολλών αρχών στην υπόθεση, ένα χρόνο μετά το σκάνδαλο, η αναθεώρηση δεν έχει γίνει ακόμη.

Το πλήγμα που δέχτηκε η ελεγκτική εταιρία, αποτέλεσε ευκαιρία για τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις να της αποσπάσουν πελάτες, σε μια αγορά που ο κύκλος εργασιών των ελεγκτικών εταιριών σημειώνει αύξηση 45% κάθε χρόνο. Τον έλεγχο της Satyam, ονομαζόμενη πλέον Mahindra Satyam, ανέλαβε τελικά η Deloitte, η οποία ασκεί τον εξωτερικό έλεγχο σε όλες τις εταιρίες του ομίλου Mahindra.

Η κριτική που ασκήθηκε στην ποιότητα του έργου της ελεγκτικής εταιρίας είναι δικαιολογημένη και έχει λογική βάση, καθώς βασικές διαδικασίες του έλεγχου θα έπρεπε να είχαν αποκαλύψει, αν όχι όλες, κάποιες τουλάχιστον από τις λογιστικές απάτες. Καταρχάς, **δημιουργείται το εύλογο ερώτημα πώς διέφυγαν από τον έλεγχο $750 εκατ. ανύπαρκτων Τραπεζικών Καταθέσεων και $290 εκατ. Ταμειακών Διαθεσίμων που αναφέρονταν στον Ισολογισμό, εφόσον η διασταύρωση των υπολοίπων με τις τράπεζες και η καταμέτρηση του ταμείου είναι απαραίτητες ελεγκτικές διαδικασίες.** Πολύ μεγάλο ελεγκτικό θέμα αποτελεί, επίσης, το γεγονός ότι η εταιρία στον Ισολογισμό της έδειχνε τεράστια αξία άυλων στοιχείων του Ενεργητικού, όπως εργατικό δυναμικό αξίας εκατομμυρίων δολαρίων, που οδηγούσαν στον οκταπλασιασμό της πραγματικής περιουσιακής κατάστασης της εταιρίας. Αυτή η πρακτική διόγκωσης της αξίας των άυλων στοιχείων χρησιμοποιείται συχνά στην Αμερική με στόχο την άνοδο της τιμής της μετοχής. Κάτι

ακόμη που διέφυγε από τους ελεγκτές είναι το γεγονός ότι στην τριμηνιαία Κατάσταση Ταμειακών Ροών του 2008 εμφανίζεται αύξηση εκροών σε τόκους σε σχέση με το 2007, η οποία αν όντως υπήρχαν τόσο υψηλά διαθέσιμα σε καταθέσεις θα έπρεπε να είναι εισροή από τόκους ανάλογου ύψους.

Το σκάνδαλο της ινδικής εταιρίας υπογραμμίζει την ανάγκη να αναβαθμιστεί το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των επιχειρήσεων γενικά αλλά και ειδικότερα των ελεγκτικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ινδία. Τα Λογιστικά Πρότυπα χρειάζονται αναθεώρηση, η εφαρμογή αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης είναι ακόμη σε πρώιμο στάδιο και ο έλεγχος των ελεγκτικών εταιριών κινείται σε χαλαρά πλαίσια. **Αρνητικά σχόλια δέχεται η στελέχωση των ελεγκτικών εταιριών καθώς η γρήγορη ανάπτυξη του κλάδου δημιούργησε πολλές κενές θέσεις εργασίας που σε πολλές περιπτώσεις στελεχώνονται από άτομα που δεν έχουν τα κατάλληλα προσόντα[66].** Έντονη είναι και η σύγκρουση συμφερόντων των ελεγκτών καθώς ο διαχωρισμός του ελεγκτικού έργου από την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, ένα μέτρο που έχει εφαρμοσθεί σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες, δεν ισχύει ακόμη στην Ινδία. **Έτσι, μεγάλο ποσοστό του κύκλου εργασιών των ελεγκτικών εταιριών της χώρας προέρχεται από συμβουλευτικές υπηρεσίες για θέματα συγχωνεύσεων/εξαγορών, αποφυγής φορολογίας, επανασχεδιασμού δραστηριοτήτων που παρέχονται παράλληλα με υπηρεσίες εξωτερικού ελέγχου[67].**

4.6 Συμπεράσματα Μελέτης Περίπτωσης

Η εταιρία σχεδιασμού λογισμικών προϊόντων αποτελούσε μια εκ των ταχύτατα αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων της Ινδίας, μιας αναδυόμενης αγοράς κυρίως λόγω του φθηνού εργατικού δυναμικού. Η γρήγορη ανάπτυξη που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ασιατική χώρα δεν της έδωσε το απαραίτητο χρονικό περιθώριο να ορίσει και να θεσμοθετήσει το οικονομικό περιβάλλον λειτουργίας των οικονομικών μονάδων της. Το αρρύθμιστο αυτό περιβάλλον και η σχετική απειρία στον τομέα του

---

[66] Chen George, (Jan. 2009),"Satyam scandal rattles confidence in accounting Big Four", http://in.reuters.com/article/innovationNews/idINTRE5072FD20090108

[67] Blakely Rhys , (Jan. 2009), "Investors raise questions over PwC Satyam audit», http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/technology/article5476010.ece

διεθνούς εμπορίου έθεσαν, ως προς ένα βαθμό, κακές βάσεις για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

Όσον αφορά στην οργάνωση και διοίκηση της συγκεκριμένης εταιρίας, η υπερβολική συγκέντρωση εξουσιών στο πρόσωπο του προέδρου και ιδρυτή R.Raju τον κατέστησε ικανό να προβεί σε δόλιες πράξεις. Προερχόμενος από αγροτική οικογένεια, κατάφερε να εξασφαλίσει μέσω υποτροφιών ένα σημαντικό μορφωτικό επίπεδο και να ιδρύσει τη δική του πολλά υποσχόμενη εταιρία. Οι προσωπικές φιλοδοξίες του όμως, και η αγάπη του για τις εκτάσεις γης, τον οδήγησαν σε λογιστικές απάτες και εξαπάτηση του επενδυτικού κοινού, που είχε εμπιστευτεί το όραμα του να ανάγει την εταιρία του σε παγκόσμια δύναμη στο χώρο της πληροφορικής. Οι θυγατρικές εταιρίες για ακόμη μία φορά έγιναν όχημα για κάλυψη των ατασθαλιών και, όπως και στην προηγούμενη μελέτη περίπτωσης, οι εσωτερικές δικλείδες ασφαλείας κρίθηκαν από ελλιπείς ως ανύπαρκτες.

Ιδιαίτερης προσοχής χρήζουν τα θέματα εταιρικής διακυβέρνησης, καθώς επιχειρήσεις όπως η Satyam, όπου η οικογενειακή διοίκηση παίζει καθοριστικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων, υπάγονται σε σοβαρούς περιορισμούς λόγω των περιορισμένων διοικητικών ικανοτήτων, της νοοτροπίας και των προσωπικών φιλοδοξιών των ιδιοκτητών τους. **Αν και η ινδική εταιρία κέρδισε το 2008 το βραβείο «Golden Peacock» για θέματα Εταιρικής Διακυβέρνησης, δεν κατάφερε να εφαρμόσει στην ουσία τις αρχές αυτές καθώς η Επιτροπή Ελέγχου, αν και απαρτιζόταν από αξιόλογα μέλη, μεταξύ των οποίων εξέχουσες προσωπικότητες του ακαδημαϊκού χώρου, δεν μπόρεσαν να διαδραματίσουν σωστά το ρόλο τους και να ασκήσουν ουσιώδη και παραγωγικό έλεγχο στη διοίκηση**[68].

Ούτε όμως και οι εξωτερικές δικλείδες ασφαλείας λειτούργησαν καθώς η θυγατρική της Price Waterhouse Coopers, που είχε αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο, απέτυχε να εντοπίσει τις λογιστικές απάτες της Satyam και προκάλεσε για ακόμη μια φορά την αμφισβήτηση της ποιότητας του έργου των εξωτερικών ελεγκτών. Επιπλέον, έφερε στην επιφάνεια τα προβλήματα που δημιουργούνται από το γεγονός ότι η γρήγορα αναπτυσσόμενη ινδική αγορά παροχής ελεγκτικών υπηρεσιών παραμένει, σε μεγάλο βαθμό, αρρύθμιστη. Μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου, η μητρική ελεγκτική εταιρία που έχει έδρα στο Λονδίνο, και ενώ κατά το προηγούμενο διάστημα αρκούνταν να επωφελείται από την εντυπωσιακή αύξηση των εσόδων από την ινδική

[68] Thakurta P., (Jan.2009), "INDIA: Satyam Scam Questions Corporate Governance" http://ipsnews.net/news.asp?idnews=45347

αγορά, έστειλε έμπειρα στελέχη στα γραφεία της θυγατρικής της να επανεξετάσουν τις οικονομικές καταστάσεις όλων των πελατών αλλά και να διεξάγουν ποιοτικό έλεγχο στις ελεγκτικές διαδικασίες που εφαρμόζει η θυγατρική. Κρίνοντας από το γεγονός ότι η ελεγκτική το εξάμηνο που πέρασε ανακοίνωσε αύξηση του προσωπικού στην Ινδία κατά 50%[69] λόγω αύξησης του κύκλου εργασιών, οι προσπάθειες της για διαχείριση της κρίσης είχαν μάλλον θετικά αποτελέσματα.

Ο ρόλος του εξωτερικού ελεγκτή σε μία οικονομία όπου η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών είναι κεφαλαιώδους σημασίας κρίνεται ιδιαίτερα σοβαρός. Ο ελεγκτής πρέπει να διακρίνεται για την επίδειξη αντικειμενικότητας, αμεροληψίας, ανεξαρτησίας και ποιότητας του έργου του. Από τη στιγμή που οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν τη βάση για την άντληση των επενδυτικών αποφάσεων, η ευθύνη της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα και αποτελεί πρόκληση για το επάγγελμα. Στην περίπτωση της ινδικής εταιρίας φαίνεται ότι το ελεγκτικό έργο δεν τελέσθηκε με τη δέουσα επιμέλεια και τον απαραίτητο επαγγελματισμό. Οι λογιστικές ατασθαλίες που επί επτά συνεχόμενα έτη έκρυβε επιμελώς ο Πρόεδρος της εταιρίας και τις οποίες κάποια στελέχη γνώριζαν θα μπορούσαν να είχαν αποκαλυφθεί εγκαίρως ως ευρήματα του ελέγχου. **Στην περίπτωση της Satyam αυτό δεν έγινε είτε επειδή το προσωπικό της ελεγκτικής εταιρίας δεν είχε την απαραίτητη εκπαίδευση και γνώση είτε επειδή θυσίασε την ποιότητα του έργου προς όφελος των οικονομικών απολαβών που προέρχονταν από τη μακροχρόνια συνεργασία σε επίπεδο εξωτερικού ελέγχου αλλά και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών**. Όποια και αν είναι η περίπτωση, με την αποκάλυψη του σκανδάλου η ελεγκτική εταιρία δέχτηκε δριμεία αμφισβήτηση από το σύνολο της οικονομικής κοινότητας και το θέμα της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων επανήλθε για ακόμη μια φορά στο προσκήνιο.

Πέρα από την ελεγκτική εταιρία, ερωτηματικά εγείρονται και για την αποτυχία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ αλλά και του Ευρωπαϊκού Χρηματιστηρίου Euronext και των λοιπών ελεγκτικών μηχανισμών, να ανακαλύψουν την κακή ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Για την εισαγωγή μιας εταιρίας, ειδικά στο Χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης, απαιτούνται πλήθος πιστοποιητικών, καθώς και αυτούσιες οι οικονομικές καταστάσεις των τελευταίων ετών οι οποίες ελέγχονται

[69] Singh Namrata, (23 June 2009), "PwC to up India staff by over 50%", Times of India http://timesofindia.indiatimes.com/Business/PwC-to-up-India-staff-by-over-50/articleshow/4689322.cms

ενδελεχώς από ειδικές ομάδες της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Καμία από αυτές τις δικλείδες ασφαλείας δεν κατάφερε να εντοπίσει τις λογιστικές απάτες, γεγονός που δείχνει ότι υπήρξε αμέλεια και στο δικό τους έργο. **Η αντίδραση τους μετά την ανακοίνωση του σκανδάλου ήταν άμεση με την αναστολή διαπραγμάτευσης της μετοχής όμως, το μέτρο αυτό ήταν κατασταλτικό και μικρής σημασίας καθώς οι επενδυτές είχαν ήδη εμπιστευτεί τις οικονομίες τους στην ινδική εταιρία της οποίας η αξιοπιστία εξασφαλιζόταν ως ένα βαθμό από την έγκριση των διεθνών χρηματιστηρίων για διαπραγμάτευση**.

Η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας μιας επιχείρησης αποτελεί μια συνηθισμένη διαδικασία που ακολουθούν όλες οι τράπεζες και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί πριν τη χορήγηση πιστώσεων στους πελάτες τους. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες εκτιμούν τη δανειακή επιβάρυνση (το ύψος του συνολικού χρέους) και τη δυνατότητα δημιουργίας μετρητών και μακροχρόνιας κερδοφορίας. Οι βασικοί επομένως δείκτες που ενδιαφέρουν τις τράπεζες είναι ο δείκτης υπερχρεώσεων και κεφαλαιακής μόχλευσης (ξένα/ίδια κεφάλαια), οι καθαρές ταμειακές ροές και η ρευστότητα της επιχείρησης. Όμως και σ' αυτή τη μελέτη περίπτωσης, η επιχείρηση χρηματοδοτούταν από πλήθος τραπεζών, οι οποίες επίσης δεν κατάφεραν να αποκαλύψουν τις λογιστικές απάτες στις οποίες επιδίδονταν τα στελέχη της ινδικής εταιρίας και το εικονικό ύψος της ταμειακής ρευστότητας.

Η εξαγορά της εταιρίας από τον ισχυρό ινδικό όμιλο της δίνει τη δυνατότητα να έχει μια δεύτερη ευκαιρία να αποδείξει ότι οι υπηρεσίες που προσφέρει και που κέρδισαν το 1/3 των εταιριών του Fortune 500 έχουν πραγματική αξία που δεν συνδέεται με την εικονική αξία που δημιούργησε ο πρόεδρος και τα στελέχη της. Ήδη, με τις ενέργειες του νέου Γενικού Διευθυντή, η εταιρία ανακτά την εμπιστοσύνη των πελατών αλλά και του προσωπικού. **Αν η νέα διοίκηση καταφέρει να εδραιώσει ισχυρές αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης που θα διασφαλίζουν τη διαφάνεια και θα ευθυγραμμίζουν τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων μερών, υπάρχει ελπίδα η εταιρία να ξεπεράσει τις συμπληγάδες του παρελθόντος**. Παράδειγμα που επαληθεύει το ρεαλιστικό της υποθέσεως αποτελεί η αμερικανική επιχείρηση Tyco όπου με την αλλαγή ΔΣ και την θέσπιση ισχυρών αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης κατάφερε να ξεπεράσει τον αρνητικό απόηχο του σκανδάλου και να ορθοποδήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ

Οι ομοιότητες που παρουσιάζουν οι μελέτες περίπτωσης της Enron και της Satyam είναι σημαντικές και αποτέλεσαν το κύριο κριτήριο για την ανάλυση και σύγκριση των συγκεκριμένων λογιστικών σκανδάλων στην παρούσα διπλωματική εργασία. Οι ομοιότητες που εντοπίστηκαν, χωρίζονται σε έξι κατηγορίες, καθεμία από τις οποίες αποτελεί ξεχωριστό υποκεφάλαιο. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής: ομοιότητες που σχετίζονται α) τα χαρακτηριστικά των οργανισμών, β) διοικητικά θέματα των δύο εταιριών, γ) τα στοιχεία της υπόθεσης, δ) το ρυθμιστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούσαν οι δύο επιχειρήσεις, ε) τους λογιστικούς χειρισμούς που μετήλθαν για την επίτευξη της λογιστικής απάτης και τέλος στ) τον εξωτερικό έλεγχο.

5.1 Χαρακτηριστικά Οργανισμών

Α. Αλματώδης ανάπτυξη

Επιχειρήσεις με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, στα πλαίσια των προσπαθειών τους να διατηρήσουν μια σταθερή αυξητική τάση των λογιστικών μεγεθών τους, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη πίεση διατήρησης των ρυθμών με συνέπεια να υιοθετούν πρακτικές που οδηγούν σε παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων[70]. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο κύκλος εργασιών και των δύο εταιριών είχε αλματώδη αύξηση την τελευταία χρήση, αγγίζοντας στην περίπτωση της Enron το 150% και στην περίπτωση της Satyam το 46,3%.

Β. Εταιρίες κολοσσοί

Με κύκλο εργασιών το 2000 $100δις, η ενεργειακή εταιρία ήταν η μεγαλύτερη εταιρία του κλάδου στον κόσμο και η έβδομη μεγαλύτερη επιχείρηση στις ΗΠΑ. Αντίστοιχα, η ινδική εταιρία με κύκλο εργασιών $2δις ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη εταιρία λογισμικού στην Ινδία.

Γ. Διακρίσεις για επιχειρηματικές πολιτικές

Και οι δύο εταιρίες είχαν λάβει πολλές διακρίσεις για τις επιδόσεις τους αλλά και τις εταιρικές πολιτικές που εφάρμοζαν. Χαρακτηριστικά, το περιοδικό Fortune απένειμε στην ενεργειακή εταιρία το βραβείο της πιο καινοτόμου επιχείρησης για έξι συναπτά έτη από το 1996 ως το 2001 και το 2000 η Financial Times την ανακήρυξε «ενεργειακή εταιρία της χρονιάς». Αντίστοιχα, το 2008 η ινδική εταιρία έλαβε την τιμητική διάκριση «Golden Peacock Award for Corporate Governance» για την

[70] Καζαντζής Χ., (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»,εκδόσεις Business Plus

παραδειγματική εφαρμογή των αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης στους τομείς της διαχείρισης κινδύνων και κανονιστικής συμμόρφωσης, όπως και το βραβείο Global HR Excellence Award – Innovative HR practices για τις πρωτοπόρες πολιτικές Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού. Αν και κάποια από αυτά ανακλήθηκαν μετά τη δημοσίευση των σκανδάλων, προκαλείται προβληματισμός για τις διαδικασίες που εφαρμόζονται κατά την απόδοση διακρίσεων από τους διάφορους οργανισμούς.

Δ. Εισηγμένες σε διεθνή χρηματιστήρια

Η Enron ήταν εισηγμένη στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ενώ η Satyam στο εθνικό χρηματιστήριο της Ινδίας, στο διεθνές χρηματιστήριο του Μουμπάι, στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και το 2008 εισήχθη και στο ευρωπαϊκό χρηματιστήριο Euronext του Άμστερνταμ. Παρ' όλους τους ελέγχους που εφαρμόζονται στις εταιρίες πριν εισαχθούν σε χρηματιστήρια τέτοιας εμβέλειας αλλά και τους συνεχείς ελέγχους που διεξάγονται κατόπιν της εισαγωγής τους από όργανα όπως η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, δεν μπόρεσαν να εντοπιστούν οι απάτες που περιείχαν οι οικονομικές καταστάσεις.

5.2 Θέματα Διοίκησης

Α. Συγκέντρωση εξουσιών

Ο Kenneth Lay ίδρυσε την Enron το 1985 και έκτοτε εκτελούσε χρέη προέδρου του ΔΣ και διευθύνοντος συμβούλου, με εξαίρεση διάστημα λίγων μηνών το 2000 όπου καθήκοντα διευθύνοντος συμβούλου ανέλαβε ο Jeffrey Skilling. Αντίστοιχα, ο Ramalinga Raju ίδρυσε τη Satyam το 1987 και διετέλεσε πρόεδρος του ΔΣ ως τις 7 Ιανουαρίου του 2009 ενώ τη θέση διευθύνοντος συμβούλου κατείχε ο αδερφός του. Ειδικά η περίπτωση του K. Lay που υπήρξε ταυτόχρονα πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος, αντιτίθεται ευθέως στις αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης που προβλέπουν διαχωρισμό των θέσεων και αρμοδιοτήτων του προέδρου και διευθύνοντος συμβούλου[71]. Όμως και την περίπτωση της Satyam, υπήρχε διάθεση συγκέντρωσης των εξουσιών αφού ο Ramalinga Raju σκοπίμως επέλεξε να τοποθετήσει τον αδερφό του στη θέση του διευθύνοντος συμβούλου και όχι κάποιο άλλο στέλεχος της επιχείρησης.

[71] Ξανθάκης Μ., Λ. Τσιπούρη & Λ. Σπανός, (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση, έννοια και μέθοδοι αξιολόγησης», εκδόσεις Παπαζήση σελ.40

Επιπρόσθετα, το κλίμα και στις δύο επιχειρήσεις είχε στοιχεία οικογενειοκρατίας, χωρίς έλεγχο αποφάσεων και ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου ήταν υποβαθμισμένος. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν από δύο πρόσωπα και δέσμευαν όλη την εταιρία. Στην περίπτωση της Satyam Γενικός Διευθυντής ήταν ο αδερφός του R.Raju ενώ η γυναίκα του και τα παιδιά του ήταν βασικοί μέτοχοι και μέλη του ΔΣ της πλειοψηφίας των θυγατρικών. Η συγκεκριμένη κουλτούρα δεν ευνοεί την δημιουργία συνθηκών διαφάνειας και παρεμποδίζει την εφαρμογή των αρχών της ΕΔ για χρηστή διοίκηση.

Β. Background & επαγγελματική πορεία προέδρων-ιθυνόντων

Κοινά στοιχεία εντοπίζονται και στην καταγωγή και μόρφωση των δύο προέδρων. Ο πρόεδρος της ενεργειακής εταιρίας γεννήθηκε σε μια μικρή πόλη του Μισούρι από οικογένεια χαμηλών οικονομικών δυνατοτήτων, απέκτησε υψηλό μορφωτικό επίπεδο και διδακτορικό στη φιλοσοφία των οικονομικών επιστημών από το πανεπιστήμιο του Χιούστον. Μάλιστα, για κάποιο διάστημα διετέλεσε και βοηθός καθηγητή στο George Washington University[72].Ο πρόεδρος της Satyam προέρχεται από φτωχή αγροτική οικογένεια, παιδί με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με MBA στο πανεπιστήμιο του Οχάιο και παρακολούθησε μετεκπαιδευτικά προγράμματα στα πανεπιστήμιο του Harvard[73].

Ομοιότητα υπάρχει και στην γρήγορη επαγγελματική εξέλιξη και των δύο προέδρων, κατά τη διάρκεια της οποίας τους απονεμήθηκαν πλήθος βραβείων, μεταξύ των οποίων τα Houston Business Man of the Year και Chief Executive Officer από το Wall Street Transcript για τον Kenneth Lay της Enron και τα Award Ernst & Young Entrepreneur of the Year Services Award 1999, Dataquest IT Man of the Year Award 2000, Asia Business Leader Award 2002, Ernst & Young Entrepreneur of the Year 2007 για τον Ramalinga Raju της Satyam.

Τέλος, σύμπτωση και ομοιότητα αποτελεί το γεγονός ότι και οι δύο πρώην πρόεδροι υπέστησαν καρδιακό επεισόδιο μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου που ήταν η αιτία ο K. Lay να φύγει από τη ζωή και ο R. Raju να αποφυλακιστεί για λόγους υγείας, αναρρώνοντας πλέον στην οικία του και περιμένοντας την έκβαση της δίκης.

Γ. Αναποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος

Και στις δύο μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, εντοπίζονται προβλήματα στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Καταλυτική ήταν η ανεπάρκεια χρηματοοικονομικών και λογιστικών μέτρων ελέγχου (controls), αφού

[72] http://en.wikipedia.org/wiki/Kenneth_Lay
[73] http://www.mapsofindia.com/who-is-who/business-economy/ramalinga-raju.html

και τα δύο σκάνδαλα αφορούσαν απάτες οικονομικού περιεχομένου. Και οι δύο εταιρείες συστηματικά αλλοίωναν τις λογιστικές και οικονομικές καταστάσεις τους με σκοπό την ανακοίνωση πλασματικών και «φουσκωμένων» κερδών, παραπλανώντας έτσι τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders). Το σύστημα Διαχείρισης Κινδύνων αποδείχτηκε αναποτελεσματικό και στις δύο περιπτώσεις, καθώς δεν κατάφερε να αποτρέψει ή έστω να εντοπίσει τις λογιστικές απάτες. Η παρουσία προληπτικών, εντοπιστικών και διορθωτικών μέτρων ελέγχου θα είχε ως αποτέλεσμα να προληφθούν οι προσπάθειες οικονομικής απάτης, να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των προληπτικών μέτρων ελέγχου και τέλος, να διορθωθούν τα ανεπιθύμητα συμβάντα και σφάλματα.

Δ. Προειδοποιήσεις από whistleblowers για τη λογιστική απάτη

Αξιοσημείωτη ομοιότητα και των δύο μελετών περίπτωσης είναι η ύπαρξη whistleblowers που προσπάθησαν να ενημερώσουν τη διοίκηση για κάποιες παρανομίες που είχαν διαπιστώσει. Η πολιτική διαχείρισης παραπόνων και καταγγελιών (whistle blowing policy) εντάσσεται στο πλαίσιο της Εταιρικής Διακυβέρνησης, προβλέπεται από τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές και έχει τόσο αποτρεπτικό όσο και ανιχνευτικό ρόλο ως προς την απάτη. Στοχεύει να ενθαρρύνει και να επιτρέψει στο προσωπικό να εκφράζει τις ανησυχίες του και να καταγγέλλει σοβαρά παραπτώματα, όπως οικονομικά αδικήματα, παραβιάσεις του νόμου, κακής ή άνισης μεταχείρισης και παραβιάσεις των αρχών, των πολιτικών και του κώδικα δεοντολογίας της επιχείρησης.

Στην περίπτωση της ενεργειακής εταιρίας, η Sherron Watkins, αντιπρόεδρος εταιρικής ανάπτυξης της εταιρίας και ασκούμενη λογίστρια, προειδοποίησε τον ιδρυτή και πρόεδρο της Enron τον Αύγουστο του 2001 ότι υπήρχε πιθανότητα η επιχείρηση να καταρρεύσει μετά από πολλαπλές λογιστικές ατασθαλίες που είχε εντοπίσει. Εξέφρασε την ανησυχία της για «το πέπλο μυστικότητας» που περιέβαλε τις λογιστικές πρακτικές της εταιρίας, όμως η προειδοποίηση της αγνοήθηκε.

Στην περίπτωση της ινδικής εταιρίας, πρώην υπάλληλος της εταιρίας έστειλε email σε ανεξάρτητο μέλος της Επιτροπής Ελέγχου προειδοποιώντας τον ότι δεν υπάρχουν τα διαθέσιμα τα οποία η εταιρία ισχυρίζεται ότι έχει, προτείνοντας του να τα διασταυρώσει με τα τραπεζικά ιδρύματα. Το μέλος της Επιτροπής Ελέγχου το επικοινώνησε και σε άλλα ανεξάρτητα μέλη και η ενημέρωση έφτασε μέχρι και στον πρόεδρο, ο οποίος ουσιαστικά δεν είχε άλλη επιλογή από το να αποκαλύψει την λογιστική απάτη. Σημειώνεται ότι η Satyam ήταν από τις πρώτες εισηγμένες της

Ινδίας που είχαν θεσπίσει πολιτική προστασίας των whistleblowers, μόλις το 2005, κίνηση που αποδείχτηκε εξαιρετικής σημασίας.

Ε. Επιτροπές ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) έχει ως βασικό έργο της τη συνδρομή στο Διοικητικό Συμβούλιο για την εκπλήρωση της εποπτικής του ευθύνης όσον αφορά στη διαδικασία οικονομικής πληροφόρησης και ενημέρωσης, στη συμμόρφωση της εταιρίας με το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας, στη διαδικασία του συστήματος ελέγχου και στην άσκηση της εποπτείας επί της ελεγκτικής λειτουργίας. Σύμφωνα με μελέτη των Abbot, Parker και Peters η ανεξαρτησία των μελών της Επιτροπής Ελέγχου και η οικονομική γνώση των μελών λειτουργούν κατασταλτικά στην εμφάνιση παραποιημένων καταστάσεων[74].

Οι Επιτροπές Ελέγχου και των δύο περιπτώσεων απαρτίζονταν από αξιόλογα και επιφανή άτομα, φαινομενικά ανεξάρτητα, με οικονομική εκπαίδευση και εξειδίκευση, κάποια από τα οποία είχαν μεγάλη εμπειρία στον επιχειρηματικό χώρο, που παρόλα αυτά απέτυχαν να διαδραματίσουν σωστά το ρόλο τους. Στην περίπτωση της Enron προκύπτουν θέματα ανεξαρτησίας των μελών, καθώς η εταιρία έκανε μεγάλες χορηγίες στα εκπαιδευτικά ιδρύματα στα οποία δίδασκαν τα μέλη της Επιτροπής της, αλλά και στις εταιρίες που διηύθυναν κάποια από τα μέλη της. Στην περίπτωση της Satyam, τα τρία ανεξάρτητα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου δεν συμμετείχαν σε όλα τα συμβούλια και δεν έγειραν ερωτήσεις στη διοίκηση για τα πεπραγμένα της, καθώς συμμετείχαν παράλληλα και σε επιτροπές άλλων εταιριών.

ΣΤ. Πίεση ικανοποίησης των προσδοκιών

Η πίεση προς ανταπόκριση στις προσδοκίες των επενδυτών, των κεφαλαιαγορών και των χρηματοοικονομικών αναλυτών αποτελεί ένα ακόμη κοινό στοιχείο των δύο περιπτώσεων. Αποτυχία επίτευξης των παραπάνω προσδοκιών μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντική πτώση της τιμής της μετοχής των εταιριών. Έτσι, οι διοικήσεις τους σε μια προσπάθεια να ανταποκριθούν στις εκτιμήσεις της αγοράς και μη μπορώντας να το επιτύχουν με τη νόμιμη διαδικασία, επεδίωξαν την ικανοποίηση τους με ανειλικρινείς και πλασματικές οικονομικές καταστάσεις.

5.3 Στοιχεία Υπόθεσης

[74] Abbott Lawrence, Susan Parker & Gary F. Peters, (2002), "Audit Committee Characteristics and Financial Misstatement: A Study of the Efficacy of Certain Blue Ribbon Committee Recommendations", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm? abstract_id =319125

Α. Πολύχρονη παραποίηση οικονομικών καταστάσεων

Η βασική ομοιότητα των δύο σκανδάλων εντοπίζεται στο είδος της απάτης που διέπραξαν που ήταν η πολύχρονη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων τους. Οι πρακτικές μπορεί να διέφεραν σε κάποιο βαθμό αλλά το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο, η διαστρεβλωμένη εικόνα που σχημάτιζαν τα ενδιαφερόμενα μέρη για την περιουσία και κερδοφορία των επιχειρήσεων. Η Enron οδηγήθηκε στην πτώχευση όταν ο τύπος άρχισε να εγείρει ερωτηματικά για την πραγματική πορεία της εταιρίας, ενώ στην περίπτωση της Satyam ο ίδιος ο πρόεδρος αναγκάστηκε να παραδεχτεί, ύστερα από εσωτερική διαρροή, ότι τα τελευταία επτά έτη παραποιούσε τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρίας.

Β. Εμπλοκή μεγάλης ελεγκτικής εταιρίας

Πολύ σημαντικό κοινό χαρακτηριστικό για την παράλληλη μελέτη των υποθέσεων, αποτελεί η εμπλοκή μεγάλης ελεγκτικής εταιρίας που απέτυχε να διαδραματίσει σωστά το ελεγκτικό έργο και να διασφαλίσει την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων, συναινώντας έτσι στο λογιστικό έγκλημα.

Γ. Άκαρπη προσπάθεια συγχώνευσης-εξαγοράς πριν την αποκάλυψη του σκανδάλου

Λίγο πριν την αποκάλυψη των σκανδάλων οι δύο εταιρίες επιχείρησαν να επιτύχουν συγχώνευση με άλλες εταιρίες. Ο ενεργειακός κολοσσός προσπάθησε απεγνωσμένα να επιτύχει εξαγορά από μια μικρότερη, συναφούς αντικειμένου εταιρία, την Dynegy με τη μέθοδο του λευκού ιππότη, προσπάθεια που απέτυχε εξανεμίζοντας όποια ελπίδα για διάσωση της εταιρίας. Η ινδική εταιρία επιχείρησε να απορροφήσει την Mayatas, που όπως αποκαλύφθηκε ανήκε στον γιό του ιδρυτή και προέδρου, κίνηση που πυροδότησε τις υποψίες για στρεβλή διοίκηση της επιχείρησης.

Δ. Πλουτισμός εμπλεκόμενων στελεχών και συγγενικών τους προσώπων

Η πρώην και η νυν σύζυγος του Γενικού Διευθυντή Παραγωγής της Enron απέκτησαν περιουσία εκατομμυρίων δολαρίων πουλώντας μετοχές της εταιρίας που κατείχαν, λίγο πριν την αποκάλυψη του σκανδάλου. Η σύζυγος του Οικονομικού Διευθυντή της Enron, επίσης υπάλληλος της εταιρίας, αποκαλύφθηκε ότι ήταν μπλεγμένη στο σκάνδαλο και ότι μαζί με τον Fastow απέκτησαν αξιοσημείωτη περιουσία μέσα σε λίγα χρόνια. Συγκεκριμένα, ο Fastow πραγματοποίησε $30 εκατ. κέρδη από τις επενδύσεις στις SPVs που επέβλεπε. Επίσης, πολλοί από τους φίλους του αποκόμισαν τεράστια κέρδη υπό τις οδηγίες του.

Αντίστοιχα, η οικογένεια του ιδρυτή και πρώην προέδρου της Satyam βρέθηκε με αχανείς εκτάσεις γης στη Νότια Ινδία, οι οποίες όπως αποκαλύπτεται αποκτήθηκαν με χρήματα που υπεξαιρούσαν από την εταιρία. Επιπλέον, στην οικογένεια του ανήκαν πολλές από τις θυγατρικές και συνδεδεμένες επιχειρήσεις που χρησιμοποιούνταν για να καλύπτονται οι λογιστικές απάτες της Satyam ενώ η σύζυγος του ήταν μέλος στο ΔΣ σε δεκαπέντε από τις επιχειρήσεις αυτές.

Ε. Μηνύσεις επενδυτών

Αρνητική συνέπεια για τις δύο εταιρίες ήταν ότι αντιμετώπισαν πλήθος μηνύσεων από τους επενδυτές που είχαν εμπιστευτεί τα κεφάλαια τους στις μετοχές τους, κατηγορώντας τις επιχειρήσεις για εξαπάτηση, μετά την αποκάλυψη των σκανδάλων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων τους. Στην περίπτωση της Enron μηνύσεις δέχτηκαν και κάποια πιστωτικά ιδρύματα, όπως οι Citigroup και J. P. Morgan, για την πλημμελή προστασία των επενδυτών.

Στ. Απώλειες για τον τραπεζικό κλάδο

Ο χρηματοπιστωτικός κλάδος υπέστη απώλειες και στις δύο περιπτώσεις, καθώς οι δραστηριότητες των δύο εταιριών είχαν χρηματοδοτηθεί σε μεγάλο μέρος από πιστωτικά ιδρύματα των οποίων οι απαιτήσεις πλέον κρίνονταν επισφαλείς. Πέρα από αυτό, στην περίπτωση της ενεργειακής εταιρίας οι απώλειες αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο με τα ποσά των αποζημιώσεων που κλήθηκαν να καταβάλλουν τα εν λόγω ιδρύματα για την πλημμελή προστασία των επενδυτών. Στην περίπτωση της ινδικής εταιρίας, τα συνεργαζόμενα πιστωτικά ιδρύματα απέσυραν την εμπιστοσύνη τους στην εταιρία διακόπτοντας τη συνεργασία τους και αναστέλλοντας την κάλυψη τους.

Ζ. Κλυδωνισμός χρηματιστηρίων

Όπως ήταν αναμενόμενο, η αποκάλυψη της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είχε δραματική επίπτωση στην τιμή της μετοχής των επιχειρήσεων που εμπλέκονταν στα σκάνδαλα. Μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου της Enron δημιουργήθηκε έντονο κλίμα αμφιβολίας και αμφισβήτησης των θεσμών, καθώς αποδείχτηκε ότι, εν τέλει, οι επενδυτές ήταν απροστάτευτοι απέναντι στα μεγαλεπήβολα σχέδια των οργανισμών και των διοικήσεων τους. Το κλίμα αυτό οδήγησε στον κλυδωνισμό του χρηματιστηρίου της Ν. Υόρκης, οι τιμές των μετοχών πολλών εταιριών που σχετίζονταν με το σκάνδαλο κατρακύλησαν παρασύροντας μαζί τους και τους γενικούς δείκτες. Ο δείκτης Nasdaq είχε χάσει το 37% της αξίας του από τις αρχές του έτους, ενώ η κρίση μεταφέρθηκε και στα χρηματιστήρια της

Ευρώπης με τον δείκτη FTSE 100 του χρηματιστηρίου του Λονδίνου να χάνει το 26% της αξίας του. Στην περίπτωση της ινδικής επιχείρησης, την επομένη μέρα της ανακοίνωσης του σκανδάλου η μετοχή της καταποντίστηκε κατά 77% στο χρηματιστήριο του Μουμπάι. Ο τίτλος της αφαιρέθηκε από το βασικό δείκτη Sensex του χρηματιστηρίου του Μουμπάι και το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ανέστειλε τη διαπραγμάτευση του ADR της ινδικής εταιρίας. Οι δείκτες στο χρηματιστήριο της Ινδίας σημείωσαν έντονη καθοδική τάση, καθώς το μεγαλύτερο επιχειρηματικό σκάνδαλο στην ιστορία της χώρας έδιωχνε μακριά τους ξένους επενδυτές.

5.4 Ρυθμιστικό Περιβάλλον

Α. Έλλειψη ρυθμίσεων περί εταιρικής διακυβέρνησης

Η έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης απέκτησε ιδιαίτερη σημασία και μπήκε στο επίκεντρο των συζητήσεων στις αρχές της δεκαετίας, ειδικά μετά το πλήθος των σκανδάλων που ξέσπασαν εκείνη την περίοδο. Την εποχή που μεσουράνησε η Enron δεν είχαν ενσωματωθεί οι αρχές της ΕΔ στην αμερικανική νομοθεσία και οι όποιες πρακτικές είχε εφαρμόσει η επιχείρηση από μόνη της, όπως τη λειτουργία Επιτροπής Ελέγχου, τη θέσπιση Κώδικα Ηθικής, είχαν ως στόχο να δημιουργηθεί η εικόνα μιας πρωτοπόρου επιχείρησης που ενδιαφέρεται για τη διασφάλιση της διαφάνειας στις εργασίες της, και να προσελκύσουν επενδυτές. Από την άλλη πλευρά, η Satyam δραστηριοποιούταν σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου η ΕΔ είχε μέγιστη σημασία αλλά σε ένα εθνικό περιβάλλον και μια οικονομία που μόλις αναδυόταν και, ουσιαστικά, είχε άλλα προβλήματα να αντιμετωπίσει και να ρυθμίσει. Επομένως, το εθνικό περιβάλλον ήταν σχετικά αρρύθμιστο ως προς θέματα ΕΔ και οι προσπάθειες της να εφαρμόσει τις βέλτιστες πρακτικές ΕΔ ήταν μάλλον θέμα τυπικό που θα την έκανε ανταγωνιστική στο διεθνές περιβάλλον και θα την αναδείκνυε πρωτοπόρο στην εσωτερική αγορά.

Β. Ξεπερασμένα λογιστικά πρότυπα

Όταν το πλαίσιο των λογιστικών κανόνων αφήνει κενά στις ρυθμίσεις του ή ρυθμίζει με ασάφεια κάποια λογιστικά θέματα, τότε δημιουργείται πρόσφορο έδαφος στις διοικήσεις των επιχειρήσεων να προχωρήσουν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων τους. Αρρύθμιστα θέματα και ασάφειες υπήρχαν στα λογιστικά πρότυπα που εφάρμοζαν και οι δύο εταιρίες. Επί παραδείγματι, η μορφή που είχαν τα λογιστικά πρότυπα των ΗΠΑ την περίοδο που εξελισσόταν η υπόθεση της Enron, δεν

ρύθμιζε επαρκώς επίμαχα λογιστικά θέματα που είχαν προκύψει σχετικά με τις Οντότητες Ειδικού Σκοπού. Συγκεκριμένα, υπήρχε μια ρύθμιση που επέτρεπε σε μια εταιρία να μη συμπεριλαμβάνει στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της μια SPE με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 3% του κεφαλαίου της κατέχεται από τρίτους. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του ΄90, πολλές εταιρίες εκμεταλλεύτηκαν αυτές τις λογιστικές οδηγίες ώστε να μεταφέρουν τεράστια ποσά από τις υποχρεώσεις τους σε εταιρίες που δεν συμπεριλαμβάνονταν στον ενοποιημένο ισολογισμό τους[75]. Παρόμοια προβλήματα με τη λογιστική αντιμετώπιση των offshore και των SPEs υπήρχαν και στα λογιστικά πρότυπα που εφάρμοζε η Satyam για τις οικονομικές καταστάσεις που καταρτίζονταν σε εθνικό επίπεδο.

Γ. Αδυναμία τραπεζικού συστήματος να εντοπίσει τις απάτες

Τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν ένα σύνθετο ρόλο στο οικονομικό περιβάλλον καθώς πέρα από τη βασική τους λειτουργία που είναι η χρηματοδότηση της οικονομίας, αποτελούν έναν επιπλέον ελεγκτή των οικονομικών καταστάσεων των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων. Στις δύο περιπτώσεις λογιστικών σκανδάλων, οι συνεργαζόμενες τράπεζες δεν κατάφεραν να ανακαλύψουν τις λογιστικές ατασθαλίες των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα και οι ίδιες να υποστούν ζημίες από τη μη κάλυψη των απαιτήσεων τους αλλά και να αποτύχουν να προστατέψουν να ενδιαφερόμενα μέρη. Μάλιστα, στην περίπτωση της Enron κάποιες συνεργαζόμενες τράπεζες δέχτηκαν μηνύσεις για πλημμελή προστασία των επενδυτών.

Δ. Αδυναμία εκτίμησης χρηματοοικονομικών αναλυτών

Άλλη μια δικλείδα ασφαλείας των ενδιαφερομένων μερών για την ποιότητα των στοιχείων που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις είναι οι αναλύσεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών. Και στις δύο περιπτώσεις, αυτή η δικλείδα ασφαλείας δεν λειτούργησε. Στην υπόθεση της Enron, όπως αποδείχτηκε σε ανωτέρω κεφάλαιο (3.3), με μια βασική χρηματοοικονομική ανάλυση εγείρονταν αμφιβολίες για την ποιότητα των λογιστικών μεγεθών και την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Παρόλα αυτά, οι αναλυτές άργησαν να αναγνωρίσουν τα «red flags» και μόνο λίγο πριν την πτώχευση κατάφεραν να εντοπίσουν ότι η εταιρία διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο πτώχευσης. Ακόμη όμως και τότε, δεν δημοσιοποίησαν την πληροφορία, δίνοντας σύσταση για αγορά μετοχής ενώ μεταξύ τους την χαρακτήριζαν σκουπίδι. Ομοίως και στην περίπτωση της Satyam, κατάφεραν να

[75] Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

εκτιμήσουν την πραγματική κατάσταση της επιχείρησης ελάχιστο διάστημα πριν την αποκάλυψη της απάτης από τον ίδιο τον πρόεδρο της.

Ε. Άτονη δραστηριότητα Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κάθε χώρας είναι επιφορτισμένη με τη διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, τον περιορισμό του συστημικού κινδύνου και την προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας. Την περίοδο που ξέσπασε το σκάνδαλο της Enron, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ ήταν υποχρηματοδοτούμενη και ο ρόλος της στη ρύθμιση της λειτουργίας των αγορών ήταν περιορισμένος. Ο ελεγκτικός κλάδος είχε μείνει σχετικά ανέλεγκτος και δεν είχε καν περιορίσει τη δυνατότητα των ελεγκτικών εταιριών να παρέχουν ταυτόχρονα και άλλες υπηρεσίες πέρα από ελεγκτικές στον ίδιο πελάτη. Το ίδιο συνέβη και στην Ινδία, όπου η σημασία του συγκεκριμένου θεσμού δεν έχει ακόμη τη θέση που επιβάλλει η απρόσκοπτη λειτουργία των αγορών. Ο υποτονικός ρόλος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς συμβάλει θετικά στην εμφάνιση φαινομένων οικονομικών απατών.

ΣΤ. Πρωτοβουλίες εκ των υστέρων για αναμόρφωση νομοθετικού πλαισίου

Τα δύο πολύκροτα σκάνδαλα κατέδειξαν την άμεση ανάγκη για αναμόρφωση των νομοθετικών πλαισίων που ρύθμιζαν τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Αξιοσημείωτη προσπάθεια έγινε στις ΗΠΑ με τη θέσπιση του Sarbanes- Oxley Act καθώς εισήγαγε ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης, προσπάθησε να οριοθετήσει την εξουσία της διοίκησης και να ρυθμίσει το πλαίσιο λειτουργίας των ελεγκτικών εταιριών. Παράλληλα υπήρξε έντονη προσπάθεια και σε ευρωπαϊκό επίπεδο να ρυθμιστούν αντίστοιχα θέματα με την έκδοση μια σειράς κανονισμών και οδηγιών από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μετά την υπόθεση της Satyam, έχει ξεκινήσει και στην Ινδία προσπάθεια νομοθετικής αναμόρφωσης του πλαισίου λειτουργίας των επιχειρήσεων, και ειδικά των ελεγκτικών εταιριών. Μερικά από τα προτεινόμενα μέτρα είναι η διενέργεια ποιοτικού ελέγχου στις ελεγκτικές εταιρίες και η απαγόρευση της ταυτόχρονης παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών. Τα αποτελέσματα της όλης προσπάθειας θα φανούν τα επόμενα χρόνια.

5.5 Λογιστικοί Χειρισμοί

Ομοιότητες εντοπίζονται και στους λογιστικούς χειρισμούς που μετήλθαν οι υπεύθυνοι για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων των δυο επιχειρήσεων. Οι χειρισμοί αυτοί, στην πλειοψηφία τους, χρησιμοποιούνται ευρέως στις λογιστικές

απάτες και περιλαμβάνονται στην περιγραφή των τεχνικών αλλοίωσης λογιστικών μεγεθών όπως περιγράφηκαν στην αρχή της παρούσης εργασίας[76].

Οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για την ωραιοποίηση του Ισολογισμού και της περιουσιακής κατάστασης των εταιριών ήταν η μείωση των υποχρεώσεων, η αύξηση των απαιτήσεων, η υπερτίμηση των άυλων στοιχείων του ενεργητικού, όπου στην περίπτωση της Satyam οδήγησε σε οκταπλασιασμό της πραγματικής αξίας του Ενεργητικού. Επιπλέον, η ρευστότητα που υπολογιζόταν βάσει των οικονομικών καταστάσεων κάθε εταιρίας ήταν πλασματική, λόγω των παραποιημένων κονδυλίων που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό της. Ειδικά στην υπόθεση της Satyam, η ταμειακή και τραπεζική ρευστότητα ήταν υπερτιμημένες κατά $1,04 δις.

Τα Έσοδα που παρουσιάζονταν στις Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσεως ήταν εικονικά και για να επιτύχουν τη διόγκωση τους, κατέγραφαν έσοδα από μελλοντικά συμβόλαια παροχής υπηρεσιών. Η τεχνική αυτή, γνωστή και ως market to market accounting, χρησιμοποιήθηκε στο έπακρο από τη διοίκηση της Enron. Οι διοικήσεις και των δύο εταιριών καταχράστηκαν τους θεσμούς των θυγατρικών, offshore εταιριών και των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού, μεταφέροντας ζημίες των μητρικών εταιριών και διενεργώντας αδιαφανείς συναλλαγές μαζί τους, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τεχνηέντως τα αποτελέσματα. Τέλος, για να δυσκολέψουν ακόμη περισσότερο κάθε προσπάθεια ανάλυσης και εντοπισμού των ατασθαλιών, έκαναν χρήση της τεχνικής των ακατάλληλων γνωστοποιήσεων, ειδικά όσον αφορά στις συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, για τις οποίες επικρατούσε πλήρη αδιαφάνεια.

5.6 Εξωτερικός Έλεγχος

Α. Εμπλεκόμενες ελεγκτικές εταιρίες δυο εκ των big 5

Κοινό Χαρακτηριστικό στοιχείο και των δύο λογιστικών σκανδάλων είναι ότι εμπλεκόμενες ελεγκτικές εταιρίες είναι δύο εκ των πρώην «Big 5». Συγκεκριμένα, ελεγκτής της Enron ήταν η Arthur Andersen, η οποία το 2002 πραγματοποίησε τζίρο $9,3 δις και απασχολούσε 85.000 υπαλλήλους παγκοσμίως ενώ ελεγκτής της Satyam ήταν η Price Waterhouse, θυγατρική της Price Waterhouse Coopers, της μεγαλύτερης ελεγκτικής εταιρίας και της τρίτης μεγαλύτερης επιχείρησης στην Αμερική που απασχολεί παγκοσμίως 163.000 εργαζομένους και το 2009 ο κύκλος εργασιών της

[76] Βλ. κεφάλαιο 1.3

ανήλθε σε $26 δις. Το γεγονός ότι δύο εκ των μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιριών ενεπλάκησαν σε ελεγκτικά σκάνδαλα, προκαλεί ιδιαίτερο προβληματισμό για την ποιότητα του έργου των εξωτερικών ελεγκτών και την προστασία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) από τις αποφάσεις της διοίκησης.

Β. Σύγκρουση συμφερόντων και θέματα ανεξαρτησίας

Σημαντική ομοιότητα των δύο υποθέσεων στο θέμα του εξωτερικού ελέγχου είναι η ταυτόχρονη παροχή ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρίες. Το ζήτημα αυτό έχει γίνει αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων και πλέον στην πλειοψηφία των ανεπτυγμένων οικονομιών έχει απαγορευτεί η παράλληλη με τον εξωτερικό έλεγχο παροχή κάθε είδους συμβουλευτικών υπηρεσιών. Την περίοδο που μεσουρανούσε η Enron δεν είχε γίνει κάποια αντίστοιχη ρύθμιση και είναι χαρακτηριστικό ότι από τα $52 εκατ. που πλήρωνε η Enron στην Arthur Andersen μόνο τα $25 εκατ. αφορούσαν τη διενέργεια του εξωτερικού ελέγχου. Αναμενόμενο ήταν να υπάρξει τεράστια σύγκρουση συμφερόντων για την Arthur Andersen, καθώς η ενεργειακή εταιρία ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος πελάτης της, γεγονός που η διοίκηση της Enron εκμεταλλευόταν στο έπακρο για να επιβάλει τις επιθυμίες της στους ελεγκτές. Περιστασιακά μάλιστα, ανέθετε έργα σε άλλες ελεγκτικές εταιρίες ώστε να δημιουργεί στην Andersen κλίμα ανασφάλειας και φόβου αντικατάστασης.

Αρρύθμιστη ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα ήταν και η ελεγκτική αγορά της Ινδίας με την Price Waterhouse να παρέχει στη Satyam παράλληλα και συμβουλευτικές υπηρεσίες για θέματα όπως εξαγορές & συγχωνεύσεις, ελαχιστοποίηση φορολογικών υποχρεώσεων κ.α.

Γ. Πλημμέλεια στο ελεγκτικό έργο, λάθη και παραλείψεις

Αδιαμφισβήτητα, όταν λογιστικές απάτες τέτοιου μεγέθους δεν αποκαλύπτονται από τους εξωτερικούς ελεγκτές, υπάρχει πλημμέλεια στο ελεγκτικό έργο. Τα βασικότερα λάθη που καταλογίστηκαν στην Andersen ήταν ο μη επαγγελματικός ελεγκτικός χειρισμός των οντοτήτων ειδικού σκοπού, η μη διενέργεια εκτεταμένου ελέγχου των θυγατρικών και η καταστροφή των εγγράφων που σχετίζονταν με τον έλεγχο της ενεργειακής εταιρίας. Στην περίπτωση της Price Waterhouse, εγείρονται ερωτηματικά για θέματα όπως ο αναποτελεσματικός έλεγχος των ταμειακών και τραπεζικών διαθεσίμων που δεν κατάφερε να αποκαλύψει τα παραποιημένα μεγέθη και η παρουσία στον Ισολογισμό άυλων στοιχείων του Ενεργητικού σε εμφανώς διογκωμένες αξίες, όπως εργατικό δυναμικό αξίας εκατομμυρίων δολαρίων, που

οδηγούσαν στον οκταπλασιασμό της πραγματικής περιουσιακής κατάστασης της εταιρίας.

Δ. Μακροχρόνια ανάθεση εξωτερικού ελέγχου στην ίδια ελεγκτική εταιρία

Η μακροχρόνια διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου από την ίδια ελεγκτική εταιρία είναι ακόμη ένα κοινό στοιχείο των δύο case studies. Η Arthur Andersen ήταν υπεύθυνη για τον εξωτερικό έλεγχο της Enron για δώδεκα συναπτά έτη και αντίστοιχα η Price Waterhouse για τον εξωτερικό έλεγχο της Satyam για επτά έτη. Υπάρχει διχογνωμία ανάμεσα στη σχέση της χρονικής διάρκειας της θητείας της ελεγκτικής εταιρίας και την ποιότητα του ελέγχου. Οι μελέτες των Garcello & Nagy (2004)[77] & Ghosh & Moon (2003)[78] καταλήγουν σε θετική σχέση ποιότητας-θητείας ενώ Davis et al[79] (2000), θεωρώντας ως μικρή θητεία συνεργασία μέχρι τριών ετών και μεγάλη άνω των εννέα, καταλήγουν σε αρνητική σχέση. Όπως αποδείχτηκε και στα δύο υπό εξέταση ελεγκτικά σκάνδαλα, η μακροχρόνια σχέση συνεργασίας είχε αρνητική συσχέτιση με την ποιότητα του ελεγκτικού έργου.

Ε. Κοινή δικαιολογία ελεγκτών για την αποτυχία του ελεγκτικού έργου

Όπως ήταν αναμενόμενο, μετά την αποκάλυψη των δύο λογιστικών σκανδάλων, από τους πρώτους που κλήθηκαν να δώσουν εξηγήσεις για την αδυναμία εντοπισμού της λογιστικής απάτης, ήταν οι εξωτερικοί ελεγκτές των εταιριών. Και οι δύο εκπρόσωποι των ελεγκτικών εταιριών προσπάθησαν να δικαιολογήσουν την αποτυχία του ελεγκτικού έργου τους στην απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών και στην παρουσίαση αναληθών στοιχείων από τις διοικήσεις των ελεγχόμενων επιχειρήσεων.

ΣΤ. Οδηγίες στο προσωπικό για αποσιώπηση της υπόθεσης

Οι εμπλεκόμενες στις δύο υποθέσεις ελεγκτικές εταιρίες, σε μια προσπάθεια να διαχειριστούν την κρίση, απαγόρευσαν στους υπαλλήλους τους να αναφέρουν οτιδήποτε για την υπόθεση και να μην πραγματοποιήσουν καμία σχετική δήλωση.

Οι ομοιότητες των δύο ελεγκτικών σκανδάλων, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω είναι αδιαμφισβήτητες. Παρόλα αυτά, απ' ότι φαίνεται ως τώρα, η υπόθεση του ελεγκτικού σκανδάλου της Satyam έχει πιο θετική εξέλιξη από αυτή της Enron.

---

[77] Carcello Joseph & Albert Nagy, (Jan .2004), "Audit firm tenure and fraudulent financial reporting", Auditing: A Journal of Practice & Theory, http://bus.utk.edu/corp_gov/Research/ AudFirmTenureCar2004 .pdf

[78] Ghosh Aloke & Doocheol Moon , (Aug.2004), " Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=385880

[79] Davis Larry, Billy Soo & Greg Trompeter,(2000) " Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management", Boston College, https://aaahq.org/ audit/midyear/01midyear/papers/soo.pdf

Στην υπόθεση της αμερικανικής ενεργειακής εταιρίας, η εταιρία οδηγήθηκε σε πτώχευση από τον Πρόεδρο της, καθώς οποιαδήποτε προσπάθεια για συγχώνευση ή εξαγορά απέβη άκαρπη. Χιλιάδες εργαζόμενοι έμειναν άνεργοι, χάνοντας τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα. Μια, εκ των άλλοτε «Big 5», ελεγκτική εταιρία εξαφανίστηκε από τον παγκόσμιο χάρτη ελεγκτικών υπηρεσιών, μη μπορώντας να αναστρέψει τον αρνητικό απόηχο που το σκάνδαλο δημιούργησε στη φήμη της.

Στην περίπτωση της ινδικής εταιρίας σχεδιασμού λογισμικών προϊόντων, υπήρξε σωτήρια εξαγορά από τον ινδικό όμιλο Mahindra και με την τοποθέτηση νέου Προέδρου και νέου Γενικού Διευθυντή, ο οποίος επί εβδομάδες επισκέφτηκε κάθε πελάτη ανά τον κόσμο για να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη του στην εταιρία, το μέγεθος των απωλειών σε τζίρο αλλά και σε θέσεις εργασίας περιορίστηκε. Η εταιρία ανακοινώνει ακόμη αρνητικά αποτελέσματα αλλά προχωράει σε συμφωνίες με μεγάλους ομίλους και ανανεώνει πολλά συμβόλαια συνεργασίας. Η ελεγκτική εταιρία, αν και πρόσκαιρα έχασε κάποιους πελάτες, εφάρμοσε ένα αποτελεσματικό σχέδιο διαχείρισης κρίσης και κατάφερε να περιορίσει τις αρνητικές συνέπειες από την εμπλοκή της στο σκάνδαλο.

Παρόλα αυτά, πρόσφατα αποκαλύφθηκε ότι το πραγματικό μέγεθος της λογιστικής απάτης είναι ακόμη μεγαλύτερο απ' ότι αποκάλυψε ο ιδρυτής και πρόεδρος της με την επιστολή του τον Ιανουάριο του 2009. Η επιβίωση της νέας εταιρίας θα κριθεί από το αν θα καταφέρει να αποβάλλει τα κατάλοιπα της προηγούμενης κουλτούρας και να εγκαταστήσει ένα επιτυχημένο μοντέλο Εταιρικής Διακυβέρνησης και επιχειρηματικής ηθικής που θα διαλύσει κάθε αμφιβολία για την διαφάνεια των λογιστικών πρακτικών της εταιρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ -Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η πρώτη θεσμοθέτηση του ελέγχου, των βασικών κανόνων και πρακτικών ελεγκτικής, χρονολογείται από των παλαιότατων χρόνων της ιστορίας του οικονομικού βίου και του πολιτισμού του ανθρώπου και ιδιαίτερα, από το χρόνο της εμφάνισης των πρώτων ανταλλαγών αγαθών μεταξύ ατόμων και κοινωνικών

ομάδων[80]. Η αναγκαιότητα της ύπαρξης του εξωτερικού ελέγχου στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον, όπου η λήψη οικονομικών αποφάσεων στηρίζεται, επί το πλείστον, στις πληροφορίες, είναι αδιαμφισβήτητη.

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να συνδέσει το θέμα της παρούσης εργασίας με την ελληνική πραγματικότητα. Το κεφάλαιο ξεκινάει με την περιγραφή του ρόλου του εξωτερικού ελεγκτή και της συμβολής του στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις και ακολουθεί η παράθεση του εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου που στοχεύει στην ενίσχυση της ποιότητας του ελεγκτικού έργου. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στη διαδικασία εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόζουν υποχρεωτικά οι ελεγκτικές εταιρίες και παρατίθενται τα βασικά σημεία του απολογισμού του ποιοτικού ελέγχου, που διενεργήθηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2009 από την ΕΛΤΕ σε όλες τις ελεγκτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

6.1 Ο Ρόλος του Εξωτερικού Ελεγκτή

Για το θέμα της σημασίας και της αναγκαιότητας της ελεγκτικής έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις. Οι βασικότερες από αυτές υποστηρίζουν ότι η αναγκαιότητα του εξωτερικού ελέγχου πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσης (Γρηγοράκος 1989), ότι εξυπηρετεί τη ρύθμιση σύγκρουσης συμφερόντων στη σχέση διοίκησης και ιδιοκτήτη-μετόχου, ότι βασίζεται στον έγκαιρο εντοπισμό και διόρθωση των λογιστικών σφαλμάτων που παρουσιάζουν αλλοιωμένη και ανακριβή την εικόνα της επιχείρησης και τέλος, ότι θεμελιώνεται στην ανάγκη για αξιόπιστες πληροφορίες[81].

Η άποψη που θεμελιώνει τη σημαντικότητα και την αναγκαιότητα του ελέγχου στην ανάγκη για αξιόπιστες πληροφορίες, αναδεικνύεται ακόμη πιο έντονα στη σύγχρονη οικονομία όπου η λήψη ορθολογικών αποφάσεων έχει καταστεί φλέγον ζήτημα. Πόσο αξιόπιστες, ακριβείς, ελεύθερες σκοπιμοτήτων είναι οι πληροφορίες στις οποίες βασίζονται οι οικονομικές αποφάσεις? Σε μια οικονομία, οι ανακριβείς πληροφορίες μπορεί να προκαλέσουν την αναποτελεσματική και μη αποδοτική κατανομή των παραγωγικών πόρων, η οποία μπορεί, τελικά, να αποβεί σε βάρος όλης της κοινωνίας.

[80] Καζαντζής Χ., (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»,εκδόσεις Business Plus

Όπως και στις περιπτώσεις των ελεγκτικών σκανδάλων που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, η λογιστική απάτη μιας οικονομικής μονάδας μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στους εργαζομένους και τις οικογένειες τους, στους δανειστές, στους μετόχους, στους επενδυτές, στους πελάτες, στους προμηθευτές, στα τραπεζικά ιδρύματα, στην κεφαλαιαγορά, στο Κράτος, και όχι μόνο. Το πλήθος όλων αυτών των ενδιαφερομένων μερών (stakeholders) υπογραμμίζει την επιτακτική ανάγκη για αξιόπιστες χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Σ' αυτό το σημείο ακριβώς έρχεται ο εξωτερικός ελεγκτής να ελέγξει, επισκοπήσει, αξιολογήσει, πιστοποιήσει τις πληροφορίες που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις.

Βάσει του Ελληνικού Ελεγκτικού Προτύπου[82] 2200, ο στόχος του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι η διατύπωση γνώμης από τον ελεγκτή ως προς το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με το δεδηλωμένο λογιστικό πλαίσιο και, ειδικότερα, είτε σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, που έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε σύμφωνα με τα Λογιστικά Πρότυπα που προδιαγράφονται από την ελληνική εταιρική νομοθεσία. Για να επιτευχθεί ο ανωτέρω στόχος, το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1120 προβλέπει ότι κατά την παροχή των υπηρεσιών του, ο ελεγκτής οφείλει να στοχεύει, να διασφαλίζει και εξασφαλίζει τα εξής απαραίτητα και αναγκαία γνωρίσματα του λειτουργήματος του :α) Ακεραιότητα, β) Αντικειμενικότητα, γ) Επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια, δ) Εχεμύθεια, ε) Υπευθυνότητα.

Επίσης, με το ΕΕΠ 2240, προβλέπεται σαφώς η ευθύνη του ελεγκτή να διερευνήσει, στα πλαίσια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, το ενδεχόμενο εκούσιων ή ακούσιων λαθών. Όταν, δε, εντοπίζει λάθος, οφείλει να εξετάζει το ενδεχόμενο ότι το εντοπισθέν λάθος μπορεί να είναι απόρροια απατηλών ενεργειών και, στο βαθμό που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις περί τούτου, ο ελεγκτής οφείλει να εξετάζει τις συνέπειες του λάθους σε σχέση με άλλες πτυχές του ελέγχου, και ειδικότερα, το θέμα της αξιοπιστίας των παραστάσεων της διοίκησης. Τέλος, αν ο ελεγκτής α) έχει εντοπίσει εκούσια λάθη ή β) έχει ενδείξεις ότι έχουν διαπραχθεί απατηλές πράξεις, οφείλει να γνωστοποιήσει τα ευρήματα του έγκαιρα στο κατάλληλο επίπεδο διοίκησης του ελεγχόμενου οργανισμού και να εξετάσει το ενδεχόμενο της ανάγκης ενημέρωσης των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με τη διακυβέρνηση του οργανισμού.

[82] Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, ΦΕΚ 1589, Τεύχος Β΄, 22 Οκτωβρίου 2004

Ο κίνδυνος που υπάρχει να δημοσιευτούν, εν αγνοία του ελεγκτή, οικονομικές καταστάσεις που λόγω ουσιωδών σφαλμάτων ή παραλείψεων δεν παρουσιάζουν τη «πραγματική εικόνα» της περιουσιακής διάρθρωσης, της οικονομικής θέσης καθώς και των αποτελεσμάτων χρήσεων της επιχείρησης, σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τη σχετική νομοθεσία, ονομάζεται ελεγκτικός κίνδυνος (Audit Risk)[83]. Ο ελεγκτικός κίνδυνος, που ελλοχεύει πάντοτε, κατά τη διάρκεια του ελέγχου, μπορεί να αναλυθεί σε τρεις βασικές συνιστώσες:

I) Εγγενής ή Ενδογενής ή Σύμφυτος κίνδυνος (Inherent Risk): Ο κίνδυνος αυτός έχει να κάνει με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επιχείρησης που ελέγχεται, όπως ο κλάδος, το μέγεθος της, το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το είδος των εργασιών της κ.ά.

II) Κίνδυνος Εσωτερικού Ελέγχου (Control Risk): Στην περίπτωση αυτή, ο κίνδυνος σχετίζεται με την εμφάνιση ενός ουσιαστικού σφάλματος στις οικονομικές καταστάσεις λόγω της αδυναμίας του εσωτερικού έλεγχου να τις αποτρέψει ή εντοπίσει.

III) Κίνδυνος Διαδικασιών Ελέγχου ή Εντοπισμού (Detection Risk): Πρόκειται για την πιθανότητα οι διαδικασίες και τα τεστ του ελεγκτή να μην εντοπίσουν ή αποτρέψουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις.

Γίνεται αντιληπτό, ότι δεν είναι εύκολο ένας ελεγκτής να ανταπεξέλθει πάντα στο ρόλο του και να αποκαλύψει τις πιθανές παραποιήσεις μέσα σε μια επιχείρηση. Οι λόγοι εστιάζονται κυρίως α) στη δυσκολία εντοπισμού των τεχνικών που οι εμπλεκόμενοι χρησιμοποιούν, β) στον τεράστιο όγκο των δεδομένων και των πληροφοριών και στην πολυπλοκότητα των συναλλακτικών πράξεων, όπου ο δειγματοληπτικός έλεγχος που πραγματοποιείται, εξαιτίας της δυσκολίας να συλλέξει, να ταξινομήσει και να αναλύσει τόσο μεγάλο αριθμό ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα μπορεί να οδηγήσει σε λάθη ή πιθανές παραλήψεις και γ) στις προσπάθειες αποπροσανατολισμού του ελεγκτικού έργου από τη διοίκηση. Ακόμη όμως και να τις εντοπίσει, δεν είναι βέβαιο ότι θα τις αποκαλύψει και θα ζητήσει διόρθωση, λόγω της σύγκρουσης συμφερόντων και της έλλειψης ανεξαρτησίας από τις οποίες χαρακτηρίζονται συχνά, οι σχέσεις ελεγχόμενου και ελεγκτή.

6.2 Εθνικό Ρυθμιστικό Πλαίσιο Διασφάλισης Έργου Εξωτερικού Ελέγχου

[83] Καραμάνης Κ., (2006), «Εισαγωγή στη Θεωρία και πρακτική της σύγχρονης ελεγκτικής», εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Στη νεότερη Ελλάδα το σύγχρονο ελεγκτικό επάγγελμα έκανε την εμφάνιση του στα μέσα της δεκαετίας του 1950, όταν ιδρύθηκε το Σώμα Ορκωτών Λογιστών με το Ν.Δ 3329/1955. Σημαντικό βήμα εκσυγχρονισμού του επαγγέλματος και εναρμόνισης του με αυτά των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσε η ριζική αναδιοργάνωση του με το Ν.1969/1991 και η δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, ενός ανεξάρτητου, αυτοδιοικούμενου φορέα στον οποίο δικαίωμα εγγραφής είχαν τα μέλη του ΣΟΛ και όσοι ελεγκτές ή ελεγκτικές εταιρίες είχαν τα προβλεπόμενα προσόντα[84]. Η ανάπτυξη του ελεγκτικού επαγγέλματος δημιούργησε την ανάγκη διαμόρφωσης ενός πληρέστερου εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου διασφάλισης του ελεγκτικού έργου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι βασικότεροι παράγοντες του εθνικού κανονιστικού πλαισίου διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου.

6.2.1 Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) είναι η εθνική εποπτική αρχή του ελεγκτικού-λογιστικού επαγγέλματος και ο κατεξοχήν ρυθμιστικός θεσμός διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου[85]. Συστάθηκε με τον Ιδρυτικό Νόμο 3148/2003 και απέκτησε διευρυμένες αρμοδιότητες με την Εναρμόνιση της Εθνικής Νομοθεσίας με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Οδηγίας περί Υποχρεωτικών Ελέγχων. Είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και η λειτουργία της εποπτεύεται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών.

Οι αρμοδιότητες της χωρίζονται σε λογιστικές, ελεγκτικές και στην εποπτεία του επαγγέλματος. Μεταξύ άλλων, είναι νομοθετικά επιφορτισμένη με το έργο της παρακολούθησης και αξιολόγησης του έργου των ελεγκτών. Η ΕΛΤΕ στοχεύει στην αναβάθμιση της ποιότητας της οικονομικής πληροφόρησης στην Ελλάδα. Η επίτευξη του στόχου αυτού συνεπάγεται και την άσκηση ποιοτικού έλεγχου επί του έργου των εξωτερικών ελεγκτών[86].

Η ΕΛΤΕ διοικείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και ασκεί τις αρμοδιότητες της μέσω της Εκτελεστικής Επιτροπής και των επιμέρους εποπτικών συμβουλίων: το

[84] Παπάς Α., (1999), «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», εκδόσεις Μπένου

[85] Οι πληροφορίες για την ΕΛΤΕ και τις επιτροπές της προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα της http://www.elte.org.gr/index.php?option=com_content&view=section&id=5&Itemid=27

[86] Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1100, ΦΕΚ 1589, Τεύχος Β', 22 Οκτωβρίου 2004

Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου, το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης, το Πειθαρχικό Συμβούλιο και την Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων[87].

Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου είναι η αρμόδια επιτροπή για τα θέματα που αφορούν στον ποιοτικό έλεγχο του έργου των ελεγκτικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Στόχος του είναι να διασφαλίσει την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Οι αρμοδιότητες του ΣΠΕ είναι οι ακόλουθες:

- Διενεργεί ποιοτικούς ελέγχους στις υπηρεσίες που παρέχουν οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία
- Επεξεργάζεται νομοθετικές προτάσεις επί θεμάτων που άπτονται της λειτουργίας του ελεγκτικού θεσμού
- Εισηγείται στο ΔΣ της ΕΛΤΕ τη θέσπιση κανόνων ασκήσεως των υποχρεωτικών ελέγχων που διενεργούνται από μη ορκωτούς ελεγκτές
- Εκθέτει τις προτάσεις της ΕΛΤΕ επί των διαμορφούμενων ελεγκτικών προτύπων στα πλαίσια του Διεθνή Οργανισμού Ελεγκτικών Προτύπων (IAASB) και των οργάνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής & του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
- Η ρύθμιση, εξειδίκευση και ερμηνεία του πλαισίου επαγγελματικής δεοντολογίας και των επαγγελματικών προτύπων στα οποία υπάγεται το ελεγκτικό επάγγελμα
- Η αναπροσαρμογή του πλαισίου αστικής ευθύνης - ασφαλιστικής κάλυψης των νομίμων ελεγκτών και των ελεγκτικών γραφείων

Επιπλέον, βάσει του Ν.3693/2008 (άρθρο 36), κάθε ελεγκτική εταιρία συντάσσει Έκθεση Διαφάνειας την οποία υποβάλλει στην ΕΛΤΕ και δημοσιοποιεί στην επίσημη ιστοσελίδα της[88]. Σκοπός της Έκθεσης Διαφάνειας είναι «να μεταδώσει στα ενδιαφερόμενα μέρη πληροφορίες για τη δομή και τη λειτουργία της ελεγκτικής εταιρίας, κυρίως δε, για την προσέγγιση που αυτές ακολουθούν σε θέματα διασφάλισης ποιότητας των ελέγχων». Ορισμένα από τα θέματα που πρέπει να περιλαμβάνονται στην Έκθεση είναι η δομή της εταιρικής διακυβέρνησης του ελεγκτικού γραφείου, πλήρης και αναλυτική περιγραφή του εσωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας που ακολουθεί ο νόμιμος ελεγκτής ή το ελεγκτικό γραφείο, η ημερομηνία που έγινε ο τελευταίος ποιοτικός έλεγχος, δήλωση του αρμόδιου προσώπου ή οργάνου για την παρακολούθηση θεμάτων εξασφάλισης της

[87] Περισσότερες πληροφορίες για το έργο της ΕΛΤΕ, το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης, το Πειθαρχικό Συμβούλιο και την Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων παρατίθενται στο Παράρτημα

[88] Ν. 3693/2008 για την Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις.

ανεξαρτησίας κατά τη διενέργεια υποχρεωτικών ελέγχων, κ.ά. Ο συγκεκριμένος νόμος παραχωρεί στην ΕΛΤΕ δικαίωμα ελέγχου της πληρότητας και ακρίβειας του περιεχομένου της Έκθεσης Διαφάνειας. Η μη υποβολή ή η υποβολή ανακριβούς ή μη πλήρους Έκθεσης Διαφάνειας συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα και συνεπάγεται, πέραν των λοιπών κυρώσεων, την αποβολή του νόμιμου ελεγκτή ή του ελεγκτικού γραφείου από το σύστημα δημόσιας εποπτείας και οποιαδήποτε ελεγκτική εργασία διενεργείται από αυτούς δεν παράγει έννομα αποτελέσματα. Πρώτη χρονιά εφαρμογής του συγκεκριμένου άρθρου ήταν το 2009.

6.2.2 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ) συντάχθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, έπειτα από την εισήγηση του Εποπτικού Συμβουλίου του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, και δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ 1589 στις 22 Οκτωβρίου του 2004. Στο κείμενο τους (ΕΕΠ 1100) αναφέρεται ότι «στόχος τους είναι να βοηθήσουν τους ελεγκτές να επιτελέσουν το έργο τους κατά τρόπο ικανοποιητικό και να επιτρέψουν την αξιολόγηση του επιτελούμενου έργου κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό». Διαμορφώθηκαν στα πλαίσια που προδιαγράφονται από τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ΔΕΠ) και πρόθεση είναι να μεταβάλλονται ώστε να εξασφαλίζεται η συνεχής συμμόρφωση τους με τα ΔΕΠ, και κυρίως με τις αποφάσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ορισμένα από τα θέματα στα οποία αναφέρονται, είναι η ευθύνη του ελεγκτή, ο σχεδιασμός του ελεγκτικού έργου, η ελεγκτική σημαντικότητα, η ελεγκτική μαρτυρία αλλά και ο ποιοτικός έλεγχος της ελεγκτικής εργασίας. Συγκεκριμένα, με το ΕΕΠ 2220 προβλέπεται ότι κάθε ελεγκτικός φορέας οφείλει να υιοθετεί και να εφαρμόζει διαδικασίες ελέγχου της ποιότητας, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων σε όλους τους διενεργούμενους ελέγχους.

6.2.3 Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ) αποτελεί την επαγγελματική οργάνωση των ορκωτών ελεγκτών στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε με το Π.Δ 226/1992, κατά νομοθετική εξουσιοδότηση του άρθρου 75 του νόμου 1969/1991, που ρύθμισε τις λεπτομέρειες του απελευθερωμένου ελεγκτικού επαγγέλματος και αποτελεί το βασικό

νομοθέτημα ως σήμερα[89]. Λειτουργεί με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και σκοπός του, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Π.Δ 226/1992, είναι «η άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχειρίσεως των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργουμένων ελέγχων, σύμφωνα με τα διεθνώς ανεγνωρισμένα Ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική και την κοινοτική νομοθεσία» [90]. Η διασφάλιση της εγκυρότητας των πορισμάτων του ελέγχου, επιχειρείται μέσα από τη ρύθμιση των ελεγκτικών καθηκόντων, του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου, των επαγγελματικών εξετάσεων πιστοποίησης, της ευθύνης των ελεγκτών και του πειθαρχικού ελέγχου.

Επιπλέον, το Π.Δ 226/1992 αναθέτει σαφέστερο ρόλο στο Εποπτικό Συμβούλιο του ΣΟΕΛ για την εποπτεία του ελεγκτικού έργου. Συγκεκριμένα, στις αρμοδιότητες του Εποπτικού Συμβουλίου περιλαμβάνονται:

- η επίβλεψη του ασκούμενου από τους Ορκωτούς Ελεγκτές έργο για την τήρηση των νόμων και κανόνων της επαγγελματικής δεοντολογίας και τη διασφάλιση της ποιότητας και διαφάνειας των παρεχόμενων από αυτούς υπηρεσιών (Π.Δ 226/1992, άρθρο 9, περίπτωση ε)
- η έκδοση κανονισμών που αφορούν στη διαμόρφωση, συμπλήρωση και εφαρμογή των ελεγκτικών προτύπων και εναρμόνιση τους προς τα διεθνή (Π.Δ 226/1992, άρθρο 9, περίπτωση στ)
- η διαμόρφωση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας για τα μέλη του ΣΟΕΛ (Π.Δ 226/1992, άρθρο 9, περίπτωση η)

Επίσης, το Επιστημονικό Συμβούλιο του ΣΟΕΛ είναι αρμόδιο για την εξέταση και αντιμετώπιση τεχνικών ή πρακτικών ζητημάτων σχετικών με την άσκηση ποιοτικού ελέγχου επί της εργασίας των Ορκωτών Ελεγκτών. Ειδικότερα, το Επιστημονικό Συμβούλιο μπορεί να εξετάζει τα φύλλα εργασίας που στηρίζουν τη γνώμη του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή και να υποβάλει σχετική έκθεση στο Εποπτικό

[89] Καραμάνης Κ., (2006), «Εισαγωγή στη Θεωρία και πρακτική της σύγχρονης ελεγκτικής», εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

[90] Π.Δ 226/1992, «Περί συστάσεως οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, καθώς και περί των όρων εγγραφής σε Ειδικό Μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή», ΦΕΚ 120/14.7.1992

Συμβούλιο, αν και όποτε του ζητηθεί ή και σε περιπτώσεις που υπάρχουν επώνυμες καταγγελίες.

6.2.4 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας Ελεγκτών

Ακόμη μία ρυθμιστική παρέμβαση για τη διασφάλιση της ποιότητας του έργου των εξωτερικών ελεγκτών, αποτελεί ο Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ), πρώην Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών, που συντάχθηκε από το Εποπτικό Συμβούλιο του ΣΟΕΛ και δημοσιεύτηκε με το ΦΕΚ 364 στις 7 Μαΐου του 1997.

Όπως αναγράφεται στο κείμενο του (άρθρο 1), σκοπός της σύνταξης του είναι «η διασφάλιση της ποιότητας και διαφάνειας των παρεχόμενων από τους Ορκωτούς Ελεγκτές υπηρεσιών για την προστασία του ήθους και επαγγελματικού κύρους του ΣΟΕΛ και των μελών του, αλλά και των νόμιμων δικαιωμάτων του κάθε ελεγχόμενου ή τρίτου»[91]. Ορισμένα από τα θέματα που ρυθμίζει είναι η ανεξαρτησία και η αντικειμενικότητα με τα οποία ο ελεγκτής οφείλει να ασκεί το ελεγκτικό έργο, η εχεμύθεια των γεγονότων και πληροφοριών που του γνωστοποιήθηκαν κατά την εκτέλεση του έργου του, οι συναδελφικές σχέσεις κ.ά. Επιπλέον, αναφέρεται ρητά στην ποιοτική επάρκεια των εργασιών ελέγχου (άρθρο 6) και προβλέπει ότι κάθε Ορκωτός Ελεγκτής υποχρεούται για κάθε εκτελούμενη από αυτόν εργασία ελέγχου ν' ακολουθεί τα εγκεκριμένα από το ΣΟΕΛ ελεγκτικά πρότυπα και οδηγίες και να τηρεί σε ιδιαίτερο φάκελο, επί τουλάχιστον πέντε έτη ύστερα από την ημερομηνία έκδοσης της Έκθεσης Ελέγχου, τα φύλλα εργασίας και τα λοιπά στοιχεία του συγκεκριμένου ελέγχου. Μάλιστα, σε περίπτωση που εντοπιστούν κενά ή ουσιώδεις ελλείψεις στο φάκελο ή στην ελεγκτική διαδικασία που ακολουθήθηκε, προβλέπει παραπομπή του υπεύθυνου Ορκωτού Ελεγκτή στο Πειθαρχικό Συμβούλιο.

6.2.5 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά[92]. Αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με ίδιους πόρους και απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας και διοικητικής αυτοτέλειας. Στόχος της αποτελεί:

[91] Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, ΦΕΚ 364, Τεύχος Β΄,7 Μαΐου 1997 http://www.soel.gr/fek/364_B.pdf

[92] Οι πληροφορίες για την Επιτροπή κεφαλαιαγοράς προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα της http://www.hcmc.gr/pages/category.asp?catID=3

- η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς
- ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου
- η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας.

Η Επιτροπή κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια:

- για την εποπτεία ως προς τη τήρηση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας αναφορικά με τα θέματα νομιμότητας των πράξεων που συνδέονται με την προστασία των επενδυτών
- για την έγκριση ενημερωτικών δελτίων όσον αφορά τις ανάγκες πληροφόρησης του επενδυτικού κοινού κατά τη διενέργεια δημοσίων προσφορών και την εισαγωγή κινητών αξιών σε οργανωμένη αγορά
- για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη νομοθεσία για την κεφαλαιαγορά.

Επομένως, οι υποχρεώσεις που επιβάλλει η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εισηγμένες εταιρίες, κυρίως ως προς τη δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων τους, ρυθμίζει ως ένα βαθμό το έργο των ελεγκτών.

6.3 Εσωτερικές Διαδικασίες Διασφάλισης Ποιότητας Ελέγχου & Πορίσματα Αξιολόγησης τους

Αν και το ρυθμιστικό πλαίσιο διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, περιλαμβάνει πολλούς παράγοντες, στην πράξη, ο ποιοτικός έλεγχος που εφαρμόζουν οι ελεγκτικές εταιρίες στο έργο τους, αλλά και η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, βασίζεται στο **Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 220** και στο **Διεθνές Πρότυπο Διασφάλισης Ποιότητας 1 (ΔΠΔΠ 1)**[93].

Σύμφωνα με το ΔΠΔΠ 1, «υποχρέωση της ελεγκτικής εταιρίας είναι να σχεδιάσει και να διατηρήσει ένα σύστημα ποιοτικού ελέγχου, που να παρέχει την απαραίτητη διαβεβαίωση ότι η εταιρεία και το προσωπικό της συμμορφώνονται με τα επαγγελματικά πρότυπα, τις νομικές και κανονιστικές υποχρεώσεις και ότι οι εκθέσεις ελέγχου που εκδίδονται είναι κατάλληλες για το συγκεκριμένο έργο. Στοιχεία του συστήματος ποιοτικού ελέγχου είναι η ευθύνη της ηγεσίας, η αποδοχή και διατήρηση πελάτη, η εκτέλεση ανάθεσης, οι απαιτήσεις δεοντολογίας, οι

[93] Υλικό ημερίδας «Ποιοτικοί Έλεγχοι 2009 - Για την ενίσχυση της ποιότητας των ελέγχων», Σεπτέμβριος 2010 http://www.elte.org.gr/images/files/pdf/RoundtableSeptember8th.pdf

ανθρώπινοι πόροι και η παρακολούθηση του συστήματος και των διαδικασιών του»[94].

Το πρότυπο δίνει, με λεπτομέρεια, τις κατευθυντήριες γραμμές για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού εσωτερικού συστήματος ποιοτικού ελέγχου.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, αρμόδια για τη διενέργεια ποιοτικών ελέγχων στους νόμιμους ελεγκτές και στις ελεγκτικές εταιρίες είναι η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, και πιο συγκεκριμένα το Συμβούλιο Ποιοτικών Ελέγχων. Οι ποιοτικοί έλεγχοι διενεργήθηκαν για πρώτη φορά το 2009, σε όλες τις ελεγκτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, με σκοπό να καταγραφεί η υφιστάμενη κατάσταση και να εντοπιστούν οι κρίσιμες αδυναμίες. Κεντρικό σημείο του ελέγχου ήταν η αξιολόγηση των συστημάτων ποιοτικού ελέγχου που εφαρμόζουν οι ελεγκτικές εταιρίες, σύμφωνα με τα όσα επιτάσσει το 1ο Διεθνές Πρότυπο Διασφάλισης Ποιότητας (International Standard on Quality Control- ISQC 1) και πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Βρετανίας (Institute of Chartered Accountants of England and Wales-ICAEW)[95].

Το βασικό πόρισμα της αξιολόγησης ήταν ότι **υπάρχει σημαντικός βαθμός διακύμανσης ως προς την ύπαρξη, τη δομή και την τεκμηρίωση του συστήματος διασφάλισης ποιότητας**[96]. Το θετικό συμπέρασμα ήταν ότι οι περισσότερες ελεγκτικές εταιρείες έκαναν σημαντική πρόοδο μέσα στο 2009, με μια σειρά βελτιώσεων, όπως η θέσπιση πολιτικών που προβλέπει το ΔΠΔΠ 1, η σύνταξη εγχειριδίων για το σύστημα διασφάλισης ποιότητας, η ενημέρωση του προσωπικού για το ΔΠΔΠ 1. Επιπλέον, το ΣΟΕΛ ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες για καίρια θέματα του ελεγκτικού επαγγέλματος, όπως η διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, η προσαρμογή και παροχή στην ελεγκτική αγορά ενός ηλεκτρονικού ελεγκτικού εργαλείου για την υποστήριξη της διενέργειας της ελεγκτικής εργασίας, κ.ά.

Όσον αφορά στις αρνητικές διαπιστώσεις τώρα, αδυναμίες εντοπίστηκαν σε όλα τα επιμέρους στοιχεία του ποιοτικού ελέγχου. Για παράδειγμα, στο εξαιρετικά κρίσιμο κομμάτι των διαδικασιών τεκμηρίωσης της λειτουργίας των στοιχείων του συστήματος ποιοτικού ελέγχου εντοπίστηκαν οι εξής σημαντικές αδυναμίες:

---

[94] http://www.icaew.com/index.cfm/route/124072/icaew_ga/PDF

[95] Υλικό ημερίδας «Ποιοτικοί Έλεγχοι 2009 - Για την ενίσχυση της ποιότητας των ελέγχων», Σεπτέμβριος 2010 http://www.elte.org.gr/images/files/pdf/RoundtableSeptember8th.pdf

[96] Υλικό ημερίδας «Ποιοτικοί έλεγχοι -Ευρήματα πρώτου κύκλου ελέγχων & Προτεραιότητες για το 2010», Απρίλιος 2010 http://www.elte.org.gr/images/files/pdf/Quality-Reviews-14-4-10.pdf

- Μεμονωμένος αριθμός εταιρειών δεν είχε καταρτίσει εγχειρίδιο ποιοτικού ελέγχου και συνεπώς, δεν είχε ουσιαστικά θεσμοθετήσει καμία διαδικασία τεκμηρίωσης
- Σημαντικός αριθμός εταιρειών δεν είχε εφαρμόσει καμία διαδικασία τεκμηρίωσης της λειτουργίας του συστήματος ποιοτικού ελέγχου
- Η πλειοψηφία των εταιρειών δεν έχει θεσπίσει συγκεκριμένη πολιτική για την διατήρηση της τεκμηρίωσης για επαρκές χρονικό διάστημα

Επιπρόσθετα, οι περισσότερες ελεγκτικές εταιρίες δεν έχουν διαθέσει τους απαραίτητους πόρους για την υλοποίηση του προγράμματος, δεν έχουν τεκμηριωμένες ενέργειες και μηνύματα που να προωθούν εσωτερικά τη σημασία της ποιότητας, εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις στην εκπαίδευση προσωπικού για θέματα δεοντολογίας και ανεξαρτησίας. **Σημαντικές ελλείψεις εντοπίστηκαν και στο στάδιο του σχεδιασμού του ελέγχου, γεγονός που προβλημάτισε την επιτροπή που διενήργησε τους ποιοτικούς ελέγχους, και υπογράμμισε την αναγκαιότητα συμμόρφωσης ως προς τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και παροχής μιας ενιαίας μεθοδολογίας, που θα εφαρμόζεται από όλα τα στελέχη των ελεγκτικών εταιριών**.

Όλες οι ελεγκτικές εταιρείες έχουν κληθεί να υποβάλουν σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση όποιων αδυναμιών εντοπίσθηκαν κατά τους ποιοτικούς ελέγχους του 2009. Αφετηρία των ποιοτικών ελέγχων του έτους 2010, θα αποτελέσει η εξέταση του βαθμού υλοποίησης των ανωτέρω σχεδίων δράσης και ο βαθμός συμμόρφωσης με τις υποδείξεις της Αρχής. **Προτεραιότητα του έργου του ΣΠΕ αποτελεί η διαμόρφωση ενός πλήρους προγράμματος ποιοτικών ελέγχων επί του ελεγκτικού έργου αυτή τη φορά και η ενσωμάτωση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων στο εθνικό δίκαιο, καθώς τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα δεν κατάφεραν να καλύψουν το ρυθμιστικό κενό**.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το κεντρικό θέμα της παρούσας εργασίας ήταν η συγκριτική ανάλυση των λογιστικών σκανδάλων των εταιριών Enron και Satyam, δύο υποθέσεων που συγκλόνισαν την τελευταία δεκαετία τη διεθνή λογιστική κοινότητα. Μέσα από την ανάλυση αυτή, επιχειρήθηκε να αναδειχθούν οι παράγοντες που ευνοούν την εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής, οι πολυδιάστατες επιπτώσεις των

οικονομικών απατών και ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών στον εντοπισμό τους και στη διασφάλιση της ποιότητας των δημοσιευόμενων οικονομικών καταστάσεων. Η μελέτη του θέματος καταλήγει στα κάτωθι συμπεράσματα:

- Το **ρυθμιστικό περιβάλλον** διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία λογιστικών σκανδάλων, καθώς ξεπερασμένα λογιστικά πρότυπα, ελλείψεις στις ρυθμίσεις περί Εταιρικής Διακυβέρνησης, άτονη δραστηριότητα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, ελαστικότητα στις κυρώσεις, ενθαρρύνουν τα στελέχη να διενεργούν οικονομικές απάτες. Παρόλα αυτά, **τα λογιστικά πρότυπα δεν αποτελούν πανάκεια** για τα λογιστικά εγκλήματα. Ο εξωτερικός ελεγκτής είναι εκείνος που πρέπει να εξετάσει αν έχουν εφαρμοσθεί τα πρότυπα και κατ' επέκταση, να κάνει όποιους απαραίτητους ελέγχους εξασφαλίζουν ότι η εικόνα που παρουσιάζουν οι καταστάσεις είναι αξιόπιστη.
- Η μελέτη των λογιστικών σκανδάλων αναδεικνύει την **ηθική διάσταση** του θέματος. Συνήθως, οι ηθικοί αυτουργοί των οικονομικών απατών είναι **άτομα με υπέρμετρη φιλοδοξία, που εστιάζουν στο προσωπικό συμφέρον και αδιαφορούν για τις συνέπειες των πράξεων τους στο κοινωνικό σύνολο**. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ανώτατων στελεχών της Enron, όπου ενώ η εταιρία οδηγούταν προς την καταστροφή και οι ίδιοι το γνώριζαν, προέτρεπαν τους εργαζομένους να αγοράζουν μετοχές της εταιρίας και εκείνοι τις πουλούσαν. Δυστυχώς, η ηθική δεν είναι ένα θέμα που ρυθμίζεται με νόμους και οδηγίες, αποτελεί ποιοτικό χαρακτηριστικό του ανθρώπινου χαρακτήρα και διαμορφώνεται από παράγοντες όπως το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, το εκπαιδευτικό σύστημα κ.ά. Παρόλα αυτά, το **εκπαιδευτικό σύστημα, και πιο συγκεκριμένα, τα οικονομικά τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα μπορούσαν να διαδραματίσουν έναν πιο ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση ηθικών αξιών, καθώς τα συγκεκριμένα τμήματα προετοιμάζουν τα στελέχη του μέλλοντος**.
- Οι **λογιστικοί χειρισμοί** που μετέρχονται στις οικονομικές απάτες οι υπεύθυνοι για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων, παρουσιάζουν **ομοιότητες**. Για την ωραιοποίηση του Ισολογισμού και της περιουσιακής κατάστασης των εταιριών, επιχειρείται **η μείωση των υποχρεώσεων**, **η αύξηση των απαιτήσεων**, **η υπερτίμηση των άυλων στοιχείων του ενεργητικού**. Άλλη λογιστική πρακτική είναι η **παρουσίαση εικονικών εσόδων** στις Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσεως με την καταγραφή εσόδων από μελλοντικά συμβόλαια παροχής υπηρεσιών. Επίσης, συχνά γίνεται **διαστρεβλωτική χρήση των θεσμών των θυγατρικών, των offshore**

εταιριών και των Οντοτήτων Ειδικού Σκοπού, μεταφέροντας ζημίες των μητρικών εταιριών και διενεργώντας αδιαφανείς συναλλαγές μαζί τους, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τεχνηέντως τα αποτελέσματα. Τέλος, για να δυσκολέψουν ακόμη περισσότερο κάθε προσπάθεια ανάλυσης και εντοπισμού των ατασθαλιών, κάνουν χρήση της τεχνικής των **ακατάλληλων γνωστοποιήσεων**, ειδικά όσον αφορά στις συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, offshore εταιρίες και Οντότητες Ειδικού Σκοπού.

- Η **οικονομική ανάλυση** μπορεί να αναδειχθεί σε **σημαντικό εργαλείο** για τον εντοπισμό των οικονομικών απατών. Στην περίπτωση της ενεργειακής εταιρίας, μια στοιχειώδης ανάλυση της διαχρονικής πορείας βασικών λογαριασμών και χρηματοοικονομικών δεικτών, ανέδειξε αμέσως τα «red flags», γεγονός που δημιουργεί ερωτηματικά για το πώς διέφυγαν της προσοχής των οικονομικών αναλυτών και των εξωτερικών ελεγκτών. Στην περίπτωση της ινδικής εταιρίας, η βασική οικονομική ανάλυση δεν έδινε, σε γενικές γραμμές, αφορμές για έντονη αμφισβήτηση της αξιοπιστίας των οικονομικών στοιχείων και απαιτούταν, πέρα από τη μελέτη της διαχρονικής μεταβολής των συνολικών μεγεθών όπως του συνολικού Ενεργητικού και Υποχρεώσεων, η διεξοδική μελέτη των λογαριασμών της κάθε κατηγορίας ξεχωριστά, όπως του λογαριασμού «Πελάτες», «Αποθέματα», «Καταθέσεις όψεως», «Προμηθευτές». Επίσης, εξίσου σημαντική για τον εντοπισμό των «red flags» είναι και η διενέργεια συγκριτικών αναλύσεων με ομοειδείς εταιρίες και των επιδόσεων που αυτές επιτυγχάνουν, καθώς μεγάλη απόκλιση από το μέσο όρο, συνήθως, υπογραμμίζει περιοχή κινδύνου.

Ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών:

- **Ο ρόλος των ελεγκτικών εταιριών** στα λογιστικά σκάνδαλα κρίνεται εξαιρετικής σημασίας. Σκοπός του εξωτερικού ελέγχου είναι η διασφάλιση της ποιότητας των οικονομικών πληροφοριών που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις. Η **πολύχρονη παροχή υπηρεσιών ελέγχου** από την ίδια ελεγκτική εταιρία αποτέλεσε **αρνητικό παράγοντα ως προς την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων**, καθώς, παράλληλα επηρεάζει και το **θέμα της ανεξαρτησίας** των ελεγκτών. Επιπλέον, η ταυτόχρονη παροχή ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρίες δημιουργεί ζητήματα **σύγκρουσης συμφερόντων**. Το θέμα αυτό έχει γίνει αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων και πλέον στην πλειοψηφία των ανεπτυγμένων οικονομιών έχει απαγορευτεί η παράλληλη με τον εξωτερικό έλεγχο παροχή κάθε είδους συμβουλευτικών υπηρεσιών. Επίσης, από τη μελέτη των δύο case study προκύπτει ότι υπήρξαν λάθη και παραλείψεις ως προς τις διαδικασίες του ελεγκτικού

έργου. Είναι κατανοητό ότι δεν είναι εύκολο ένας ελεγκτής να ανταπεξέλθει πάντα, στο ρόλο του και να αποκαλύψει τις πιθανές παραποιήσεις μέσα σε μια επιχείρηση. Οι λόγοι εστιάζονται κυρίως: α) στη δυσκολία εντοπισμού των τεχνικών που οι εμπλεκόμενοι χρησιμοποιούν, β) στον τεράστιο όγκο των δεδομένων και των πληροφοριών και στην πολυπλοκότητα των συναλλακτικών πράξεων, και γ) στις προσπάθειες αποπροσανατολισμού του ελεγκτικού έργου από τη διοίκηση. Ακόμη όμως και να τις εντοπίσει, δεν είναι βέβαιο ότι θα τις αποκαλύψει και θα ζητήσει διόρθωση, λόγω της σύγκρουσης συμφερόντων και της έλλειψης ανεξαρτησίας από τις οποίες χαρακτηρίζονται, συχνά, οι σχέσεις ελεγχόμενου και ελεγκτή. **Στην πραγματικότητα, μια ελεγκτική εταιρία δεν μπορεί να υποχρεώσει τον πελάτη της να εμμένει σε υψηλό επίπεδο ακρίβειας. Μπορεί όμως, σε περιπτώσεις μη διάθεσης της διοίκησης να συμμορφωθεί ως προς τις υποδείξεις της να έχει την αποφασιστικότητα να μην υπογράψει τις καταστάσεις και να αποχωρήσει από το έργο.**

Όσον αφορά στην ελληνική πραγματικότητα, τα **Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα**, παρόλο που δημιουργήθηκαν με σκοπό να βοηθήσουν τους ελεγκτές να επιτελέσουν το έργο τους κατά τρόπο ικανοποιητικό και να επιτρέψουν την αξιολόγηση του επιτελούμενου έργου κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό, **δεν κατάφεραν να επιτελέσουν το στόχο τους σε ικανοποιητικό βαθμό**, γεγονός που διαπιστώνεται και από τους ποιοτικούς ελέγχους της ΕΛΤΕ, κατά τους οποίους εντοπίστηκαν σημαντικά προβλήματα στη μεθοδολογία και στο σχεδιασμό του ελεγκτικού έργου. Επομένως, **η ενσωμάτωση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων στο εθνικό δίκαιο αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την αναβάθμιση του ελεγκτικού έργου.**

Επίσης, παρόλο που το ενδιαφέρον για τη ρύθμιση του ελεγκτικού επαγγέλματος έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και το ρυθμιστικό πλαίσιο έχει αναβαθμιστεί, οι ποιοτικοί έλεγχοι της ΕΛΤΕ έδειξαν ότι, αν και έχουν γίνει κάποια θετικά βήματα εκ μέρους των ελεγκτικών εταιριών σε σχέση με το παρελθόν, οι περισσότερες ελεγκτικές εταιρίες προσπαθούν να εφαρμόσουν επιγραμματικά τα προβλεπόμενα από το νόμο και τις ρυθμιστικές αρχές, χωρίς να κατανοούν την αναγκαιότητα δημιουργίας μιας κουλτούρας προσανατολισμένης στην ποιότητα. Το σχέδιο της διασφάλισης της ποιότητας του ελεγκτικού έργου, βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο και **απατούνται συνεχείς ενέργειες και επίβλεψη από τις ρυθμιστικές αρχές**, με τη συνδρομή θεσμών, όπως το Βρετανικό Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών, που βρίσκονται σε

πιο ώριμο στάδιο στη συγκεκριμένη διαδικασία. **Το σημαντικό είναι να κατανοήσουν οι ελεγκτικές εταιρίες τη σημασία και την αναγκαιότητα του προγράμματος της διασφάλισης ποιότητας και όχι απλά να εφαρμόζουν τυπικά οδηγίες.**

Τέλος, **απαιτείται συντονισμός και αγαστή συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών, όπως η ΕΛΤΕ, και των επαγγελματικών οργανώσεων των ελεγκτών, όπως το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών**, καθώς και οι δύο πλευρές δύνανται να συνεισφέρουν, από διαφορετική πλευρά η καθεμία, στην καλύτερη οργάνωση της εφαρμογής των ευρωπαϊκών οδηγιών. Οι μεν οργανώσεις γνωρίζουν τα προβλήματα των ελεγκτικών εταιριών εκ των έσω και της ελεγκτικής διαδικασίας στην πρακτική τους διάσταση ενώ οι ρυθμιστικές αρχές, υπό την προϋπόθεση ότι είναι κατάλληλα στελεχωμένες, διαθέτουν το θεωρητικό υπόβαθρο που είναι απαραίτητο για το σχεδιασμό των κατάλληλων διαδικασιών. Μέσα από τη συνεργασία τους θα μπορούσε ακόμη και να προκύψει ένα **εργαλείο-υπόδειγμα εντοπισμού των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων**. Το πρόβλημα δεν αντιμετωπίζεται με τη δημιουργία σχέσεως ελεγκτή-ελεγχόμενου αλλά με τη **δημιουργία κλίματος συνεργασίας, όπου και οι δύο πλευρές έχουν ως πρωταρχικό στόχο την προαγωγή του ελεγκτικού επαγγέλματος.**

Πρόταση για βελτίωση της εργασίας:

Καθώς το λογιστικό σκάνδαλο της Satyam είναι πρόσφατο και συνεχώς έρχονται στην επικαιρότητα νέα στοιχεία, αλλά και η εκδίκαση της υπόθεσης βρίσκεται σε εξέλιξη, προτείνεται η περαιτέρω συμπλήρωση του case study με τα νέα δεδομένα που θα προκύψουν.

ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.Γαγάνης, Χρυσοβαλάντης Π., Ζοπουνίδης, (2008), «Αναγνώριση Παραποιημένων Καταστάσεων», εκδόσεις Κλειδάριθμος

2.Γκίκας Δημήτρης, (2002), «Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

3.«Διεθνή λογιστικά πρότυπα I.F.R.S. - Αναλυτική παρουσίαση», Grant Thornton , 2004, Αθήνα

4.Καζαντζής Χ., (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»,εκδόσεις Business Plus

5.Καραμάνης Κ., (2006), «Εισαγωγή στη Θεωρία και πρακτική της σύγχρονης ελεγκτικής», εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

6.Καραμάνης Κ., (2006), «Σύγχρονη ελεγκτική: θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα», εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

7.Λουμιώτης Β., (2009), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των επιχειρήσεων», εκδόσεις Ινστιτούτου Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

8.Μούζουλας Α., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση», εκδόσεις Σάκκουλα

9.Ξανθάκης Μ., Λ. Τσιπούρη & Λ. Σπανός, (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση, έννοια και μέθοδοι αξιολόγησης», εκδόσεις Παπαζήση

10.Παπάς Α., (1999), «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», εκδόσεις Μπένου

11.Φίλιος Β., (2003), «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα

12.Φίλος Ι., (2007), « Έλεγχος απάτης», Σημειώσεις Μέρος Α, Αθήνα

13.Kurt Eichenwald, (2007), «Σκάνδαλο Enron. Η συνομωσία των ηλιθίων», εκδόσεις Modern Times

14.Gowthorpe C. & John Blake, (1998), “The ethics of creative accounting”, Routledge, London

15.McLean Bethany & Peter Elkind, (2003), “The Smartest Guys in the Room”, Portfolio

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1.Πάστρα Παναγιώτα, (2004), «Το έργο της λογιστικής, απεικόνιση ή μήπως δημιουργία της πραγματικότητας», Οικονομικός Ταχυδρόμος, 11-3-2004, σελ.58
2.Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος, Σπαθής Χαράλαμπος, Δούμπος Μιχάλης, (2002), «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», Οικονομικός Ταχυδρόμος, τεύχος 38, σελ. 58-59

3.Σπαθής Χ., (2002), «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων»,Λογιστής, τεύχος 570, σελ. 1286-1294

4.Τραυλός Ν. Γ., (2003), «Εταιρική Διακυβέρνηση: Έννοιες και Εμπειρικά Πορίσματα», Athens laboratory of business administration

5.Ball R., (2009), "Market and Political/Regulatory Perspectives on the Recent Accounting Scandals", Journal of Accounting Research, vol. 47, issue 2, pp. 277-323

6.Baralexis S., (2004), "The a priori relevance of earnings management to Greek financial reporting" http://www.hfaa.gr/Docs/10/BARALEXIS.pdf

7.Barrionuevo Alexei, (May 2006), "Enron chiefs guilty of fraud and conspiracy", New York Times

8.Benston G., (Nov. 2003), "The Quality of Corporate Financial Statements and Their Auditors before and after Enron", Policy Analysis, No.497

9.Blakely Rhys, (Jan. 2009), "B.Ramalinga Raju, chairman of Satyam, admits £1bn fraud and quits", The Times (London*)*

10.Blakely Rhys, (Jan. 2009), "Investors raise questions over PwC Satyam audit», Times Online

11.Bhushan Amarendra , (Jan. 2009), "What is Satyam Accounting scandal; India's biggest corporate shame?", CEOWORLD Magazine

12.Carcello Joseph & Albert Nagy, (Jan .2004), "Audit firm tenure and fraudulent financial reporting", Auditing: A Journal of Practice & Theory, http://bus.utk.edu/corp_gov/Research/AudFirmTenureCar2004 .pdf

13.Cathy Booth, (18 June 2002), "Called to Account", Time

14.Chen George, (Jan. 2009),"Satyam scandal rattles confidence in accounting Big Four", in.reuters.com

15.Delroy Alexander, Burns Greg, Manor Robert, McRoberts Flynn, and Torriero E.A., (1 Nov. 2002), "The fall of Andersen", Hartford Courant

16.Doran James, (14 May 2004), "Enron staff win $85m", The Times

17.Gowthorpe C. & Amat O., (2005), "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", Journal of Business Ethics, pp.55-64

18.Grove Hugh & Tom Cook, (2004), “Lessons for auditors: Quantitative and Qualitative red flags”, Journal of Forensic Accounting, Vol.5, pp 131-146

19.Harrington Cynthia, (March/April 2005), “Analysis ratios for detecting financial statement fraud”, Fraud Magazine

20.Hays Kristen, (6 May 2004), “Fastow’s wife pleads guilty in Enron case”, US Today

21.Healy P. M. & Wahlen J. M., (1999), “A review of the earnings management literature and its implications for standard setting”, Accounting Horizons, pp. 365–383

22.Healy P. M. & Palepu Krishna G., (Spring 2003), "The Fall of Enron", Journal of Economics Perspectives, Volume 17, Number 2

23.Heath Nick, (Aug. 2009), “Mahindra Satyam aims to 'win back everybody'”, silicon.com

24.Heather Timmons and Bettina Wassener, (Jan. 2009) “Satyam Chief Admits Huge Fraud”, New York Times

25.Holtfreter Kristy, (Aug. 2004), “Fraud in US Organisations: An Examination of Control Mechanisms”, Journal of Financial Crime, vol:12, No 1, pp.88-95 http://web-5.interliant.com/fsu/cn.nsf/def37a40bbc32e45852570890066e28c/$FILE/con_mech.pdf

26.Jelveh Z. & Russel K, “The Rise and Fall of Enron Timeline”, The New York Times

27.Johnson Carrie, (24 Oct. 2006), “Skilling gets 24 years for fraud at Enron”, Washington Post

28.Johnston David, (Jan. 2002), “How Offshore Havens Helped Enron Escape Taxes”, New York Times

29.Lakshman Nandini, (March 2009), “PwC India Struggles to Overcome Satyam Scandal”, Business Week

30.Limaye Sharang ,(June 2009),“It’s official: Satyam is now Mahindra Satyam”, Financial Chronicle

31.Lisa A. Owens-Jackson, Diana Robinson and Sandra Waller Shelton, (2009),“The Association between Audit Committee Characteristics, the Contracting Process and Fraudulent Financial Reporting”, American Journal of Business, vol. 24, issue 1, pp 57-65 http://econpapers.repec.org/article/majancoec/v_3a24_3ay_3a2009_ 3ai_3a1_ 3ap_3a57-65.htm

32.Loomis Carol, (April 2002), “The Revenue Games People (Like Enron) Play”, Fortune

33.Lublin Joann, (Feb.2002), “Enron Audit Panel Is Scrutinized For Its Cozy Ties With the Firm”, The Wall Street Journal

34.Makar Stephen, Pervaiz Alam, and Pearson Michael, (March/April 2004), “Earnings Management Revisited. Further Suggestions in the Wake of Corporate Meltdowns”, Association of Certified Fraud Examiners

35.Oppel R. A., Jr.& Alex Berenson, (15 Aug. 2001), “Enron’s Chief Executive quits after only 6 months in job”, New York Times

36.Pasha Shaheen, (April 2003) “Skilling comes out swinging”, http://money.cnn.com/2006/04/10/news/newsmakers/enron_trial/index.htm

37.Petrick J. & Robert Scherer, (2003) “The Enron scandal and the Neglect of Management Integrity Capacity”, Mid-American Journal of business, Vol.18, No 1, pg 37-49

38.Reinstein Alan & Thomas It Weirich, (Dec.2002), “Accounting Issues at Enron”, CPA Journal, Vol. 72, Issue 12, pg 20-25

39.Singh Namrata, (23 June 2009), “PwC to up India staff by over 50%”, Times of India

40.Sharma K.,(Jan.2009), “ The great Satyam robbery”, Business Today

41.Thakurta P., (Jan.2009),”INDIA: Satyam Scam Questions Corporate Governance”, Ipsnews.net

42.Thomas William, (2002), “The Rise and Fall of Enron”, Journal of Accountancy, pp. 41-45, 47-48

43.Weber Joseph, (1 July 2002), “Commentary: The Lingering Lessons of Andersen's Fall”, Business Week

44.Zellner Wendy and Anderson Stephanie, (Dec. 2001) “The Fall of Enron”, Business Week

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0611:FIN (Δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης)

http://www.acfe.com/fraud/view.asp?ArticleID=239 (Association of Certified Fraud Examiners)

www.businessweek.com/magazine/content/01_51/b3762001.htm

http://www.capital.gr/News.asp?id=870204

http://www.elte.org.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid

=193 (Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων)

http://www.hcmc.gr/pages/category.asp?catID=3 (Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς)

http://www.hfaa.gr/Docs/10/BARALEXIS.pdf (Hellenic Finance & Accounting Association)

http://www.icaew.com/index.cfm/route/124072/icaew_ga/PDF (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Βρετανίας)

http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12337&subid=2&pubid=4739111

http://www.journalofaccountancy.com/Issues/2002/Apr/TheRiseAndFallOfEnron.htm

http://www.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathremote_1_09/01/2009_2626

http://www.naftemporiki.gr/news/static/09/01/08/1613843.htm

http://www.nytimes.com/2009/01/12/business/worldbusiness/12ihtoutsource.4.19294

168.html?_r=1

http://www.soel.gr/istorikoSOEL3.html (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών)

Others

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ-PAPERS

Κουμανάκος Ε,(2007), «Χειρισμός των δημοσιευμένων κερδών από τις ελληνικές επιχειρήσεις»,Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πάτρας, σελ.21

Abbott Lawrence, Susan Parker & Gary F. Peters, (2002), "Audit Committee Characteristics and Financial Misstatement: A Study of the Efficacy of Certain Blue Ribbon Committee Recommendations", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm? abstract_id =319125

Cohen D., Dey A., Lys T., (Feb. 2005), "Trends in Earnings Management and Informativeness of Earnings Announcements in the Pre- and Post-Sarbanes Oxley Periods", Kellogg School of Management, Northwestern University, Evanston, Illinois

Davis Larry, Billy Soo & Greg Trompeter, (2000), " Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management", Boston College, https://aaahq.org/ audit/midyear/01midyear/papers/soo.pdf

Deakin Simon & Konzelmann Suzanne, (2003), "Learning from Enron", paper, Centre for Business Research, University of Cambridge

Ghosh Aloke & Doocheol Moon , (Aug.2004), " Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=385880

Rosen Robert, (Jan.2004), "Risk Management and Corporate Governance: The Case of Enron", paper, University of Miami

ΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΕΛΤΕ, «Ποιοτικοί Έλεγχοι 2009 - Για την ενίσχυση της ποιότητας των ελέγχων», Σεπτέμβριος 2009, Αθήνα

ΕΛΤΕ, «Ποιοτικοί έλεγχοι -Ευρήματα πρώτου κύκλου ελέγχων & Προτεραιότητες για το 2010», Απρίλιος 2010, Αθήνα

ΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Το σκάνδαλο της Enron -Crooked Enron (2003)

Enron: καρχαρίες στο δωμάτιο- The smartest guys in the room(2005)

ΝΟΜΟΙ-ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Απόφαση Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων COM(2004)611 «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση αθέμιτων εταιρικών και χρηματοοικονομικών πρακτικών», Βρυξέλλες,27.09.2004

Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, ΦΕΚ 1589, Τεύχος Β΄, 22 Οκτωβρίου 2004

Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, ΦΕΚ 364, Τεύχος Β΄,7 Μαΐου 1997

Ν.3016/2002 «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις»

Ν.3091/2002 «Απλουστεύσεις και βελτιώσεις στη φορολογία εισοδήματος και άλλες διατάξεις»

Ν.3148/2003 περί σύστασης Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

Ν. 3693/2008 «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

Π.Δ. 226/1992 «Περί συστάσεως οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, καθώς, και περί των όρων εγγραφής σε Ειδικό Μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή», ΦΕΚ 120/14.7.1992

Sarbanes Oxley Act, July 2002, USA

ΕΓΓΡΑΦΑ

Σημείωμα για το άτυπο Συμβούλιο ECOFIN, Θέμα: « Μία πρώτη αντίδραση της ΕΕ σε θέματα που σχετίζονται με την Enron», Οβιέδο Ισπανία, Απρίλιος 2004

Code of Ethics, Enron, July 2000

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ENRON

Reports of Independent Public Accountants

To the Shareholders and Board of Directors of Enron Corp.:

We have examined management's assertion that the system of internal control of Enron Corp. (an Oregon corporation) and subsidiaries as of December 31, 2000, 1999 and 1998 was adequate to provide reasonable assurance as to the reliability of financial statements and the protection of assets from unauthorized acquisition, use or disposition, included in the accompanying report on Management's Responsibility for Financial Reporting. Management is responsible for maintaining effective internal control over the reliability of financial statements and the protection of assets against unauthorized acquisition, use or disposition. Our responsibility is to express an opinion on management's assertion based on our examination.

Our examinations were made in accordance with attestation standards established by the American Institute of Certified Public Accountants and, accordingly, included obtaining an understanding of the system of internal control, testing and evaluating the design and operating effectiveness of the system of internal control and such other procedures as we considered necessary in the circumstances. We believe that our examinations provide a reasonable basis for our opinion.

Because of inherent limitations in any system of internal control, errors or irregularities may occur and not be detected. Also, projections of any evaluation of the system of internal control to future periods are subject to the risk that the system of internal control may become inadequate because of changes in conditions, or that the degree of compliance with the policies or procedures may deteriorate.

In our opinion, management's assertion that the system of internal control of Enron Corp. and its subsidiaries as of December 31, 2000, 1999 and 1998 was adequate to provide reasonable assurance as to the reliability of financial statements and the protection of assets from unauthorized acquisition, use or

disposition is fairly stated, in all material respects, based upon current standards of control criteria.

Arthur Andersen LLP

Houston, Texas

February 23, 2001

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ENRON ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΡΗΣΕΙΣ 1/1/1999-31/12/2000

To the Shareholders and Board of Directors of Enron Corp.:

We have audited the accompanying consolidated balance sheet of Enron Corp. (an Oregon corporation) and subsidiaries as of December 31, 2000 and 1999, and the related consolidated statements of income, comprehensive income, cash flows and changes in shareholders' equity for each of the three years in the period ended December 31, 2000. These financial statements are the responsibility of Enron Corp.'s management. Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audits.

We conducted our audits in accordance with auditing standards generally accepted in the United States. Those standards require that we plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free of material misstatement. An audit includes examining, on a test basis, evidence supporting the amounts and disclosures in the financial statements. An audit also includes assessing the accounting principles used and significant estimates made by management, as well as evaluating the overall financial statement presentation. We believe that our audits provide a reasonable basis for our opinion.

In our opinion, the financial statements referred to above present fairly, in all material respects, the financial position of Enron Corp. and subsidiaries as of December 31, 2000 and 1999, and the results of their operations, cash flows and changes in shareholders' equity for each of the three years in the period ended December 31, 2000, in conformity with accounting principles generally accepted in the United States.

As discussed in Note 18 to the consolidated financial statements, Enron Corp. and subsidiaries changed its method of accounting for costs of start-up activities and its method of accounting for certain contracts involved in energy trading and risk management activities in the first quarter of 1999.

Arthur Andersen LLP

Houston, Texas
February 23, 2001
ENRON

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ SATYAM ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ 1/4/07-31/3/2008
Auditor's Report Year End : Mar '08

1. We have audited the attached Balance Sheet of Satyam Computer Services Limited (the Company), as at March 31, 2008, and the related Profit and Loss Account and Cash Flow Statement for the year ended on that date annexed thereto, which we have signed under reference to this report. These financial statements are the responsibility of the Company's management. Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit.

2. We conducted our audit in accordance with the auditing standards generally accepted in India. Those Standards require that we plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free of material misstatement. An audit includes examining, on a test basis, evidence supporting the amounts and disclosures in the financial statements. An audit also includes assessing the accounting principles used and significant estimates made by management, as well as evaluating the overall financial statement presentation. We believe that our audit provides a reasonable basis for our opinion.

3. As required by the Companies (Auditors Report) Order, 2003, as amended by the Companies (Auditors Report) (Amendment) Order, 2004, issued by the Central Government of India in terms of sub-section (4A) of Section 227 of The Companies Act, 1956 of India (the Act) and on the basis of such checks of the books and records of the Company as we considered appropriate and according to the information and explanations given to us, we give in the Annexure a statement on the matters specified in paragraphs 4 and 5 of the said Order.

4. Further to our comments in the Annexure referred to in paragraph 3 above, we report that:

(a) We have obtained all the information and explanations, which to the best of our knowledge and belief were necessary for the purposes of our audit;

(b) In our opinion, proper books of account as required by law have been kept by the Company so far as appears from our examination of those books;

(c) The Balance Sheet, Profit and Loss Account and Cash Flow Statement dealt with by this report are in agreement with the books of account;

(d) In our opinion, the Balance Sheet, Profit and Loss Account and Cash Flow Statement dealt with by this report comply with the accounting standards referred to in sub-section (3C) of section 211 of the Act;

(e) On the basis of written representations received from the directors, as on March 31, 2008 and taken on record by the Board of Directors, none of the directors is disqualified as on March 31, 2008 from being appointed as a director in terms of clause (g) of sub- section (1) of section 274 of the Act;

(f) In our opinion and to the best of our information and according to the explanations given to us, the said financial statements together with the notes thereon and attached thereto give in the prescribed manner the information required by the Act and give a true and fair view in conformity with the accounting principles generally accepted in India:

(i) in the case of the Balance Sheet, of the state of affairs of the Company as at March 31, 2008;

(ii) in the case of the Profit and Loss Account, of the profit for the year ended on that date; and

(iii) in the case of the Cash Flow Statement, of the cash flows for the year ended on that date.

Annexure to the Auditors Report

[Referred to in paragraph 3 of the Auditors Report of even date to the members of Satyam Computer Services Limited on the financial statements as at and for the year ended March 31, 2008]

1. (a) The company is maintaining proper records showing full particulars including quantitative details and situation of fixed assets.

(b) The fixed assets are physically verified by the management according to a phased programme designed to cover all the items over a period of three years, which in our opinion, is reasonable having regard to the size of the company and the nature of its assets. Pursuant to the programme, a portion of the fixed assets has been physically verified by the management during the year and no material discrepancies between the book records and the physical inventory have been noticed.

(c) In our opinion and according to the information and explanations given to us, a substantial part of fixed assets has not been disposed of by the company during the year.

2. The company has not granted/taken any loans, secured or unsecured, to/from companies, firms or other parties covered in the register maintained under Section 301 of the Act.

3. In our opinion and according to the information and explanations given to us, having regard to the explanation that certain items purchased are of special nature for which suitable alternative sources do not exist for obtaining comparative quotations, there is an adequate internal control system commensurate with the size of the company and the nature of its business for the purchase of fixed assets and for the sale of services. The activities of the company do not involve purchase of inventory and sale of goods. Further, on the basis of our examination of the books and records of the company, and according to the information and explanations given to us, we have neither come across nor have been informed of any continuing failure to correct major weaknesses in the aforesaid internal control system.

4. According to the information and explanations given to us, there have been no contracts or arrangements referred to in Section 301 of the Act during the year to be entered in the register required to be maintained under that section. Accordingly, commenting on transactions made in pursuance of such contracts or arrangements does not arise.

5. The company has not accepted any deposits from the public within the meaning of Sections 58A and 58AA of the Act and the rules framed there under.

6. In our opinion, the company has an internal audit system commensurate with its size and nature of its business.

7. (a) According to the information and explanations given to us and the records of the company examined by us, in our opinion, the company is generally regular in depositing the undisputed statutory dues including provident fund, investor education and protection fund, employees state insurance, income-tax, sales- tax, wealth tax, service tax, customs duty and other material statutory dues as applicable with the appropriate authorities. According to the information and explanations given to us and the records of the company examined by us, excise duty and cess are not applicable to the company for the current year.

(b) According to the information and explanations given to us and the records of the company examined by us, the particulars of dues of Income Tax as at March 31, 2008 which have not been deposited on account of dispute, are as follows:

According to the information and explanations given to us and the records of the company examined by us, there are no dues of Sales Tax, wealth tax, service tax, customs duty which have not been deposited on account of any dispute. According to the information and explanations given to us and the records of the company examined by us, excise duty and cess are not applicable to the company for the current year.

8. The company has no accumulated losses as at March 31, 2008 and it has not incurred any cash losses in the financial year ended on that date or in the immediately preceding financial year.

9. According to the records of the company examined by us and the information and explanation given to us, the company has not defaulted in repayment of dues to any financial institution or bank or debenture holders as at the balance sheet date.

10. The company has not granted any loans and advances on the basis of security by way of pledge of shares, debentures and other securities.

11. In our opinion, the company is not a dealer or trader in shares, securities, debentures and other investments.

12. In our opinion and according to the information and explanations given to us, the terms and conditions of the guarantees given by the company, for loans taken by others from banks or financial institutions during the year, are not prejudicial to the interest of the company

13. The company has not obtained any term loans.

14. On the basis of an overall examination of the balance sheet of the company, in our opinion and according to the information and explanations given to us, there are no funds raised on a short-term basis which have been used for long-term investment.

15. The company has not made any preferential allotment of shares to parties and companies covered in the register maintained under Section 301 of the Act during the year.

16. The company has not raised any money by public issues during the year.

17. During the course of our examination of the books and records of the company, carried out in accordance with the generally accepted auditing practices in India, and according to the information and explanations given to us, we have neither come

across any instance of fraud on or by the company, noticed or reported during the year, no have we been informed of such case by the management.

18. The other clauses (ii), (iii) (b), (iii) (c), (iii) (d), (iii) (f), (iii) (g), (viii), (xiii), and (xix) of paragraph 4 of the Companies (Auditors Report) Order 2003, as amended by the Companies (Auditors Report) (Amendment) Order, 2004 are not applicable in the case of the company for the current year, since in our opinion there is no matter which arises to be reported in the aforesaid order.

Srinivas Talluri
Partner
Membership No. 29864
for and on behalf of Price Waterhouse
Chartered Accountants

Date : April 21, 2008

ΕΡΓΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΕΛΕΓΧΩΝ

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων είναι αρμόδια για τη θέσπιση και εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων. Αποστολή της είναι η συνεχής ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού στη λειτουργία του ελεγκτικού και λογιστικού θεσμού στην Ελλάδα. Στόχοι της είναι η διασφάλιση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών και η ενίσχυση της αξιοπιστίας και διαφάνειας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Πιο συγκεκριμένα, το έργο της ΕΛΤΕ περιλαμβάνει:

Λογιστικός θεσμός:

- Την εισήγηση για τη θέσπιση, εναρμόνιση και τροποποίηση των λογιστικών προτύπων
- Τη γνωμοδότηση και έκδοση οδηγιών για θέματα εφαρμογής των λογιστικών προτύπων
- Την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών προτύπων

Ελεγκτικός θεσμός:

- Τη διενέργεια ποιοτικών ελέγχων στις ελεγκτικές εργασίες που πραγματοποιούν οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία
- Την προστασία της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας των νόμιμων ελεγκτών και ελεγκτικών γραφείων

- Τη χορήγηση, διατήρηση και ανάκληση αδείας των νόμιμων ελεγκτών και των ελεγκτικών γραφείων
- Τη συνεργασία με τις αρχές δημόσιας εποπτείας των κρατών μελών και τρίτων χωρών
- Είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό και εποπτεία του πλαισίου επαγγελματικών εξετάσεων, συνεχούς εκπαίδευσης και ελάχιστης πρακτικής άσκησης των νομίμων ελεγκτών

Εποπτεία επαγγέλματος:

- Τη χορήγηση, διατήρηση και ανάκληση αδείας άσκησης επαγγέλματος των νόμιμων ελεγκτών και των ελεγκτικών γραφείων
- Τον καθορισμό και εποπτεία του πλαισίου των επαγγελματικών εξετάσεων
- Την επάρκεια της πρακτικής άσκησης των νομίμων ελεγκτών
- Τον καθορισμό της διαρκείας και επάρκειας των προγραμμάτων συνεχούς εκπαίδευσης και της επάρκειας των φορέων που τα παρέχουν
- Την τήρηση δημοσίου μητρώου των νόμιμων ελεγκτών και των ελεγκτικών γραφείων
- Την έγκριση της παύσης ή παραίτησης νόμιμου ελεγκτή ή ελεγκτικού γραφείου
- Τον καθορισμό του συστήματος πειθαρχικής διαδικασίας και ελέγχου.

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΕΛΤΕ

Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης

Η αποστολή του Συμβουλίου Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ) είναι να ενισχύσει την εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού στην ακεραιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Για την επίτευξη της αποστολής του, το ΣΛΟΤ έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Εισηγείται την τροποποίηση υφιστάμενων ή την εφαρμογή νέων λογιστικών προτύπων
- Μεριμνά για την εφαρμογή σταθερών και αναγνωρισμένων λογιστικών προτύπων
- Εποπτεύει την αποτελεσματικότητα εφαρμογής των υφιστάμενων λογιστικών προτύπων
- Γνωματεύει επί θεμάτων λογιστικών προτύπων τα οποία παραπέμπονται σε αυτό με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου ή της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΛΤΕ
- Απαντά σε ερωτήματα λογιστικής φύσης επιμέρους ενδιαφερομένων τα οποία τίθενται είτε απευθείας στο ΣΛΟΤ είτε μέσω των άλλων οργάνων της ΕΛΤΕ

- Επεξεργάζεται κείμενα εργασίας λογιστικού και ελεγκτικού ενδιαφέροντος στο πλαίσια του European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG), της Accounting Regulatory Committee (ARC) και άλλων διεθνών οργανισμών υπεύθυνων για λογιστικά θέματα
- Μεριμνά για την ενεργό συμμετοχή της ΕΛΤΕ στα αρμόδια Ευρωπαϊκά όργανα ή σε άλλους διεθνείς οργανισμούς

Πειθαρχικό Συμβούλιο

Στόχος του Πειθαρχικού Συμβουλίου (ΠΣ) είναι η τήρηση της νομιμότητας των ελεγκτικών εργασιών. Το ΠΣ είναι αρμόδιο για τις πειθαρχικές κρίσεις κάθε παράβασης της νομοθεσίας που διέπει την εργασία των ελεγκτών. Για το σκοπό αυτό, έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Παρακολουθεί την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας
- Κρίνει κάθε παράβαση της ελεγκτικής νομοθεσίας
- Επιβάλει κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεων

Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων

Η Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων (ΕΕΕ) έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Επιλέγει και θέτει τα θέματα των εξετάσεων
- Μεριμνά ώστε οι εξετάσεις να καλύπτουν την εξεταστέα ύλη
- Διενεργεί ελέγχους ποιότητας στις εξετάσεις
- Εγκρίνει απαλλαγές από γνωστικά αντικείμενα